

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

HÜSEYN ARİF oğlu MƏMMƏDZADƏ

İ MUN YOLUN “DƏYİŞƏN QƏHRƏMANIMIZ” ROMANININ
AZƏRBAYCAN DİLİNƏ TƏRCÜMƏSİ PROBLEMLƏRİ(1-40-CI
SƏHİFƏLƏR ƏSASINDA)

HSM-060203-Tərcümə (Koreya dili)

Magistr elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş

DİSSERTASIYA

Elmi rəhbər: _____

Choi Ho
müəllim

BAKI-2017

MÜNDƏRİCAT

Giriş	3
I Fəsil. “Dəyişən qəhrəmanımız” romanının Azərbaycan dilinə tərcüməsi(1-40-cı səhifələr əsasında).....	9
II Fəsil. İ Mun Yolun həyat və yaradıcılığı, “Dəyişən qəhrəmanımız” romanında obrazın daxili təkamülü.....	49
2.1. İ Mun Yolun həyat və yaradıcılığı	49
2.2. “Dəyişən qəhrəmanımız” romanında obrazın daxili təkamülü.....	52
III Fəsil. “Dəyişən qəhrəmanımız” romanının Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı qarşıya çıxan çətinliklər	56
3.1. Tərcümə və bədii tərcümə anlayışları haqqında ümumi məlumat	56
3.2. Şəxs, yer və s. adların Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı yaranan problemlər	60
3.3. Azərbaycan və Koreya dillərində kəmiyyət kateqoriyası	62
3.4. Əsərdəki realilər və onların Azərbaycan dilinə tərcümə üsulu.....	69
Nəticə	76
İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı	80

GİRİŞ

Aktuallıq. Təqdim olunmuş dissertasiya “Koreya ədəbiyyatının yaşayan əfsanəsi” adlanan İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” əsərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı qarşıya çıxan çətinliklərdən bəhs edir.

Linqvistik və etnoloji tədqiqatlar nəticəsində Koreya dilinin azərbaycan, türk, monqol, tunqus-mancur dilləri kimi Altay dil ailəsinə mənsubluğu müəyyən edilmişdir. Bu səbəbdən də Uzaq Şərqdə yerləşən bu ölkənin – Koreya dilində olan müxtəlif mövzuda əsərlərin dilimizə tərcüməsi zamanı və ya ümumilikdə iki dil – Azərbaycan və Koreya dilləri arasında müqayisələr aparıldığı zaman bir çox oxşarlıqlara rast gəlmək mümkün olur. Bunlara misal olaraq, cümlə strukturunun eyniliyini, atalar sözləri və məsəllərin bir çoxunun çox oxşarlığını, hətta eyniliyini və s. göstərmək olar. Ancaq, buna baxmayaraq Koreya dili ilə dilimiz arasında çoxlu sayda fərqli cəhətlər də mövcuddur və təqdim olunan dissertasiyanın nəzəri hissəsində mümkün qədər əhatəli şəkildə bu fərqlər, onların Koreya dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə prosesi zamanı törədə biləcəyi çətinliklər və bu çətinliklərin öhdəsindən gəlinməsi üsullarından bəhs olunmuşdur.

Bildiyimiz kimi, Koreya ilə Azərbaycan arasında əlaqələr və əməkdaşlıqlar ötən əsrin sonlarında Azərbaycanın müstəqilliyi bərpa olunandan sonra başlasa da (1992-ci il, mart), xüsusilə yalnız 2006-cı il may ayında prezident No Mu Hyonun Azərbaycana səfəri və 2007-ci ilin aprel ayında prezident İlham Əliyevin Koreyaya səfərinin nəticəsi olaraq dövlətlərimiz arasında münasibətlər siyasət, iqtisadiyyat, mədəniyyət və s. müxtəlif sahələrdə intensivləşmişdir. [14, s. 51] Yəni, iki ölkə arasındakı əlaqələrin tarixini elə də qədim hesab etmək olmaz. Bu səbəbdən də Uzaq Şərqdə yerləşən bu ölkənin Azərbaycan əhalisi üçün “sirli” olduğu qədər, Koreyanın ədəbi nümunələrinin də Azərbaycan oxucusuna “sirli” olduğunu söyləmək olar. Təsadüfi deyil ki, hal-hazırda Koreya bədii əsərləri arasında Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşlarının sayı cəmi 1-ə bərabərdir (“Anam sənə əmanət” – Şin Gyonq Suk).

Bu səbəbdən də dissertasiya işinin mövzusunun gələcəkdə Koreya dilindən Azərbaycan dilinə bədii tərcümələr etmək niyyətində olan şəxslərə köməyinin olacağını və onlardakı xüsusilə Asiya dillərindən bədii tərcümə etməyin çətinliyi qorxusunu aradan qaldıracağını düşünürəm. Dissertasiya işinin nəzəri hissəsində yer, şəxs və s. adların Koreya dilindən Azərbaycan dilinə tərcüməsi, Azərbaycan və Koreya dillərində kəmiyyət kateqoriyası, realilərin tərcüməsi kimi məsələlərə toxunulmasının Koreya dilindən bədii tərcümə edəcək şəxslərin işlərinin asanlaşmasında müstəsna rol oynayacağına ümid edirəm.

Problemin öyrənilmə dərəcəsi. Ölkəmizdə tərcümə, xüsusilə bədii tərcümə və onun problemlərinə həsr olunmuş bir sıra dərsliklər, kitablar(məs: R. Novruzov, “Bədii tərcümənin nəzəriyyəsi və təcrübəsi”) mövcud olsa da, bu qəbildən olan kitab və dərslik və s.-də əsasən ingilis, rus, alman və s. avropa ölkələrinin bədii əsərlərinin tərcümələrindən götürülmüş nümunələrlə orijinalların dilləri arasında müqayisələr aparılmışdır. Yəni, tərkibindəki qarşılaşdırma üçün olan nümunələrin Asiya dillərində, həmçinin Koreya dilində olduğu vəsaitlər demək olar ki, yox dərəcəsindədir. Öz növbəsində bunun da əsas günahı , təbii olaraq bədii tərcümənin problemlərinə və nəzəriyyəsinə dair əsərlər ərsəyə gətirən nəzəriyyəçilərdə olmayıb, birbaşa olaraq dilimizə Uzaq Şərq ölkələrindən edilən tərcümələrin yox səviyyəsində olmasındadır. Ona görə də, belə olduğu təqdirdə, tərkibinə daxil olan nümunələrin ingilis, rus, alman və s. dillərdə olduğu mənbələrdən yararlanmaqdan başqa çıxış yolu qalmır. Bütün bunlara baxmayaraq, bu cür bədii tərcümə və onun problemlərinə həsr olunmuş vəsaitlərlə yaxından tanış olduqda tərcümə etdiyim orijinalın dili ilə - Koreya dili ilə dilimiz arasında müqayisələr və təhlillər aparmaq, tərcümə zamanı qarşıya çıxan problemlərin öhdəsindən gəlmək bir o qədər də çətin olmadı.

Bu zaman ilk öncə Koreya dilindəki əsəri dilimizə tərcümə edərkən əvvəlcə tərcümə zamanı qarşıma problemlər çıxdıqca onları bir-bir öz qeyd dəftərimdə qeyd etdim. Müəyyən olunmuş həcmdə tərcüməni bitirdikdən sonra isə içərilərindən tərcümə zamanı daha tez-tez rast gəlinənlərini və həmçinin digər Koreya dilində yazılmış bədii əsərlərin tərcüməsi zamanı da qarşıya çıxma biləcəyini düşündüyüm bir neçə problem üzərində daha geniş təhlillər və müqayisələr aparmışam. Bu problemlər

məhz, şəxs, yer və s. adların tərcüməsi, reali sözlərin tərcüməsi, Azərbaycan və Koreya dillərində kəmiyyət kateqoriyası məsələləri və s.dir. Qeyd olunan problemlərə dair əsasən tərcümənin məxəz və hədəf dillərində(Koreya və Azərbaycan dilləri) olan mənbələrdən istifadə edərək tərəfindən araşdırmalar aparılmış, eyni zamanda bəzi mübahisəli məsələlər haqqında da qəti fikir yürütmək imkanı yaranmışdır. Bu işdə xüsusilə B. Xəlilov, “Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası”, N. Məmmədov, A. Axundov, “Dilçiliyə giriş”, Y. Seyidov, “Azərbaycan dilinin qrammatikası.Morfologiya” kimi kitabların və M. Novruzovun “Kəmiyyət anlayışının dildə ifadəsi, Fil.elm.dok. . . diss. avtoreferatı” kimi digər Azərbaycan dilli vəsaitlərin məna əvəzsiz köməyi dəymişdir. Dissertasiyada əsasən qarşılıqlı müqayisə, tərcümə metodlarından istifadə olunmuşdur.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Diplom işinin əsas məqsədi Koreya dilindən Azərbaycan dilinə bədii nəsr əsəri tərcümələri edən zaman qarşıya çıxan biləcək bir sıra çətinliklərə nəzər salmaq və bu çətinliklərin öhdəsindən gəlmə yollarını təqdim etməkdən ibarətdir. Daha dəqiq desək, işin başlıca məqsədi istər şifahi, istərsə də yazılı ədəbiyyatda işlədilən şəxs, yer və s. adlarının, kəmiyyət kateqoriyasının və reali sözlərin hər iki dildəki ifadə məqamlarını, oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırmaq fonunda tərcümə zamanı qarşıya çıxan bəzi çətinliklərin aradan qaldırılması yollarını tapmaqdan ibarətdir.

Göstərilən məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirmək lazımdır:

1) Verilmiş koreyaca bədii əsərdə və Azərbaycan ədəbiyyatının bəzi nümunələrində, eyni zamanda məişət dilində işlədilən şəxs, yer və s. adları, reali sözləri və kəmiyyət kateqoriyasın ifadə olunduğu söz və ya söz birləşmələrini araşdırıb üzə çıxarmaq, onları qarşılıqlı müqayisə etmək, əsərdəki mövcud vəziyyət və digər oxşar vəziyyətlərdə həmin söz və ifadələrin necə tərcümə edilməli olduğunu oxucuya izah etmək;

2) Real sözlər və şəxs, yer və s. adlarının dilimizə hansı üsullarla tərcümə olunması yollarını tapmaq, eyni zamanda kəmiyyət kateqoriyasının hər iki dildə necə fərqli, eyni zamanda da oxşar ola bildiyini göstərmək;

3) Hazırki Koreya dilində olan şəxs, yer və s. adlarını və Koreya dilində zəngin olan reali sözləri dilimizə tərcümə etmək, onların fonetik, morfoloji xüsusiyyətlərini araşdırıb meydana çıxarmaq.

Dissertasiyada qarşılıqlı müqayisə, tərcümə metodlarından istifadə olunmuşdur. Bundan əlavə Koreya və Azərbaycan dillərində istifadə olunan əlifbalar tamamilə fərqli olduğuna görə Koreya dilini bilməyələri nəzərə alaraq transkripsiya üsuluna da müraciət edilmişdir.

Tədqiqat işinin nəzəri metodoloji bazası. Tədqiqat işini yazmaq üçün (<https://namu.wiki/w/이문열>), (<https://ko.wikipedia.org/wiki/이문열>), (<https://www.britannica.com/biography/Yi-Mun-yol>), (<http://londonkoreanlinks.net/2012/10/19/yi-mun-yol-our-twisted-hero/>) kimi saytlardan, Q.H.Bayramovun “Tərcümə sənəti”, R. Novruzovun “Bədii tərcümənin nəzəriyyəsi və təcrübəsi”, H. İsxanlının “Poetik tərcümə. Məhdud çərçivələr içində xoş ahəng və gözəllik axtarışı. Poetik tərcümələr 1-ci topla”, B. Xəlilovun “Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası”, N. Məmmədov, A. Axundovun “Dilçiliyə giriş”, Y. Seyidovun “Azərbaycan dilinin qrammatikası.Morfologiya” kimi kitablardan, M. Novruzovun “Kəmiyyət anlayışının dildə ifadəsi, Fil.elm.dok. . . diss. avtoreferatı” və bu kimi digər kitab və vəsaitlərdən, bəzi kitabların pdf formasından, Koreya dili ilə rus, türk və Çin dillərinin müqayisəsinə həsr olunmuş kiçik elmi məqalələrdən və başqa koreya və rus dilli mənbələrdən istifadə olunmuşdur.

Dissertasiyanın elmi yeniliyi. Bildiyimiz kimi şəxs, yer və s. adlar və reali sözlər milli səciyyə daşıdıqlarına görə başqa bir dilə eynilə tərcümə edilə bilməzlər. Belə hallarda bu və ya digər anlayışı bildirən reali sözlərin və şəxs, yer və s. adların müqayisə olunan dildəki ekvivalentini tapmaq zəruriliyi yaranır.

Bu, həm də tədqiq olunmuş işin yeniliyindən xəbər verir. Nəzərə alsaq ki, Koreya dili ilə Azərbaycan dilinin müqayisəsi, qarşılaşdırılmasına dair dissertasiya işləri demək olar ki, yox dərəcəsindədir, bu zaman bu işin elmi cəhətdən əhəmiyyətini anlamaq olar. İlk dəfə olaraq məşhur koreyalı bir yazıçının əsəri vasitəsilə şəxs, yer və s. adların və reali sözlərin Koreya dilindən tərcüməsi edilmiş və ən əsası Azərbaycan dili ilə qarşılaşdırılaraq müqayisələr aparılmışdır. Bu

dissertasiya işi təkcə müqayisə yönümlü deyildir, eyni zamanda bəzi mübahisəli məsələlər haqqında fikir yürütməyə də imkan yaratmışdır.

Dissertasiyanın elmi və praktik əhəmiyyəti. Dissertasiyanın elmi və praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, bu tədqiqat işində koreyalı məşhur bir yazıçının romanı vasitəsilə eyni qohum dil ailəsinə daxil olan Koreya dilində olan şəxs, yer və s. adlarının, kəmiyyət kateqoriyasının və reali sözlərin özünəməxsus xüsusiyyətləri, fərqli və oxşar cəhətlərinin, eyni dil bağlarının olması nəzərə alınaraq Azərbaycan dili ilə müqayisə edilmiş, nümunələr əsasında geniş təhlil aparılmış və gətirilən nümunələrin izahı verilmişdir. Tədqiqat işinin praktik əhəmiyyəti isə gələcəkdə təkcə verilmiş əsərdə işlədilən şəxs, yer və s. adlarının, kəmiyyət kateqoriyasının və reali sözlərin təhlili mövzusunda deyil, eyni zamanda Azərbaycan və Koreya dillərinin müqayisəsinə həsr olunmuş hər hansı tədqiqat işi ilə məşğul olan digər tədqiqatçıların ondan vəsait kimi yararlana və istifadə edə bilməsidir.

İşin aprobasiyası. İş Azərbaycan Dillər Universitetinin İspan dilinin tərcüməsi kafedrasında aprobasiyadan keçmiş, kafedranın iclasında müzakirə edilmiş və müsbət rəy almışdır. Dissertasiya işindən əlavə “İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” əsərində obrazın daxili təkamülü” və “Azərbaycan və Koreya dillərində kəmiyyət kateqoriyası” adlı iki məqalə də çapdan çıxmaq üçün Elmi Şuraya təqdim olunmuşdur. Məqalələrdən biri tədqiqat işindəki tərcümə olunan bədii əsərlə səsleşir, digəri isə tədqiqat işinin nəzəri hissəsi ilə birbaşa əlaqəlidir və onun prinsipləri əsasında qələmə alınmışdır. Birinci məqalədə “Dəyişən qəhrəmanımız” əsərinin baş qəhrəmanı Byongte Hanın yad mühitdə apardığı mübarizəsi və bu mübarizələrin nəticəsi olaraq daxilən təkamül etməsindən söhbət açılmışdır. İkinci məqalədə isə, qohum dillər ailəsinə daxil olan Koreya və Azərbaycan dillərində kəmiyyət kateqoriyasının oxşar və fərqli xüsusiyyətlərindən bəhs edilmişdir. Nəzərə alsaq ki, Koreya dili və ədəbiyyatı ilə bağlı olan tədqiqat işləri o qədər də çox deyil, bu məqalələrin oxucular üçün Koreya dili və ədəbiyyatı ilə tanış olmaq və bu dili öyrənmək istəyənlər üçün nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu görə bilərik.

Dissertasiyanın strukturu. “İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” romanının Azərbaycan dilinə tərcüməsi problemləri(1-40-cı səhifələr əsasında)” adlı dissertasiya

işi üz qabığı,mündəricat, giriş, 3 fəsil və 6 yarımfəsil, nəticə, istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Əsas hissə koreyalı yazıçının “Dəyişən qəhrəmanımız adlı əsərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsi və bu zaman qarşıya çıxan bir sıra çətinliklərin araşdırılmasına həsr edilmişdir. Sonda isə dissertasiya işinin nəticəsi və dissertasiya işini yazmaq üçün istifadə edilən ədəbiyyat siyahısından istifadə edilmişdir. İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı Azərbaycan dilində kitablar, Koreya dilində vəsaitlər və elektron vəsaitlərdən təşkil edilmişdir.

I FƏSİL

“DƏYİŞƏN QƏHRƏMANIMIZ” ROMANININ AZƏRBAYCAN DİLİNƏ TƏRCÜMƏSİ(1-40-CI SƏHİFƏLƏR ƏSASINDA)

Dəyişən qəhrəmanımız

Artıq otuz il keçməsinə baxmayaraq, həmin ilin yazından payızına qədər davam edən, yalnızlıq içərisindəki çətin mübarizəmə dönüb baxan zaman özümü o zamankı qədər kimsəsiz, çarəsiz və kədərli hiss edirəm. Həyatımızın hər anında istəmədən də olsa bu tərz mübarizələr aparmalı oluruq. Bəlkə də bu günə qədər özümü keçmişdə yaşadıklarımın təsirindən qurtara bilməməmin də səbəbi məhz elə, budur.

Liberallar Partiyası hakimiyyətinin sona çatdığı ilin mart ayının ortalarında, o zamana qədər qürurla davam etdirdiyim, sayılıb-seçilən Seul ibtidai məktəbini tərk edərək, kiçik bir qəsəbədəki adi bir məktəbə köçürülmüşdüm. Seulda dövlət məmuru olan atam haqsızcasına sürgün olunduğu üçün bütün ailəmiz də onunla birlikdə köçmək məcburiyyətində qalmışdı. Həmin vaxt mənim on iki yaşım var idi və yenicə beşinci sinifə keçmişdim.

Dərsin ilk günü anamın əlindən tutub getdiyim həmin məktəb müxtəlif səbəblərə görə məni hədsiz dərəcədə məyus etmişdi. Qırmızı kərpicdən tikilmiş, üçmərtəbəli və yaxşı görünüşlü əsas binanı əhatə edən yeni məktəb binalarına öyrəşdiyim üçün köhnə yapon üslublu baş bina və qara qətranla boyanmış bir neçə taxta divarlı müvəqqəti binadan ibarət olan həmin məktəb mənim üçün sözlə ifadə edilə bilinməyəcək dərəcədə pis görünürdü. Mən həmin an qəflətən özümü “taxtdan endirilmiş şahzadə” kimi hiss etdim. Daha əvvəl oxuduğum məktəbin bu məktəbdən böyük və üstün olmasından savayı, mənim bu məktəbə yuxarıdan aşağı baxmağımın bir səbəbi də, bir sinfindən on altı dənə olan bir məktəbi tərk edib, bir sinfindən yalnız altı dənə olan bir məktəbə gəlməyim idi. Eləcə də, oğlanlarla qızların qarışıq

olduğu siniflərdə oxuduqdan sonra oğlan və qız şagirdlərin siniflərinin kəskin şəkildə bölünməsi mənə bayağı görünürdü.

Üstəlik ilk təəssüratlarımı daha da qətiləşdirən amil müəllimlər otağı oldu. Mənim o zamana qədər təhsil aldığım məktəbin müəllimlər otağı Seulda barmaqla sayılan məktəblərdəki kimi geniş və işıqlı idi, həmçinin orada olan müəllimlər də daim səliqəli görünməyə çalışan və həyat dolu insanlar idi. Ancaq, demək olar ki, bir sinif böyüklüyündə olan bu müəllimlər otağında müəllimlər kəndli libasında və əldən düşmüş şəkildə oturub, baca kimi siqaret tüstülədirdilər.

Mənimlə birlikdə müəllimlər otağına daxil olan anamı tanıyıb yaxınlaşan gələcək sinif rəhbərim də ümidlərimi doğrultmadı. Güzəl və mehriban qadın müəllimə olmasa belə, mülayim və qayğıkeş olmaqla yanaşı, yaxşı görünüşlü bir kişi müəllim olacağını gözləyirdim. Ancaq, pencəyinin qolundakı makqolli (düydən hazırlanmış Cənubi Koreyaya aid xüsusi içki növü-H.M.) ləkəsi onun belə bir insan olmadığını dərhal biruzə verdi. Saçları çox dağınıq idi, sanki heç daraq üzü görməmişdi. Səhər əl-üzünü yuduğu belə şübhəli idi və anamın dediklərinə qulaq asıb asmadığı da bəlli deyildi. Belə bir şəxsin mənim sinif rəhbərim olması çox məyusedici idi. Qarşıdakı bir il ərzində başıma gələcək pis hadisələri sanki əvvəlcədən hiss edirdim. Bu acı tale bir neçə dəqiqədən sonra, müəllimin məni yeni sinif yoldaşlarıma təqdim etdiyi andan etibarən özünü göstərməyə başladı.

- Bu, məktəbimizə yeni gələn Byongte Handır. Bir-birinizlə mehriban dolanın.

Sinif rəhbərimiz bu qısa təqdimatdan sonra məni arxa sıradakı boş yerə oturtdu və birbaşa dərse başladı. Sinifə yeni gəlmiş şagirdləri özünəməxsus gözəllikdə təqdim edən Seuldakı müəllimlərin mehribanlığını xatırladıqca buraya qarşı olan soyuq hisslərimi cilovlaya bilmirdim. Məni tərifləyib göylərə qaldırmasa da, ən azından sahib olduğum fəxr ediləsi xüsusiyyətlərimi sinif uşaqlarına çatdırsaydı, bu, onlarla yaradacağım yeni münasibətlərdə mənə kömək olardı.

Həmin vaxt mənim nəzərə çatdırıla biləcək bir neçə özünəməxsus xüsusiyyətim var idi. İlk öncə dərslərimdəki nailiyyətlərim - tez-tez birinci yer

olmasam da, Seulun öndə gedən məktəblərindən birində sinifdə ən qabaqcıl şagirdlərdən biri idim. Bu xüsusiyyətim təkcə müəllimlərlə deyil, uşaqlarla münasibətimdə də mənə çox fayda verəcək fəxr ediləsi cəhət idi. Həmçinin mənim rəsm sahəsində də qeyri-adi bacarığım var idi. Azyaşlıların ölkədaxili incəsənət müsabiqələrində mükafatlara sahib ola bilməsəm də, Seul miqyasındakı yarışlarda bir neçə dəfə fərqlənmişdim. Anamın qiymətlərimlə yanaşı, rəsm sahəsindəki bacarığımı da bir neçə dəfə vurğulayaraq deməsinə baxmayaraq sinif rəhbərim bütün bunlara çox laqeyd yanaşmışdı.

Bəzi hallarda atamın işinin də mənə köməyi ola bilərdi. Vəzifəsinin haqsız şəkildə aşağı salınması səbəbi ilə Seuldən buralara qədər gəlməli olsaq belə, mənim atam bu balaca qəsəbədə barmaqla göstərilən bir neçə yüksək vəzifəli dövlət məmurlarından biri idi.

Təəssüflər olsun ki, soyuq münasibətdə yeni sinif yoldaşlarım da sinif rəhbərimdən geri qalmırdılar. Seulda sinifə yeni şagird gələn zaman tənəffüs olan kimi uşaqlar onun ətrafına toplaşib müxtəlif suallar verərdilər. “Yaxşı oxuyursanmı?, Güclüsənmi?, Ailə vəziyyətin yaxşıdırımı?” və s. kimi suallara verilən cavablar gələcəkdə həmin uşaqla qurulacaq münasibətin təməli olacaq məlumatlar idi. Ancaq, mənim yeni sinif yoldaşlarım da eynilə yeni sinif rəhbərim kimi belə xırdalıqlara o qədər də maraq göstərmirdilər. Yalnız tənəffüs zamanı uzaqdan oğrun-oğrun baxan bir neçə şagird sonradan nahar yeməyi zamanı mənə yaxınlaşıb “Qatara minmişənmi?”, “Namdemunu (Cənubi Koreyada bazar-H.M.) görmüşənmi?” kimi sadə suallar vermişdi. Həsəd apardıqları şeylər də olsa-olsa mənim sahib olduğum bahalı məktəb ləvazimatlarım idi.

Ancaq, mənə, üzərindən otuz ildən də çox bir vaxt keçməsinə baxmayaraq mənə həmin məktəbin ilk gününü bugünkü kimi xatırladan hadisə məhz Sokde Om ilə tanış olmağımız idi.

- Hamı kənara çəkilsin!

Uşaqlar mənim ətrafıma toplaşib bir az əvvəl qeyd etdiyim mənasız suallarını verərkən onların arxasından qəflətən bu asta səs eşidildi. Bu, yetkin bir insanın səsinə bənzəyirdi. Belə ki, hətta mən bir anlıq sinif rəhbərimizin sinifə geri qayıtdığımı düşündüm. Uşaqlar qorxaraq geri çəkildilər. Geriyə çevrilib baxan zaman orta sıranın ən sonunda əyləşən bir uşaq gördüm. Bu uşaq özündən çox əmin şəkildə, gözlərini qıyaraq biz olan tərəfə baxırdı.

Sinif otağına daxil olduğum hələ bir saat olmamışdı ki, məhz o uşağı artıq mən belə tanıyırdım. Mən ilk dəfə sinif rəhbərim ilə sinifə daxil olan zaman “Hazır ol!, Salamlayın!” deyə qışqıran o uşağın sinif nümayəndəsi olduğunu anlamaq o qədər də çətin deyildi. Ancaq, mənim onu sinifdəki bir-birinə bənzəyən altmış nəfər şagirdin içərisindən seçə bilməyimin əsas səbəbi onun sinif nümayəndəsi olmasından daha çox, yazı stolu arxasında oturduqda belə digər uşaqlardan açıq-aydın fərqlənə biləcək dərəcədə uzun görünməsi və iti baxışlara sahib olması idi.

- Dedin ki, adın Byongte Handır, elə deyilmi? Buraya gəl!

O, bir qədər əvvəlki kimi asta, lakin bir o qədər də hökmlü səs ilə dedi. Və heç barmağının ucunu belə tərpətməmişdi ki, mən az qala yerimdən qalxacaqdım. Onun baxışları hətta bu dərəcədə qəribə bir güc ilə məni özünə çəkmişdi. Ancaq, mən Seuldən gələn bir uşağa yaraşan tərzdə tez bir zamanda özümü ələ aldım. “Bu mənim ilk mübarizəmdir” - qəflətən belə düşünərək dözə biləcəyim yerə qədər dözmək qərarına gəldim. Əgər indi özümü asan bir ov kimi göstərsəydim, bu məktəbdəki gələcəyimin çox çətin olacağını anlayırdım. Ancaq, mənim bu hərəkətim, eyni zamanda digər uşaqların mütləq bir şəkildə itaət etmələri qarşısında sanki qəribə bir meydan oxuma tərzidi.

- Nəyə görə?!

Bütün gücümü toplayaraq bu cavabı verdikdə o, kinayə ilə güldü və mənə:

- “Söz soruşacağam.” – dedi.
- Sözü varsa sən buraya gəl!

- Nə?!

Ani olaraq qaşlarını qaldırıb boş-boş danışan birini dinləyirmiş kimi yenidən kinayə ilə güldü. Bundan sonra bir kəlmə belə demədən mənə baxdı, amma bu ox kimi sərt baxışları cavab qaytarmağımı daha da çətinləşdirirdi. Lakin, artıq çox gec idi. “Bu da bir mübarizədir.”- deyə düşünərək bütün gücümü toplamışdım ki, onun yanında oturan iki hündürboy uşaq ayağa qalxıb mənə tərəf gəldi.

- Ayağa qalx, axmaq!

İkisi də qəfil mənə hücum çəkəcəklərmiş kimi əsəbi görkəmdə idilər. Fiziki güc ilə bu uşaqlara qalib gəlməyin çətin olacağını təxmin etdim. Və təkənla yerimdən sıçradım. Bu zaman onlardan biri kobudcasına mənim yaxamdan tutub qışqırdı:

- Ay axmaq, sinif nümayəndəmiz Sokde Om səndən yanına getməyini istədi axı!

Həmin vaxt mən ilk dəfə idi ki, Sokde Omun adını eşidirdim. Bu adı ilk dəfə eşidən andan etibarən olduğu kimi yaddaşıma həkk olunmasının səbəbi bəlkə də həmin adı deyən uşağın danışq tərzinin çox fərqli olması idi. Sanki, hansısa möhtərəm və dəyərli bir insanın adını deyirmiş və bu səbəbdən də mən təbii olaraq hörmət və itaət etməliymişəm kimi bir təsir bağışladı.

Bu səs yenidən məni səbəbsiz yerə qısılmağa vadar etsə də, artıq geriyyə yol yox idi. Çünki bütün gözlər mənim üzərimə zillənmişdi.

- Siz kimsiniz ?

- Mən idman üzrə, o isə təmizlik işləri üzrə sinif nümayəndəsinin köməkçisidir.

- Bəs siz niyə ? ...

- Sinif nümayəndəmiz Sokde Om səni çağırır...

Onun Sokde Om olması və sinif nümayəndəsi olması mənim onun yanına gedib əmrlərini gözləməyimin yeganə səbəbi idi və mən bunu artıq ikinci dəfə idi ki, eşidirdim. Həmin an mən çox yad hislərə qapılmışdım.

O vaxta qədər mənim Seulda gördüyüm sinif nümayəndələri hərbə-zorbadan uzaq idilər. Ailənin varlı olması və ya yaxşı idmançı olması səbəbi ilə sinif nümayəndəsi oluna bilirdi, yaxud da əskər hallarda dərslərdəki nailiyyətlərə əsasən sinif nümayəndəsi, sinif nümayəndəsinin köməkçisi seçilirdi. Sinif nümayəndəsi yalnız bizimlə müəllim arasındakı ünsiyyətə yardım edən biri idi. Nadir hallarda fiziki cəhətdən də güclü sinif nümayəndələri olurdu, ancaq onlar heç zaman bu fiziki üstünlüklərindən uşaqları sıxışdırmaq, yaxud, onları işləməyə məcbur etmək üçün istifadə etmirdilər. Bunun səbəbi yalnız vaxtaşırı olaraq sinif nümayəndəsi seçimlərinin həyata keçirilməsi yox, eyni zamanda digər sinif uşaqlarının da belə hadisələrin yaşanmasına imkan verməməsi idi. Amma, mən həmin gün tamamilə fərqli xarakterli bir sinif nümayəndəsi ilə qarşılaşmışdım.

- Nə olsunki sinif nümayəndəsi çağırır ? O, çağırıbsa tez yanına qaçıb əmrlərini gözləmək lazımdır?

Yenə də mən Seuldən gələn birinə yaraşan tərzdə son müqavimətimi göstərmişdim.

Həmin an anlamadığım bir şey baş verdi. Sözüm bitər-bitməz uşaqlar bərkdən gülüşdülər. Mən hansısa axmaq bir söz işlətmişəm kimi məni hədələyən iki uşaq və Sokde Om da daxil olmaqla təxminən əlli nəfər uşaq qəhqəhə çəkib gülürdülər. Mən çaş-baş qalmışdım. Özümü ələ alıb mənim hansı sözümün belə gülməli ola biləcəyini fikirləşirdim ki, təmizlik işləri üzrə sinif nümayəndəsinin köməkçisi olan uşaq gülməyini saxlayıb soruşdu.

- Deməli, deyirsən ki, sinif nümayəndəsi çağırıqda yanına getmək lazım deyil? Sən hansı məktəbdə oxumusan? Haradan gəlmisən? Ümumiyyətlə sizin sinifinizdə sinif nümayəndəsi olub?

Ani olaraq bunun necə də mənasız bir düşüncə tərzini olduğunu düşündüm. Mən qəflətən nəyisə səhv etmişəm kimi bir hissə qapıldım. Sanki sinif rəhbərim məni çağırıbmış və mən ona qarşı çıxmışam. Bəlkə də uşaqlar həmin vaxta qədər

dayanmayan səs-küylü gülüşlərinin əslində onların öz yalnış itaətlərinin təzahürü olduğunu belə bilmirdilər.

Mən tərəddüdlə ona yaxınlaşdıqda Sokde Om bayaqkı qəhqəhələrini insana xoş gələn bir təbəssümlə əvəz edib soruşdu:

- Mənim yanıma bir dəqiqəlik gəlmək belə çətindir?

Səsi də bayaqkıdan fərqli olaraq sanki daha da mülayimləşmişdi. Mən onun bu mülayimliyindən az qala təsirlənərək demək olar ki, digərləri kimi ona itaət edəcəkdim. Ancaq, hələ də məni güclü şəkildə idarə edən müqavimətim belə bir yersiz hərəkət etməyimin qarşısını aldı.

Sokde Om həqiqətən də qərribə uşaq idi. Onun mənə qarşı olan belə mülayim davranışı bir anlıq nəinki mənə onun yanına zorla aparıldığım hissini unutturmuş, hətta yeni sinif rəhbərimə qarşı olan soyuq münasibətimi də aradan qaldırmışdı.

- Seulun hansı məktəbidir dedin? Çoxmu böyükdür? Şübhəsiz ki, bizim məktəblə müqayisə olunmayacaq dərəcədə yaxşı olar, elə deyilmi ?

Bu cür sualları ilə o, iyirmi sinifdən də çox 3-cü sinifi olan, təxminən altmış illik qədim bir tarixə malik olan məktəbimizin həmin ilin qəbul imtahanında məhşur Qyonqqi (Cənubi Koreyada qəsəbə-H.M.) orta məktəbində olduğu kimi doxsana qədər şagirdinin qəbul olduğunu deməyimə şərait yaratmaqla mənə Seuldakı məktəbimi tərifləmə fürsəti vermişdi.

“Necə oxuyursan? Sinifdə neçənci idin? Başqa nəyi yaxşı bacarırsan?” kimi suallar verərək dördüncü sinifdə Koreya dili fənni üzrə tərifnamə aldığımı (o zaman həmin məktəbdə artıq fənlər üzrə tərifnamələr verilirdi) və keçən ilin payızında Gyongbuk sarayında keçirilən azyaşlılar arasındakı incəsənət müsabiqəsində fərqləndiyimi dilə gətirməyimə şərait yaratdı.

Yalnız bununla bitmədi. Sokde, sanki mənim içimdən keçənləri oxuyurmuş kimi atamın peşəsi və ailəmiz haqqında da suallar verməyə başladı. Mən Sokdenin

sayəsində atamın mərkəzi katiblikdə müavin olduğunu və içərisində radio və divardakı saati da saysaq düz üç ədəd saat olan bir evdə yaşadığımızı sinif uşaqlarının qarşısında söyləyə bilmişdim.

- Yaxşı... Onda...

Danışdıqlarıma qulaq asdıqdan sonra Sokde qarşısındakı yeri mənə göstərdi.

- Sən buraya otur. Bura sənin yerindir.

Bu ani edilən əmrdən sonra biraz özümə gəldim və:

- “Axı müəllimimiz məndən başqa yerdə oturmağımı istəmişdi.” – dedim.

Sokde Om dediklərimi eşitmirmiş kimi davrandı.

- Ey! Yongsu Kim, Byongte Han ilə yerlərinizi dəyişdirin!

Sokdenin bu əmrindən sonra uşaq bir söz belə demədən kitab-dəftərlərini çantasına yığmağa başladı. O uşağın bu cür itaəti daxilimdəki Sokdeyə qarşı çıxmaq hissini yenidən canlandırmışdı. Mən bütünlüklə ona qarşı çıxa bilməsəm də, yerimi dəyişdirərkən bir müddət ləngiməklə bunu müəyyən qədər biruzə vermiş oldum.

Həmin gün anlamaqda çətinlik çəkdiyim daha iki hadisə baş vermişdi. Onlardan birincisi nahar yeməyi zamanı olmuşdu. Sokde ilə etdiyimiz söhbət başa çatdıqdan sonra o, yemək çantasını yazı masasının üzərinə qoyar-qoymaz bütün uşaqlar yemək çantalarını açmağa başladılar. Uşaqlardan beş-altısı əllərində yeməli şeylərlə Sokdenin yanına gəldi. O uşaqların Sokdenin yazı masasının üzərinə qoyduqları şeylər arasında qaynadılmış kartof, yumurta, qovrulmuş fıstıq və alma kimi qidalar var idi. Bunun ardınca ən qabaq sıradan bir uşaq, fincana su töküb ehtiramla masanın üzərinə qoydu. Hamı ona qarşı piknikə gedən zaman sinif rəhbərinə davranılan kimi davranırdı. Ancaq, Sokde təşəkkür belə etmədən uşaqların gətirdiklərini qəbul etmiş və yalnız yumurta gətirən uşağa əvəzində kiçik bir təbəssüm göstərmişdi.

Həmin gün baş verən ikinci hadisə isə belə idi: Beşinci tənəffüsdə mən oturduğum sırada oturan iki uşaq hansısa bir səbəbdən dalaşmış və uşaqlardan birinin burnu qanamışdı. Davanı seyr edən şagirdlər bütün hər şeyi bir kənara qoyub Sokdeni axtarmağa başladılar. Eynilə Seuldakı uşaqların özlərinin həll edə bilmədikləri bir problemlə qarşılaşdıqlarında hamıdan əvvəl sinif rəhbərlərini axtardıqları kimi... Bir müddət sonra gələn Sokdenin baş vermiş hadisəyə müdaxilə tərzini də sinif rəhbərlərinin etdiklərindən o qədər də fərqlənmirdi. Sokde ilkin tibbi yardım çantasından pambıq çıxardaraq burnu qanayan uşağın burnuna tıxamış və başını arxaya doğru tutmuşdu. Bundan başqa, sinif yoldaşının burnunu qanadan uşağın başına bir neçə dəfə vurduqdan sonra onu kürsüyə oturdaraq qollarını havada tutma cəzası vermişdi. Onsuz da uşaqların ikisinin də sakit tərzdə Sokdenin sözlərini dinləmələri olduqca qəribə idi, amma, daha da qəribəsi isə altıncı dərs saatında sinifə daxil olan müəllimin davranışı idi. Müəllim Sokdenin baş vermiş hadisə haqqında açıqlamalarını dinləyərkən lövhə silgisinin təmizləndiyi dəyənəklə əllərini havada saxlamaqla cəzalandırılmış uşağa bir neçə dəfə şiddətlə vururdu. Mənə görə elə lap əvvəldən bu uşağı müəllimin cəzalandırması daha düzgün olardı. Onun üçün də, şagirdin cəzalandırılmasına Sokdenin qərar verməsinin böyük bir ədalətsizlik olduğunu düşünürdüm. Bundan başqa, Sokdenin şagirdlər arasında baş vermiş hadisələri bu şəkildə nəzarətdə saxlamasını sinif müəlliminin tərəddüdsüz qəbul etməsini də heç cür başa düşə bilmirdim.

Dərs qurtardıqdan sonra yol boyu qarşı-qarşıya qaldığım bu yeni mühit və qaydalar haqqında düşünməyə başlamışdım. Məktəbdəki o mühit və qaydaların sərtliyi mənə hədsiz dərəcədə yad olduğu üçün məndə psixoloji bir çəşqınlıq yaratmışdı.

On iki yaş əslində hələ uşaqlığa məxsus saf duyğuların hakimlik etdiyi bir yaşıdır. Xüsusilə o yaşıdakı biri üçün yeni olan xatirələr, yaşanan hadisələri dərk etmə şüurunu iflic edib, onu hər şeyi qəbullanmağa məcbur edə bilirdi, amma mən yenə də o yeni mühit və qaydalara daxil olmayacağım qənaətinə gəlmişdim. Belə düşünməyimin səbəbi isə o idi ki, bu mühit və qaydalar çərçivəsinə özümü daxil

etdiyim təqdirdə həmin zamana qədər düzgün bilib qəbul etdiyim prinsiplərə, yəni böyüklərin sözü ilə desək, məntiq və azadlıq anlayışlarına qarşı çıxmış olacaqdım. O zamana qədər buna oxşar bir təcrübəm olmamışdı.

Ancaq, əslində, mübarizə aparmağın özü də sonu olmayan bir yol kimi görünürdü. Əsl problem, haradan başlamaq, kiminlə mübarizə aparmaq, hansı səbəbə görə mübarizə aparmaq məsələlərində bir çox şeyin qeyri-müəyyən olması idi. Yalnız bircə şey aydın idi ki, nə isə yolunda getməyən bir şeylər var idi. Yenidən böyüklərin sözü ilə desək, ortada məntiqsizlik və şiddət təməlinə qurulmuş bir yanlışlıqlar zənciri mövcud idi. Bu məsələləri tam şəkildə anlamaq təbii ki, o vaxtlar mənim üçün çox çətin idi. Etiraf etməliyəm ki, hal-hazırda qırx yaşım olmasına baxmayaraq, o zamanlar yaşadığım bu cür hadisələrlə indi yenidən qarşılaşısam, öhdəsindən gələ biləcəyimə ağı tam əmin deyiləm.

Yaşca özündən böyük qardaşı olmayan biri kimi Sokde Om barəsində atama danışmağımın səbəbi bəlkə də, içərisində olduğum bu çarəsizlik idi. Atama ilk öncə həmin gün məktəbdə yaşadıklarımı və Sokde Omun etdiklərini danışdıqdan sonra isə ondan bu məsələ haqqında nə düşündüyünü soruşmaq istəmişdim. Ancaq, atamın buna reaksiyası gözlədiyimdən çox fərqli oldu. Sokdenin etdiklərini nəsihət almaq məqsədilə danışdığım atam, cavabında mənə belə demişdi:

- Doğurdan da çox ağıllı bir uşaq imiş. Dedin ki, adı Sokde Omdur, elə deyilmi? Hələ indidən bu cür şeylər edə bildiyini nəzərə alsaq, görünür gələcəkdə çox əhəmiyyətli bir şəxsiyyət olacaq.

Atamın dedikləri ortalıqda zərrə qədər belə haqsızlığın olmadığına inanan birinin sözlərinə bənzəyirdi. Sanki başımdan qaynar sular tökülmüşdü. Həm də, daha əvvəl atama Seuldakı ədalətli və demokratik şəkildə təşkil olunmuş sinif nümayəndəliyi sistemindən bəhs etmişdim. Görünür, bu sözlərim atama köhnə məktəbimdəki ədalət, məntiq və azadlığa qarşı duyduğum həsrətin adi bir ifadəsi olaraq görünmüşdü.

- Belə zəif olma, oğlum! Niyə sən həmişə Sokde kimi yox, digər uşaqlar kimi olmağa çalışırsan? Təsəvvür et ki, sən sinif nümayəndəsi olmusan. Onda o uşaqdan daha yaxşı sinif nümayəndəsi ola bilərsənmi ?

Atam sinifdəki digər uşaqların da üzləşdikləri qorxunc vəziyyətə və bu cür hadisələrin baş verməsinə səbəb olan məktəb sistemindəki yanlışlıqlara reaksiya göstərmək əvəzinə, mənə Sokde Omun sinif nümayəndəliyi mövqeyini ələ keçirməyə yönləndirməyə çalışırdı.

Yazıq atam! İndi səni daha yaxşı anlaya bilirəm. Həmin zamanlar mərkəzi katiblikdə ən önəmli vəzifələrdən birində çalışdığın təqdirdə kiçik bir qəsəbədəki mərkəzi katibliyə məmur kimi təyin olmağın nüfuzunu zəiflətməmişdi və ona görə də həddindən artıq gücünü itirdiyini düşünürdün. Yeni bir nazir işə başladıqdan sonra ilkin baxış gəzintisinə çıxdıqda qaçaraq onu qarşılamağa getməyib öz işinə davam etdiyən üçün, hədsiz dərəcədə yaltaq şöbə müdirinin bu hadisəyə yersiz reaksiyasının nəticəsi kimi kiçik bir qəsəbəyə ezam olunmandan sonra iqtidara qarşı duyduğun nifrət, şübhəsiz ki dəfələrlə artmışdı.

Halbuki, uşaq ikən, anamın ağıllı olmaqla yanaşı, özünü başqalarına əzdirməmək uğrunda bayırdakı uşaqlarla dalaşmağın düzgün olduğunu söylədiyi təqdirdə, atam bu məsələdə hər zaman şiddətlə anama qarşı çıxan bir ailə başçısı idi.

Hal-hazırda düşünə bildiyim bütün bu həqiqətləri, təbii olaraq o yaşımda dərk edə bilmədiyim üçün, atamdakı bu ani dəyişiklik beynimdəki fikirləri çox qarışdırmışdı. Məktəbdəki müəllimlərimdən sonra mənim hər hansısa bir məsələdə qərar verməyimə təsir edə biləcək yeganə insan olan atamın mənə qarşı çıxmağı, bəlkə də ağılımdakı bu çaşqınlıqları daha da dərinləşdirmişdi.

Atam mübarizə apararkən istifadə etməli olduğum üsulları açıqlamadığı kimi, bu cür mübarizəyə girib girməməli olduğum məsələsində də mənə qərarsız qoymuşdu. Atamın bu məsələyə münasibətinin ədalətli olmadığını düşünməyim isə fikirlərimi daha da qarışdırmışdı.

Bütün bunlara baxmayaraq, atamın öyüdünü əlimdən gəlidiyi qədər yaxşı qəbul etdiyim qənaətimdə idim. Sonrakı gün məktəbə gedər-getməz sinif nümayəndəsi ola bilmə ehtimallarını düşünməyə başlamışdım. Əslində, atamın öyüdü istiqamətində hərəkət etməyim mümkünsüz görünürdü. İlk öncə sinif nümayəndəliyi seçiminin hər fəsildə bir dəfə həyata keçirildiyi Seuldakı məktəblərdən fərqli olaraq, bu məktəbdə seçki gələn ilin yazında ediləcəkdə. Daha sonra həmin vaxt siniflərin necə bölünəcəyi məlum olmadığı üçün, seçim üçün hazırlaşsam belə beşinci sinifə keçən zaman bu seçimdə müvəffəqiyyət qazanmaq ehtimalım o qədər də çox deyildi.

Fərz edək ki, qalib gəlmişəm. Ancaq, seçimə qədərki zaman çərçivəsində digər uşaqlar kimi qürursuzcasına davranmağa məcbur olacağım düşüncəsi mənə kabus kimi gəlirdi. Bundan başqa, Sokde Om da mənim gələn ilki sinif nümayəndəliyi seçkilərinə rahat şəkildə hazırlaşmağıma imkan verməzdi.

Hər nə qədər bu mübarizə mənim təslim olmağım və boyun əyməyim ilə sonlanacaq olsa da, məktəbə gəldiyim ilk gün yaşadığım o kiçik münaqişə qəti olaraq Sokde Om ilə aramızda məsafə qoymaq duyğusunu içərimdə oyandıрмаğa kifayət etmişdi. Sokde ilk günkü zəfərindən əmin olmadığından, ya başqa nədənsə ertəsi gün məni yenidən sınağa çəkmək istəmişdi. Yenə nahar saatında mən yemək qabımın qapağını açarkən ön sırada əyləşən bir uşaq mənə baxaraq:

- “Bu gün su gətirmə sırası səndədir. Sokde Oma su apardıqdan sonra yeməyini ye!” – dedi.
- Nə ?!

Özümdən asılı olmadan səsimi yüksəltmişdim. Uşaq qorxu ilə Sokdeyə baxıb lağ edirmiş kimi mənə qarşılıq vermişdi:

- Karsan? Eşitmirsən? Sinif nümayəndəmizin boğazının qurumaması üçün bir fincan su apar, dedim sənə. Bu gün sənənin növbəndir.

- Ümumiyyətlə bu sıranı kim müəyyən edib? Nəyə görə biz sinif nümayəndəsinə su aparmalıyıq ki? Sinif nümayəndəsi müəllimdir məgər? Onun özünün əl-ayağı yoxdur?

Mən daha da həyəcanlanaraq yüksək səsle bu şəkildə qarşılıq vermişdim. Seuldakı məktəbimdə bu tərzdə bir əmr ən ağır təhqirə bərabər idi. Bu etirazım qarşısında mənə əmr edən uşaq tərəddüd yaşarkən ani olaraq arxadan Sokde Omun səsi yüksəldi:

- Ey! Byongte Han! Çox danışmaq əvəzinə mənə bir fincan su gətir!
- Olmaz, gətirə bilmərəm.

Bütün soyuqqanlılığım ilə onun bu istəyini rədd etmişdim. O uşaq mənimlə əmr edərək danışdığı üçün artıq çoxdan özümdən çıxmışdım. Ona görə də heç Sokde Om da gözümə görünmürdü. Mən o tərzdə cavab verən zaman o da sərt şəkildə yemək çantasını bağlayaraq qorxunc bir üz ifadəsiylə mənə yaxınlaşdı və:

- “ Bu balacanı başa salmaq lazımdır. ” - dedi.

Sokde gözlərini zilləyərək təhdidlər edib mənə gözdağı verməyə çalışarkən həm də yumruğunu havaya qaldırmış və bağırırdı:

- Tez ayağa qalx! Get mənə su gətir !

Sokde qolunun gücü sayəsində məni su gətirməyə məcbur etmək niyyətində idi. Ani olaraq böyük bir yumruq yeyəcəyim düşüncəsi ilə o qorxunc gücün qarşısında ayağa qalxdım. Ancaq, hər şeyə baxmayaraq, o əmri yerinə yetirə bilməzdim. Bir müddət durduqdan sonra birdən aklıma yaxşı bir fikir gəldi:

- Yaxşı. Onda gedim əvvəlcə sinif rəhbərimizdən sinif nümayəndəsinə digər şagirdlərin su gətirmək zərurətinin olub olmadığını soruşum.

Mən bunu dedikdən sonra özümdən əmin bir tərzdə getməyə başladım. Onun sinif rəhbərinin gözünə girməyə çalışdığını hiss etdiyim üçün belə demişdim. Dediklərim Sokde Oma təsəvvür etdiyimdən daha çox təsir etmişdi.

- Dayan!

Mən daha bir neçə addım atdıqdan sonra Sokde arxamdan yenidən bağırdı:

- Yaxşı, dayan! Onsuz da sənin kimi birinin verəcəyi suyu içməyəm də olar.

Baş vermiş bu hadisə mənim zəfərimlə başa çatmış kimi görünə bilərdi, amma əslində bu, hələ qarşıda uzun zaman boyunca davam edəcək yalnız və yorğun mübarizəmin başlanğıcı idi.

Çox güman ki, daha əvvəllər heç kim tərəfindən rədd edilməyib qarşı çıxılmadan sinifi hökmranlığı altında saxlayan Sokde, bu şəkildə davranışının çox xoşagəlməz və ağılsızcasına edilmiş bir hərəkət olduğunu düşünmüşdü. O günkü rəftarım sadə bir qarşıdurmadan savayı, həm də böyük və əhəmiyyətli bir meydanoxuma kimi də görünə bilərdi. Bundan başqa o mənə hər hansı şəkildə olur olsun qalib gələ biləcək gücə sahib idi. Hər sahədə məndən daha güclü idi. Sınıf nümayəndəsi olduğu üçün sınıf rəhbərimizin Sokdeyə həddindən artıq səlahiyyətlər vermiş olması, onun ən güclü cəhəti idi.

Buna baxmayaraq Sokde mənim bu reaksiyamdan sonra yumruq atmaq bir yana, mənə qarşı heç bir düşmənçilik belə nümayiş etdirməmişdi. Ev tapşırıqlarının və ya sınıf təmizliyinin yoxlanılması kimi sınıf rəhbərindən aldığı səlahiyyətlərdən istifadə edərkən belə mənə çətinlik yaratmırdı. İndi geriye dönüb nəzər yetirdiyim zaman, insanı qorxudacaq, tir-tir əsdirəcək qədər uşaqlıqdan uzaq, dəyişilməz və bir sözlə ifadə etsək, səhvsiz bir obraz olduğunu görmək mümkündür.

Yaşadığım bütün pis hadisələr, gördüyüm təyziqlər, qarşılaşdığım çətinliklərin hamısı Sokde olmadığı vaxtlarda və ondan uzaq yerlərdə baş verirdi. Hər hansı bir uşaqla dalaşmağım və ya sinifdəki digər uşaqların qruplaşaraq məni əsəbiləşdirməyə çalışmaları, hər zaman Sokdenin olmadığı vaxtlara təsadüf edirdi. Uşaqlar heç bir səbəb olmadan mənə qarşı düşmənçiliklərini göstərmək üçün onlarla birgə oynamağıma icazə vermədikdə də Sokde yox idi. Onların bu cür davranışlarının

Sokde ilə birbaşa əlaqəsi var idi, amma o, belə vaxtlarda heç vaxt ortalıqlarda görünmürdü.

Böyüklər üçün əhəmiyyətsiz görünən, ancaq bir uşağın həyatında önəmli yer tutan bəzi hadisələr mövcuddur. Məsələn, boş sahələrə səyyar satıcıların gəlməsi, haradasa sirk çadırının qurulması, idman meydançasında vaxtaşırı öküz güləşlərinin keçirilməsi, göl kənarındakı mədəniyyət mərkəzində pulsuz film göstərilməsi və s. Dostlarım da məhz bu kimi tədbirlərdən məni xəbərdar etməyərək özlərindən uzaqlaşdırmağa çalışırdılar. Kənardan müşahidə edən zaman bu vəziyyətin Sokde ilə o qədər də əlaqəsinin olmadığını düşünmək olardı.

Əksinə çox vaxt Sokde mənim üçün bir xilaskar və ya problemləri aradan qaldıran biri olurdu. Dava etməyə çəkdiyim bir uşağın məni buna məcbur etməsilə dalaşmaq məcburiyyətində qaldığım anda belə, ortaya çıxaraq bizi ayıran da, məhz Sokde idi. Kənarlaşdırıldığım üçün öz-özümə gəzib dolanan zaman uşaqların məni də oyuna dəvət etmələri yalnız Sokdenin olduğu vaxtlarda mümkün idi.

Bütün bunlara baxmayaraq, niyəsə içimdən bir səs, Sokdenin bu qədər düşüncəli rəftarlarının və baş vermiş hadisələr qarşısında nümayiş etdirdiyi soyuqqanlılığın başqa bir səbəbinin olduğunu deyirdi. Elə lap əvvəldən uşaqların mənə göstərdikləri pis münasibətlər və buna oxşar hadisələrlə Sokdenin xilaskar kimi ortaya çıxması arasında qəribə bir əlaqə olduğunu hiss edə bilirdim. Nəticə olaraq, bütün bu olanların Sokdenin məni də, öz qanunları çərçivəsinə daxil etmək üçün planlaşdırdığı bir oyun olduğunu aydın şəkildə görmək olurdu. Bu səbəbdən də mənə etdiyi yardımlar qarşısında özümü alçaldılmış hiss edirdim və ona qarşı minnətdarlıq duymaqdansa, əksinə ürəyimdə qəribə bir nifrət alovu yüksəlirdi. Belə anlarda içimdəki nifrət və düşmənçilik qat-qat artırdı və bu da onunla gələcəkdə aparacağım mübarizədə səbrlə uğur qazanmaq məsələsində məni motivasiya edirdi.

Kənardan baxan zaman on iki yaşındakı bir uşağın fiziki güc hesabına da bu mübarizənin öhdəsindən gələ biləcəyini düşünmək mümkündür. Ancaq, Sokde ilə olan bu müharibəmdə yalnız fiziki güc ünsürünün kifayət etməyəcəyini bilirdim.

Sokdenin boyu da mənim boyuma nisbətən uzun idi, üstəlik o, yaxşı bədən quruluşuna malik və güclü bir uşaq idi. Eşitdiyimə görə, məktəbə də gec başlamışdı və bizdən ən azı iki-üç yaş böyük idi. Bundan başqa, o, döyüş texnikalarını da digər uşaqlarla müqayisə etdikdə çox məharətlə yerinə yetirirdi. Hələ dördüncü sinifdə oxumağına baxmayaraq orta məktəb şagirdlərini də döyə biləcəyindən əmin idi.

Bu səbəbdən də, ona qarşı ilk strategiyam onun hakimiyyəti altında olan uşaqları öz tərəfimə çəkmək oldu. Sokdeyə qalib gələ bilməyimin, xüsusilə güclü uşaqlarla bir qrup olduğumuz halda mümkün ola biləcəyi düşüncəsiylə, arxa sıralarda oturan bir neçə boylu-buxunlu uşağı öz tərəfimə çəkməyi planlaşdırmışdım. Ancaq, bu planımı həyata keçirmək mümkün olmadı. Anamdan çoxlu danlaqlar eşidərək zorla aldığım cibxərclikləri vasitəsilə müvəqqəti də olsa diqqətlərini özümə cəlb edə bildim, amma onları Sokdedən ayırmağı bacarmamışdım. Mənə bir az maraq göstərməyə başlayanda da yenə Sokdenin qorxusu ucbatından məndən uzaqlaşdırdılar. Sanki bütün uşaqların daxilində Sokdeyə qarşı bir qorxu hissi mövcud idi.

Hal-hazırda həmin vaxtlar olanları düşündüyüm zaman belə bir qənaətə gəlirəm ki, o vaxtki müvəffəqiyyətsizliyimin səbəbi, yalnız Sokdenin liderlik gücünün təyziqi altında qalmağım deyil, həm də bəzi məsələlərdə özümün də səhvlərə yol verməyim idi. Kiçik bir uşaqda da ədalət və azadlıq arzusu demək olar ki, böyüklərin hiss etdiklərinə bərabər olur. Yəni, onlar qədər uşaqların da ədalət və azadlıq düşkünü olduqlarını düşünürəm. Mənim ən böyük səhvlərimdən biri, uşaqları razı salmağa çalışarkən istifadə etdiyim üsul idi. Uşaqları məntiqli şəkildə xəbərdar etməklə razı salmaq əvəzinə, onları pulla satın almağa cəhd göstərmişdim. Hətta mənim bu hərəkətim böyüklərin dünyasındakı aşağı səviyyəli və hiyləgərcəsinə edilmiş siyasi oyunlara bənzəyirdi.

Ancaq, Sokde ilə olan bu mübarizəmdə mənim üçün ən böyük məğlubiyyət, bu barədə özümdən çox əmin olduğum dərslərdəki müvəffəqiyyət məsələsi idi. Onunla mübarizəyə başlar-başlamaz, dərslərdə qazanacağım nailiyyətlərlə onu pərt edəcəyimə çox inanırdım. Hələ bir ay əvvəldən ilk imtahanların aprel ayının ortalarında baş tutacağı açıqlanmışdı və bununla da əlimə yaxşı bir fürsət düşəcəkdə.

Bu cür düşünməyimin əlbəttə ki, yalnız bir səbəbi var idi. Seuldakı məktəbimdə birinci olmaq çox çətin idi, ancaq bu məktəbdə yüksək yerlərdən birinə sahib olmaq mümkünsüz bir şey kimi görünmürdü. Bundan başqa Sokde o qədər də çalışqan bir şagirdə bənzəmirdi.

Mənim ilk baxışdan insanların fiziki yoxsa əqli cəhətdən daha güclü olmaları haqqında fikir yürütmək kimi bir vərdişim mövcuddur. Bu vərdişin elə o vaxtlardan qaldığını indi bunları düşünərkən dərk edə bilirəm.

İmtahan gününün gəlməyini dörd gözlə gözləmişdim. Ancaq, imtahan nəticələri mənim gözlədiyimdən tamamilə fərqli oldu. Təəccüblü şəkildə Sokde yüz ballıq qiymətləndirmə sistemində doxsan səkkiz tam onda beş bal toplayaraq nəinki sinifin, hətta məktəbin ən müvəffəqiyyətli şagirdi olmuşdu. Mən isə yüz ballıq qiymətləndirmədə doxsan iki tam onda beş ballıq bir nəticə ilə sinifdə ikinci yerdə olmuşdum, ancaq ümumi məktəb miqyasında heç ilk onluğa da girə bilməmişdim. Qol gücündəki qədər dərslərdə də Sokde məni üstələmişdi. Bu reallıq səbəbindən əsəbiləşsəm də, kədərlənsəm də əlimdən başqa heç nə gəlmirdi. Yenə də heç cür mənalandıra bilmədiyim qəribə bir hərisləklə, sonu bəlli olmayan bu mübarizəmi davam etdirmişdim. Qol gücündə də, uşaqları öz tərəfimə çəkməkdə də, dərslər məsələsində də Sokdeyə boyun əyməyimə baxmayaraq ona qalib gəlmək üçün zəif cəhətlərini axtarmağa davam edirdim. Xüsusilə, onun uşaqlara etdiyi təzyiqləri gözdən qaçırmamağa çalışırdım. Böyüklərin bu cür mübarizələrdə sonuncu həll yolu kimi istifadə etdikləri ədalətsiz və alçaq metodları mən hələ o vaxtlardan etibarən kəşf etmişdim.

Sokdenin pis hərəkətlərini araşdırıb üzə çıxarmaq istəyimin səbəbi onu sinif rəhbərimizin gözündən salmaq idi. Özündən bu qədər əmin olub bir çox məsələlərdə güc sahibi olmasında sinif rəhbərinin ona çox güvənməsinin böyük rolunun olduğunu anlaya bilirdim. Sinif təmizliyi və ev tapşırıqlarına nəzarətlə yanaşı, cəza vermək səlahiyyətini də Sokdeyə həvalə edən sinif rəhbərimizin hüdudsuz etimadı, onun bu zorakı davranışları üçün qanuni bir mühit yaratmış, həmçinin bu qədər güclü bir şəkildə bizim üzərimizdə hakimiyyət qurmasını asanlaşdırmışdı. O vaxtlar yaşım az

olduğu üçün hadisələri müfəssəl bir şəkildə şərh edib açıqlamaq çətin olsa da, yenə də baş verənləri dərk edə biləcək qədər ağıl və məntiqimdən istifadə edə bilirdim.

Ancaq, bu da mənim üçün çox da asan olmurdu. İçərisində sinfimizin yer aldığı qaranlıq mühitə, uşaqların üzlərinə yansıyan o qorxu və narahatçılığa diqqət yetirdikdə, əslində Sokdenin haqsız yerə verdiyi əziyyətlərin cinayət əhəmiyyətli sübutlarını görmək o qədər də çətin deyildi. Bütün bunlara baxmayaraq nəyə görə hələ də tutarlı bir sübut əldə edə bilməmişdim. Belə görünürdü ki, planımı düşündüyüm qədər asan həyata keçirə bilməyəcəyəm. Sokdə uşaqları döysə də, onlara əziyyətlər versə də, onun bu hərəkəti hər zaman müəllim tərəfindən xoş qarşılanırdı. Sınıfdəki uşaqların qida çantalarındakı yeməkləri götürdükdə belə, uşaqlar özlərini elə aparırdılar ki, sanki elə onlar da bunun tərəfdarı imişlər.

Sokdeni müşahidələrimin nəticəsində onu başa düşmüşdüm ki, sinif rəhbərimizin ona güvənməkdən başqa bir çarəsi də yox idi. Bunun səbəbi isə, müəllimimiz tərəfindən nizam-intizama riayət olunmasına nəzarət etmək üçün Sokdeyə əmanət olunan sinifin başqa siniflərlə müqayisə zamanı hər məsələdə nümunəvi olması idi. Sokdenin şagirdlər üzərindəki sanksiya gücü növbətçi müəllimlər və yuxarı sinif nümayəndələrinin müntəzəm olaraq tətbiq etdikləri təftişlərdən daha səmərəli idi. O, sinfimizdəki uşaqların həm ayaqüstü yeməklər yemələrinə mane ola bilir, həm də digər kiçik qaydaları pozmalarının da qarşısını ala bilirdi. Sinfimizin təmizliyinə görə də Sokdə məsuliyyət daşıyırdı və bu vəzifənin öhdəsindən o dərəcədə yaxşı gəlirdi ki, həmişə bizim sinfimiz başqa siniflərdən daha təmiz olurdu. Hətta dibçəklərimizdəki güllər belə, digər siniflərdəkilərə nisbətən daha canlı idilər. Məktəb tərəfindən sinfimizə ayrılan vəsaitlər də Sokdə qənaətcil olduğundan başqa siniflərlə müqayisədə daha uzunömürlü olurdu. Bundan savayı, sinfimizin divarları qiymətli portretlərlə dolu idi. Onun rəhbərliyi altında olan idman komandamız məktəb miqyasındakı yarışlarda birincilik qazanmışdı.

Eynilə böyüklərimizin söz ilə həll edə bilmədikləri bəzi işləri pul cəzası vermək yolu ilə həll etdikləri kimi, Sokdə də onlardan nümunə götürüb bunu iş görmək istəməyən uşaqlara tətbiq edir, onlardan məcburi pul alırdı və bunun

nəticəsində də məktəbdəki digər müəllimlərin edə bilmədikləri işləri tez bir zamanda həll edirdi. Bir o qədər vacib bir məsələ kimi görünməsə də, Sokdenin nüfuzu sayəsində ən azından sinifimizdəki uşaqlar başqa siniflərin uşaqları tərəfindən döyülmürdülər və bütün bunlar da sinif rəhbərimizin işlərini çox asanlaşdırırdı.

Hər nə qədər ümitsiz bir mübarizə içərisində olduğumu dərk etsəm də, buna baxmayaraq içimdə alovlanan qəribə bir üsyan hissi yoluma davam etmək məsələsində məni ruhlandırırdı. Bütün diqqətimi Sokdeyə cəmləyərək onu yaxından araşdırır və zəif cəhətlərini üzə çıxarmağa çalışırdım.

Artıq üç ay idi ki bu məktəbdə oxuyurdum. Ötüb keçən bu vaxt ərzində Sokdeyə qarşı göstərdiyim müxtəlif cür müqavimətlər çox güman ki, sinif uşaqlarının vasitəsilə onun qulağına çatmışdı, ancaq bu günün özündə belə, düşünərkən mənalandıra bilmədiyim yeganə bir şey var ki, o da Sokdenin mənə qarşı olan rəftarı idi. Sokdenin bütün bu müqavimətlərimə qarşı laqeydliyi mənə çox qəribə gəlirdi. Sokde, nəinki məndən xoşu gəlmədiyini göstərəcək bir münasibət göstərir, heç mənə qarşı hirsli olduğunu ifadə edən bircə rəftar belə nümayiş etdirmirdi. Onda olan bu səbr heç də bizdən iki-üç yaş böyük olduğu üçün yetkinliyindən irəli gələn bir səbrə bənzəmirdi. Biraz əvvəl haqqında danışdığım üsyan alovu içərimdə olmasaydı artıq bəlkə də çoxdan ona boyun əymişdim.

Uzun müddət gözlədikdən sonra, nəhayət onun zəif nöqtəsini tapdığımı düşünmüşdüm. Məktəb yolunun kənarındakı dərədə akasiya güllərinin ağappaq rəngə boyandığı bir gün idi. Səhv etmərsən, iyun ayının lap əvvəlləri idi. Bir gün atası camaşırçı olan sinif yoldaşımız Byongco Yunun əlindəki çox maraqlı bir şey bütün uşaqların diqqətini cəlb etmişdi. Onun əlində qızıl suyuna salınmış, dəyirmi, bahalı bir çaxmaq var idi. Bu çaxmağı görən digər uşaqlar səs-küylə onu əldən-ələ gəzdirməyə başladıkları zaman Sokde içəri girdi və Byongco Yuna əlini uzadaraq:

- “Əlindəkini mənə ver!” - dedi.

Bayaqdan gülüşərək çaxmaqla oynayan uşaqlar Sokde içəriyə girən kimi bir andaca susub çaxmağı Sokdeyə verdilər.

Bir müddət çaxmağı diqqətlə müşahidə edən Sokde, qəflətən Byongcodan soruşdu:

- Bu kimin çaxmağıdır?
- “Atamındır.” – deyə cavab verən Byongconun Sokdenin səs tonundan ürkdüyünü çox aydın görmək olurdu.

Sokde də öz növbəsində səs tonunu alçaldaraq:

- “Bunu sənə atan verib ?” – deyə soruşdu.
- Yox. Özüm götürüb gəlmişəm.
- Məktəbə çaxmaq gətirməyindən evdəkilərin xəbəri var ?
- Yalnız qardaşımın xəbəri var. Qalan heç kimin.

Bundan sonra yenidən bir müddət diqqətlə çaxmağa nəzər yetirən Sokde yanında boynunu büküb duran Byongcoya:

- “Bu çox gözəldir.” – dedi.

Diqqətlə baş verənləri seyr edərkən Sokdenin bu sözü qarşısında birdən həyəcanlanmışdım. O ana qədərki müşahidələrimə əsasən əminliklə deyə bilərdim ki, Sokde bu sözü ilə normal bir iltifatdan daha çox o uşağın çaxmağına sahiblənməyə eyham edirdi. Çünki, uşaqların əşyaları arasında gözü tutan bir şey olan kimi Sokde eynilə bu sözləri deyərək onların əşyalarına sahib olurdu. Adətən Sokde bu ifadəni işlətdikdə uşaqlar heç bir müqavimət göstərmədən əşyalarını ona verirdilər, ancaq içərilərində əşyalarını verməmək üçün müqavimət göstərənlər olduqda Sokde səhv başa düşülməsin deyə:

- “Onu qısa bir müddətliyinə mənə borc olaraq verə bilərsən?” – deyə soruşardı.

Əslində bu elə “Onu mənə ver!” demək idi. Bununla da uşaqların əşyalarına zorla sahib olunması əvəzinə onların əşyalarını öz razılıqları ilə verdikləri mənzərəsi ortaya çıxırdı. Və bu zaman isə heç kim ona qarşı çıxa bilməzdi. Əvvəllər Sokdenin

bu cür eyhamlı sözlərlə uşaqlardan əşyalarını istəməsinin əsl məqsədinin əslində onların əşyalarına sahiblənmək olduğundan mənim xəbərim yox idi. Ancaq, həmin gün Sokde uşağın çaxmağını istəyərkən sözlərini o qədər açıq və birbaşa demişdi ki, beləliklə onun uşaqların əşyalarına sahib çıxmaq kimi bir hərisliyinin olduğu açıq-aşkar şəkildə hamıya aydın olmuşdu.

Elə gözlədiyim kimi Byongco ağlamağa başlayaraq Sokdeyə qarşı çıxdı.

- Onu mənə qaytar. Atam evə gələndə qədər mən onu yerinə qoymalıyam.
- Atan hara gedib ki ?
- Seula gedib. Sabah qayıdacaq.

Sokde “Hə, belə de..”- deyə sözünün sonunu uzadaraq daha bir dəfə çaxmağa nəzər yetirərkən ağlına nə gəldisə, ani olaraq mən olan tərəfə baxdı. Sokdenin bu qəfil hərəkətindən sonra çox qorxmış və tutulmuşdum. Ona görə ki, Sokdenin zəif cəhətlərini öyrənmə bilmək üçün davamlı olaraq onu müşahidə etməyimdən şübhələndiyini düşünmüşdüm. Amma, belə deyildi. Sokde çaxmağı saymazyana şəkildə Byongcoya tərəf uzadıb:

- “Çaxmağını götür. Sadəcə olaraq bir müddətliyinə istifadə etmək istəyirdim.” – dedi və onu geri qaytardı.

Sokdenin çaxmağı geri qaytarması açığı məni çox təəccübləndirmişdi. Çaxmağı əlinə götürüb o tərəf bu tərəfinə çevirə-çevirə incələyən Sokdenin ona sahiblənmək istədiyini gözlərindən oxumaq olurdu, ancaq ani olaraq çaxmağı götürməkdən imtina etməsi nədənsə məni yenə ürkütmüşdü.

Amma, nəticə heç də göründüyü kimi olmamışdı. Həmin gün dərstdən çıxıb evə gedərkən səs-küylə bayıra çıxan uşaqlardan bir neçə addım arxada, səhərkindən tamamilə fərqli, qayğılı üz ifadəsi almış və əldən düşmüş halda gedən Byongconu o vəziyyətdə gördükdə nələrinsə tərs getdiyini anlamışdım.

Eyni məhəllədə yaşadığımız üçün düşünmüşdüm ki, evə onunla birlikdə gedə bilərik, ancaq daha sonra Sokdenin haralardansa bizi izlədiyi hissəyə qapıldığımızdan arxasıya düşüb onu təqib etməyə başladım. Həmin vaxt artıq bütün uşaqlar evlərinə getmişdilər. Byongco yolda tək gəzən zaman addımlarımı yeyinləşdirib arxadan:

- “Ey! Byongco Yun!” – deyə çağırıdım.

Qayğılı halda nələrsə düşünərək yol gedən Byongco səsini eşidən kimi təəccüblə geriye döndü:

- “Nəyahət Sokde çaxmağı sənə əlindən aldı, hə?” – deyə sual verib onu danışmağa qoymadığım anda Byongco sağa-sola diqqətlə nəzər saldıqdan sonra alçaq bir səs tonu ilə:
- “Əlimdən almadı, sadəcə olaraq çaxmağı ona borc verdim.” – dedi.
- Sokde hələ aldığı heç bir şeyi qaytarmayıb. O çaxmaqdan əlini üz. Üstəlik hələ sabah da atan gələcək. Bəs atana nə deyəcəksən?
- Qardaşımı tənbeh edərdəm ki, atama heçnə deməsin.
- Yaxşı, bəs onda sən indi atanın çaxmağını oğurlayıb Sokdeyə hədiyyə etmiş oldun ?
- “.....”
- Atan o qədər dəyərlə bir çaxmağının yoxa çıxmasına səssiz qalar sənə?

Mən bunları deyəndə Byongconun rəngi biraz da qaraldı.

- Əslində, mən də elə sənənlə eyni fikirdəyəm. O çaxmağı atama Yaponiyadakı əmim hədiyyə etmişdi.

Nəhayət Byongco bu cür açıq-açıq mənə hər şeyi danışmağa başladı və dərin bir ah çəkərək əlavə etdi:

- Mənim əlimdən nə gəlirki? Axı çaxmağı istəyən Sokdedir...

- Bəs demirdin, borc istəyib? Borc kimi vermişənsə, geri almağı da bilməlisən.

Sokdeyə bu qədər asan təslim olması məni çox sıxdığı üçün Byongconu təhrik etməyə çalışmışdım. Ancaq, o, çox fikirli olduğu üçün mənim təhriklərimi eşitmirmiş kimi sualıma cavab verdi:

- Onsuz da çaxmağı mənə qaytarmayacaq ki.
- Elə?! Onda sən heç onu borc verməmişən ki. Sokde çaxmağı sənə əlindən alıb.
- “.....”
- Yaxşısı budur ki, sinif rəhbərimizə hər şeyi danış. Məncə, bu, atandan danlaq eşitməkdən daha yaxşı olardı.
- Olmaz, deyə bilmərəm.

Byongco birdən səsini yüksəltdi. Bu tövsiyyəmdən sonra başını tez-tez o yan bu yana döndərərək inadla imtina etməsini heç cür başa düşə bilməmişdim.

- Sokdedən bu qədər çox qorxursan ?

Uşaqların Sokdedən niyə qorxduqlarını öyrənə bilmək üçün əlimə yaxşı bir fürsətin düşdüyünü düşünərək Byongconun daha da üstünə getmişdim. Ancaq, bu cəhdim də nəticəsiz qaldı. Bu sualımdan utanan Byongconun üzü qıpqırmızı olmuşdu, ancaq mənə verdiyi qəti cavabı heç də xəcalət çəkən birinin sözlərinə oxşamırdı.

- Sən başa düşə bilməzsən. Başa düşə bilmədiyinə görə də sus!

Mənə bu cavabı verəndən sonra üzünü döndərərək getməyə başlamışdı. Mən də öz növbəmdə inad göstərərək onu təqib edərək Sokdenin çaxmağı onun əlindən aldığı ağzından ala bilmişdim.

Beləliklə, bu cəhdimi əslində o qədər də nəticəsiz hesab etmək olmazdı. Sokdenin uşaqlara göstərdiyi təyziqlərə sübut axtaran mənim üçün bu, çox əhəmiyyətli bir material olmuşdu.

Sabahısı gün məktəbə çatan kimi müəllimlər otağına qaçaraq sinif rəhbərimizi tapıb heç də pis bir iş etdiyim hissənə qapılmadan Byongconun başına gələn bu hadisəni və həmin günə qədər görüb eşitdiyim buna oxşar bütün hadisələri olduğu kimi danışdım. Seuldən gəlmiş bir şagird olaraq, müəllimimin qarşısında bütün zəkamı nümayiş etdirdiyimi düşünürdüm. Ancaq, təəssüflər olsun ki, sinif rəhbərimizin reaksiyası heç də gözlədiyim kimi olmadı.

- Sən nə danışırısan ? Əminsən ki, dediklərin doğrudur ?

Bu sualı verən sinif rəhbərimizin üzündəki bezginliyi asanlıqla sezmək olurdu. Müəllimimin bu cür reaksiya verməsinə çox qəzəbləndiyim üçün Sokdenin etdiyi bütün səhv hərəkətləri yenidən ona danışmağa başladım. Ancaq, sinif rəhbərimiz mənim dediklərimi ciddi qəbul edərək dinləməmiş və:

- “Yaxşı, başa düşdüm. İndi sən sinifə qayıt. Mən bu məsələ ilə şəxsən maraqlanacağam.” – deyərək əsəbi bir səs tonu ilə məni müəllimlər otağından qovmuşdu.

Sinif rəhbərimizin baş verənlərə bu şəkildə reaksiya verməsi mənə çox qəribə gəlmişdi. Buna baxmayaraq sonda “bu məsələ ilə maraqlanacağam” dediyi üçün az da olsa ümidlənərək dərslərin başlamasını gözlədim. Səhər dərslərinin başlamasına çox az bir vaxt qalmışdı ki, məktəbdəki müəllimlərin işlərinə kömək edən bir uşaq arxa qapıdan sinifə girib Sokdeni əli ilə çağıraraq alçaq səsle ona nələrsə dedi. Bu uşaq təxminən iki il əvvəl məzun olduğdan sonra məktəbdə qalıb müəllimlərin gətir-götür işlərini görən biri idi. Onu görəndə birdən-birə narahat olmuşdum. Bu narahatçılığımın səbəbi isə, müəllimlər otağında sinif rəhbərimizə Sokdenin etdiklərini danışarkən onun yanımızdakı fotokopiya aparatının qarşısında nələrinə nüsxələrini çıxartması idi.

Əvvəlcədən təxmin etdiyim kimi, qayıdıb yerinə əyləşən Sokde bir müddət düşündükdən sonra cibindən çaxmağı çıxardaraq Byongco tərəfə döndü:

- “Atan bugün gələcək, elə? Götür bunu, qaytar atana.” – deyərək çaxmağı Byongcoya verən Sokde səsini daha da yüksəldərək əlavə etdi:
- Diqqətsizliyin ucbatından yangın törədə bilərdin deyə bir müddətlik bunu səndən almışdım. Uşaqlar bu cür təhlükəli şeylərlə oynamamalıdırlar.

Bu sözləri sinifdəki bütün uşaqların eşidə biləcəyi qədər yüksək bir səs tonu ilə demişdi. Bir qədər əvvəl çaşqın və qayğılı görünən Byongconun üzü birdən-birə işıqlandı.

Bu hadisənin üzərindən heç beş dəqiqə də keçməmişdi ki, sinif rəhbərimiz həmişəkindən daha sürətli bir şəkildə sinifə girdi.

- “ Sokde Om!” – deyə müəllimimiz sinifə girən kimi Sokdeni çağırdı. Sokde heç nə baş verməmiş kimi çox sakit tərzdə ayağa qalxdı.

Bundan sonra müəllimimiz Sokdeyə tərəf əlini uzadaraq çaxmağı ona verməsini istədi. Sokde müəllimimizi başa düşməyibmiş kimi:

- “ Nə çaxmaq ?” – deyə soruşdu.

Müəllimimiz:

- “ Byongconun atasının çaxmağını deyirəm.” – deyəndə Sokde üz ifadəsində heç bir dəyişiklik etmədən:
- “Çaxmağın Byongco və ətrafındakılar üçün təhlükəli olduğunu düşündüyüm üçün ondan almışdım , amma çoxdan geri qaytarmışam.” – deyə cavabladı.
- “ Nə dedin?” – deyə təəccüblənərək reaksiya verən sinif rəhbərimiz, qəzəbli şəkildə mənə doğru baxdıqdan sonra əmin olmaq üçün Byongcodan soruşdu:
- Sokdenin dedikləri doğrudur ? Çaxmaq haradadır ?
- Məndədir, müəllim.

Mən Byongconun bu cavabı qarşısında donub qaldım. Hələ də nələrin baş verdiyini tam dərk etməmişdim ki sinif rəhbərimiz mənə səsləndi.

- Bu nə deməkdir ? Bunları necə izah edə bilərsən ?

Sinif rəhbərimizin bu sözləri sualdan daha çox sorğulama məqsədi daşıyan bir danlaq xüsusiyyətləri daşıyırdı.

Mən qəfildən ayağa duraraq:

- “Biraz əvvəl geri qayıtdı, müəllim...” – deyə özümü müdafiə etməyə çalışdım.

Müəllimimiz mənə inanmadığını ifadə edirmiş kimi titrək bir səs tonu ilə:

- Səsini kəs! Başqalarının üstünə də şər atma!

Sinif rəhbərimiz beləliklə, mənə danışmağa da imkan verməyib sözümü ağzımda qoymuşdu.

Əslində mən müəllimimizə biraz əvvəl müəllimlər otağında olan uşağın bütün danışdıqlarımızı eşidib, onun da öz növbəsində bunları Sokdeyə deyərək onu xəbərdar etdiyini demək istəmişdim, ancaq çox təəssüf ki, bu mümkün olmamışdı. Hərçənd ki, heç o uşağın Sokdeyə müəllimlər otağında olan danışığımdan bəhs etməsinə dair də əlimdə heç bir dəlilim yox idi. Həmin anda sinif rəhbərimiz üzünü sıralarda əyləşən uşaqlara tərəf çevirərək:

- “O doğrudur ki, Sokde sizə əziyyətlər verir? İçərinizdə onun təyziqinə məruz qalanlarınız var?” – deyə soruşdu.

Müəllimimiz elə Sokde ilə əlaqədar bir hadisə yaşanmışkən bu vəsiləylə ona haqq qazandıraraq vəziyyəti bir təhər ötürdüyə çalışan bir mövqe nümayiş etdirmişdi. Uşaqlar da bir anlığına bu sual qarşısında donub qalmışdılar. Uşaqların üzlərində əks olunan qorxunu görən sinif rəhbərimiz biraz daha yumşaq səs tonu ilə yenidən onlardan soruşdu:

- Qorxmayın, deyin. Sokde heç sizə təyziqlər edir? İstəmədiyiniz halda şəxsi əşyalarınıza sahiblənir və ya haqsız yerə sizə əl qaldırır mı? Bu cür şeylərə məruz qalanınız varsa desin. Məhz elə indi bu məsələyə birgə aydınlıq gətirək.

Ancaq heç kəsdən səs çıxmadı. Müəllimimiz vicdanını rahatlatmaq naminə uşaqlardan bir dəfə də soruşdu:

- Heç kim yoxdur? Eşitdiyimə görə Sokde tərəfindən təcavüzə məruz qalan uşaqların sayı heç də az deyil.

Sokdenin ətrafında oturan uşaqlar başda olmaqla sinifin yarısından çoxu:

- “Yox” – deyə bağırdı.

Sinif rəhbərimiz artıq daha rahat bir şəkildə məsələni qəti olaraq yekunlaşdırmaq üçün təkrar sual verdi.

- Doğurdan elə biri yoxdur?
- Bəli, yoxdur.

Artıq bu dəfə mən və Sokde istisna olmaqla bütün uşaqların hamısı bir ağızdan yüksək səslə cavab vermişdilər.

- Yaxşı, aydındır , artıq dərşimizə başlayaq.

Sinif rəhbərimiz lap əvvəlindən hadisələrin belə sonlanacağını proqnozlaşdırırmışcasına məsələni nöqtələmiş və ev tapşırıqlarını yoxlamağa başlamışdı. Ancaq Sokde və digər uşaqlara inanan müəllimimizin uşaqların qarşısında məni lövhəyə çağıraraq danlamamasının özü də həmin anı nəzərə alsaq əslində mənim üçün böyük bir xoşbəxtlik idi.

Ev tapşırıqları yoxlanıldıqdan dərhal sonra dərşə başlamışdıq, ancaq ağılasığmaz şəkildə məsələlərin mənim əksimə doğru yön dəyişdirməsi beynimi çox qarışdırdığına görə müəllimimizin dedikləri təbii olaraq bir qulağımdan girib o biri qulağımdan çıxırdı. Bu hadisədən sonra Sokdenin özünə inamı biraz daha artmışdı və

o, müəllimimizin soruşduğu hər suala özündən əmin bir səs tonu ilə cavab verməyə başlamışdı. Bütün dərs müddəti qulaqlarımda cingildəyən yeganə şey Sokdenin bu təkəbbürlü səsi idi. Dərs qurtardıqdan sonra müəllimimizin bu sözləri məni özümə gətirdi.

- Byongte Han, dərhal müəllimlər otağına gəl!

Müəllim sakit bir tərzdə - yəqin ki bunu edə bilmək üçün bir xeyli əziyyət çəkmişdi - bunu deyərək sinifi tərk etmişdi. Mən də öz növbəmdə qurğulu bir robot kimi yerimdən qalxaraq onun ardınca getməyə başladım.

- Belə başa düşdüm ki, sən bir xəbərçisən.

Təsir altında qalan müəllimimin bu kin-küdurət dolu sözləri qulaqlarımda əks-səda vermişdi.

- Başqasının səhvlərini böyüklərə şikayət etmək yaxşı bir şey deyil. Hələ üstəlik sən yalan da demisən.

Müəllimimizin əsəblərini sakitləşdirmək məqsədilə siqaretindən dərin bir tüstü aldığı anda mən içəri girmiş və onun bu ittihamlarına məruz qalmışdım. Donub qaldığım üçün müəllimimə cavab verə bilməmişdim. Nitqim tutulduqda da o, təbii olaraq mənim səhvimi qəbul etdiyimi düşünüb məni ittiham etməyə davam etmişdi.

- Seuldən gəldiyin və dərslərini yaxşı oxuduğun üçün açığı səndən çox şey gözləyirdim. Amma, təəssüflər olsun ki, bu hadisədən sonra bütün ümidlərim boşa çıxdı. Mən iki ildir ki, bu sinifin sinif rəhbəriyəm, ancaq hələ indiyə qədər belə bir şeylə rastlaşmamışdım. Sinifdəki saf və təmiz uşaqların sənə bənzəyəcəklərindən çox narahatam.

Onsuz da sinifdən çıxarkən uşaqların nifrət dolu baxışlarını və istehzal pıçılداşmalarını görüb utandığımdan yerin dibinə girmişdim. Bu az deyilmiş kimi, bir dəfə də sinif rəhbərimizin məni qəddarcasına mühakimə etməsindən sonra içimdən bar-bar bağırmaq gəlirdi. Ancaq, belə bir hadisənin yaşanması mənə özümü ələ

almaqda kömək etmişdi. Məhz bunun sayəsində sonu məlum olmayan mübarizəyə erkən başlamış olurdum. Artıq ox yaydan çıxmışdı. Bir yol ilə bütün olanları olduğu kimi müəllimimə danışmasam hər şey daha da pis olacaqdı. Özümü düşmən əsgərlərinin əlinə əsir düşmüş biri kimi hiss edirdim. Dərindən nəfəs alıb biraz özümə gəldikdən sonra baş verənləri müəllimimizə danışmağa çalışdım.

- Müəllim, sizə dediklərimi burada müəllimlərə gətir-götür işlərində kömək edən uşaq sinifə gələrək Sokdeyə çatdırdı. Sokde də bundan xəbərdar olduqdan sonra siz sinifə girməmişdən biraz qabaq...

Sinifdə müəllimə deyə bilmədiklərim ağıma gələn zaman bu cür kəkələmişdim.

- Yaxşı, bəs onda niyə uşaqlar səslərini çıxarmadılar? Altmış uşağın hamısı bir ağızdan hər hansı bir təyziqə məruz qalmadıqlarını dedi axı...

Sınıf rəhbərimiz hadisənin gerçək üzünü görməsi və mənim bu məsələdə nə qədər haqlı olduğumu başa düşə bilməsi üçün göstərdiyim səylərə məhəl qoymayaraq, üzərimə gəlməyə davam edirdi. Ancaq, yuxarıda qeyd etdiyim kimi, ölümü belə gözə almış şəkildə özümü müdafiə etməyə davam etdim.

- Uşaqlar Sokdedən qorxduqları üçün elə dedilər.
- Amma, mən də elə o ehtimalın mümkün olacağını düşündüyüm üçün eyni sualı təkrar-təkrar bir neçə dəfə verdim axı...
- Lakin, Sokdenin olduğu bir yerdə... Necə?...
- İndi deyirsən ki, uşaqlar məndən daha çox Sokdedən qorxurlar ?

Elə həmin anda ağıma yaxşı bir fikir gəldi.

- Sokdenin olmadığı bir yerdə uşaqlarla təkbətək danışa bilərsiniz. Və ya ad qeyd etməməklə Sokdeyə aid bütün reallıqları bir kağıza yazmaqlarını istəyə bilərsiniz. Onda Sokde haqqındakı bütün həqiqətlərə işıq salınacağından əminəm.

Nəhayət ki, fikirlərimi özümdən əmin surətdə müəllimimə ifadə edə bilmişdim. Otaqda olan digər müəllimlər də nələinsə baş verdiyini hiss edərək gizli-gizli bizi seyr edirdilər.

Müəllimimə Sokde ilə bağlı həqiqətləri ortaya çıxartmaq üçün şagirdlərin kimliklərini gizlədərək həyata keçiriləcək səsvermə fikrini bu qədər özümdən əmin tərzdə təklif etməyimin səbəbi isə, Seuldakı müəllimlərimin bu üsula tez-tez müraciət etmələri idi. Bu üsul vasitəsilə həlli tamamilə mümkünsüz görünən problemlərin də öhdəsindən gəlmək olardı. Məsələn, naməlum səbəbdən itən bir əşyanı axtararkən bu üsul tətbiq olunduqda, həmin əşyanın oğurlandığını və ya doğrudan da itdiyini asanlıqla müəyyən etmək olurdu.

Müəllimimiz cəfəngiyyat danışdığımı zənn edərək otaqdakı digər müəllimlərə də dönüb baxdıqdan sonra:

- Özün bəs deyilmişsən kimi, indi də qalan altmış uşağı da xəbərçi etməyə çalışırsan?

Orada olan başqa bir müəllimə də mənə tərs-tərs baxaraq sinif rəhbərimizlə həmfikir olduğunu bu cür ifadə etdi:

- Sən demə Seuldakı müəllimlər uşaqlara belə şeylər etdirirlərmiş. Mən heç cür başa düşə bilmirəm...

Mən də öz növbəmdə müəllimimə tövsiyə etdiyim bu üsulun digər müəllimlər tərəfindən doğru olmayan bir addım kimi qəbul olunmasında hər hansı bir məntiq tapa bilmirdim. Oradakı müəllimlər Sokdeyə o qədər qeyd-şərtsiz inanırdılar ki, onları inandırmaq üçün etdiyim cəhdlərin hamısı boşa çıxırdı. Dediğim hər bir şeyə qərəzli yanaşmaqlarından çox məyus olmuş və ədalətsizliyə məruz qaldığımı hiss etmişdim. Elə həmin andaca boğazım düyünləndi və hönkür-hönkür ağlamağa başladım.

Ağlamağımın səbəbi, qətiyyən, özümü yazıq kimi göstərmək deyildi, buna baxmayaraq göz yaşlarım içəridəki müəllimlərə gözləmədiyim dərəcədə böyük təsir

göstərmişdi. Mən hıçqırıqlara qər q olan zaman müəllimimiz siqaretini elə masanın üzərindəcə söndürərək alçaq səslə:

- “Yaxşı, Byongte Han, sənın dediyin kimi edəcəyəm. İndi isə sinifə qayıt.” – dedi.

Nəhayət ki, deyəsən az da olsa müəllimimiz məsələnin ciddiyyətinin fərqiə varmışdı.

Zəif biri kimi görünməmək üçün göz yaşlarını iz qalmayacaq şəkildə silib içəri girəndə sinifin aurası mənə çox qərribə gəlmişdi. Adətən uşaqların səs-küylə ora-bura qaçıb oyunlar oynadıqları tənəffüs vaxtı olmasına baxmayaraq sinifin içərisi hansısa bir tədqiqat dərsi keçilirmiş kimi səssiz və sakit idi. Bu tanış olmayan sinif atmosferində uşaqların nəzərlərinin cəmləndiyi yerə tərəf baxdıqda, kürsünün üzərində Sokdeni görmüşdüm. Ondən əvvəl nələr dediyini bilmirdim, amma mən sinifə girən anda uşaqlara baxaraq yumruğunu silkələmişdi. Sanki, “Hamınız mənı başa düşdünüz, hə?!” deyirdi.

Növbəti dərstdə müəllimimiz dərş keçməkdən imtina edərək imtahan kağızı böyüklüyündə bir dəstə ağ kağızla birlikdə sinifə girdi. Ardınca Sokde sinif nümayəndəsi olaraq müəllimin sinifə daxil olduğunu şagirdlərə elan etmək fəslini başa çatdıran kimi müəllim Sokdeni öz yanına çağırırdı.

- Sinif nümayəndəsi, sən müəllimlər otağına get. Masamın üzərində bu ay toplanılan pulun nə qədər olduğunu göstərən bir cəvdəl var. Mən hər şeyi əvvəlcədən yazmışam, sən sadəcə cədvəlin xətlərini qırmızı mürəkkəbli qələmlə çək.

Sokde sinifdən çıxdıqdan sonra müəllimimiz uşaqlara biraz əvvəlki dərşdəkindən tamamilə fərqli bir şəkildə xitab etdi:

- “Uşaqlar, bu dərşdə sizinlə birlikdə həll etməli olduğumuz məsələ Sokde ilə bağlıdır. Fikirləşdim və belə qərara gəldim ki, bundən əvvəlki dərşdə Sokde ilə əlaqədar məsələyə dair sual vermək tərzim bir az düzgün deyildi. Ona görə də sizdən yenidən soruşuram. Sokde ilə aranızda nəsə bir problem var? Ancaq, bu

dəfə ayağa qalxaraq bütün sinifin qarşısında fikir bildirməyinizə ehtiyac yoxdur. Sizə paylayacağım bu kağızlara adınızı qeyd etmədən məruz qaldığınız təyziqləri yazmağınızı istəyirəm. Eşitdiyimə görə, içərinizdə günahsız olduğu təqdirdə Sokde tərəfindən döyülən və ya şəxsi məktəb vəsaitləri, pulları əlindən alınan uşaqlar çoxdur. Əhəmiyyətsiz hesab etdiyiniz şeylər belə olsa Sokde ilə bağlı yaşadığınız hər bir şeyi yazın. Bu xəbərçilik etmək və ya kiminsə arxasından qeybət etmək demək deyil. Və bu sorğunu sinifimizin və sizin özünüzün gələcəyiniz üçün həyata keçirdiyimə görə heç kimin təsirinə məruz qalmadan və bir-birinizə müdaxilə etmədən yazın. Bütün məsuliyyət mənim üzərimdə olacaq. Nəsə bir problem meydana gələcəyi təqdirdə sizi qoruyacağıma söz verirəm.” – deyərək əlindəki kağızları bir-bir paylamağa başladı.

Həmin vaxt mən özümdə müəllimimizə qarşı olan nifrət və incikliyin tamamilə aradan qalxdığını hiss etmişdim. Ürəyimdə “Hə, bu dəfə sübut etməliyəm.” - deyərək Sokdenin etdiyi hər şeyi yazmağa başladım. Uşaqların davranışını isə hələ də tam olaraq başa düşə bilməmişdim. Bir müddət kağıza baş verənləri yazdıqdan sonra ətrafıma nəzər yetirdikdə həvəslə kağızı dolduran yeganə uşağın özüm olduğumu gördüm. Qalan bütün uşaqlar qələmi belə əllərinə almayıb sadəcə bir-birilərinə baxırdılar.

Bir müddət sonra, sinif rəhbərimiz də uşaqların nədənsə çəkindiklərini və qərarlı qaldıqları üçün bir-birilərinin gözlərinin içinə baxdıqlarını anlamışdı. Bunu görən müəllimimiz uşaqlar arasındakı Sokde ilə yaxın olan agentləri zərərsizləşdirməyə çalışmışdı. Məncə də bu, doğru atılmış bir addım idi.

- Yəqin, yenə nədəsə səhvə yol verdim. Məni yenə səhv başa düşdünüz. Uşaqlar, mən Sokdenin fərdi xətalərini öyrənmək marağında deyiləm. Sadəcə olaraq, istənilən məsələdə qarşılaşdığınız problemləri yazmağınızı istəyirəm. Yəni, şərt deyilki, mütləq Sokde haqqındakı fikirlərinizi qeyd edəsiniz. Kim edir etsin , nə olur olsun sizə yalnız görünən, səhv olduğunu düşündüyünüz hər şeyi yazın. Sinif yoldaşının səhvlərini görüb, ancaq onu dilə gətirməyib gizlədən səhvə yol verəndən daha təqsirlidir.

Müəllim belə dedikdən sonra uşaqlar yavaş-yavaş qələmlərini əllərinə götürüb yazmağa başladılar. Onların yazmağa başladıklarını görəndə mənim də ürəyim bir xeyli rahatladı. Artıq o ana qədər yazıb yazmamağa tərəddüd etdiyim Sokdenin bütün pis cəhətlərini vərəq tam dolana qədər yazdım. Nəhayət, dərsin sona çatdığını bildirən zəng vurulanda müəllimimiz heç bir kəlmə də demədən kağızları yığdı və sinifdən çıxdı.

Səbirsizliklə nəticələrin ortaya çıxmasını gözləyirdim. Müəllimlər otağına çağırılacağım zaman əvvəllər Sokde uşaqlara nələr etmişdi dəqiq bilmirdim, amma bu dəfə qəti olaraq onun bütün səhvləri və günahlarının gün üzü görəcəyinə bütün qəlbimlə inanırdım.

Müəllimimiz güman ki, məktəbdə qarşılaşdığımız problemlərə dair düşüncələrimizi yazdığımız kağızların hamısını oxuduğu üçün növbəti dərsə təxminən on dəqiqə gecikmişdi. Lakin, gözlədiyimin əksinə olaraq o, bütün yazıları oxuduğu barədə bir söz belə demədən birbaşa dərsə başladı.

Növbəti dərsdə də, ondan sonrakı dərsdə də bu mövzu ilə əlaqədar heç nə demədi. Müəllimimiz sanki heç bir şey baş verməyibmiş kimi dərslərini keçməyə davam edirdi. Dərs əsnasında arabir göz-gözə gəldiyimiz anlarda belə öz düşüncələri ilə bağlı kiçik bir ipucu da vermirdi.

Sinifdə olmayarkən baş verənləri uşaqlardan ilk eşitdiyi anda Sokdenin rəngi ağappaq olmuşdu. Üçüncü və dördüncü dərs saatlarında da qayğılı görünən Sokdenin nahar yeməyi üçün ayrılmış tənəffüs başa çatdıqdan sonra nə səbəbdənsə birdən-birə özünə inamı yenidən artmışdı. Əvvəlki kimi təkəbbürlü və qürürlü hərəkətlərini davam etdirməyə və aradabir də mənə yazığı gəlirmiş kimi baxmağa başlamışdı.

Müəllimimiz dərslərini bitirib tapşırıqlar və sabahkı dərslərlə bağlı məlumat verdikdən sonra nəhayət ki, məni yanına çağırırdı. Sokdenin qərribə baxışları və müəllimimizin də öz düşüncələrini bəlli etməməsi ucbatından son iki saat ərzində dərslərini səbəbini bilmədiyim bir narahatlıq içərisində dinləmişdim.

Ürkək-ürkək müəllimlər otağında girən zaman müəllimimiz əlindəki kağızları dəstə halında mənə uzatdı:

- Götür bunlara bax!

Əllərim əsə-əsə kağızları götürüb bir-bir nəzər saldım.

Sınıf rəhbərimizin şagirdlərdən təkidlə şikayətlərini tərəddüd etmədən yazmaqlarını istəməsinə baxmayaraq kağızların demək olar ki yarısı bomboş idi. Məni ən çox təəccübləndirən isə, kağızların yarısının bomboş olmağı yox, dolu olan kağızlarda nələrin yazıldığı idi.

Dəqiqliklə saydığım otuz iki kağızın on beşində mənimlə bağlı, mənim həmin günə qədər etdiyim xırda dəcəlliklərdən bəhs olunmuşdu. Məktəbə gedərkən ayaqüstü yeməklər alıb yeməyim, gizli yollardan istifadə edərək karikatura kitabları satılan dükana gedib karikaturalara baxmağım, başqasına aid olan xiyar tarlasına girib şitilləri tapdalamağım, körpünün altında bağlanıb gedilmiş atın yelindən dartmağım və buna oxşar, o yaşdakı bir uşağın təbii olaraq yol verə biləcəyi xırda səhvlərim mənim yaddaşımdakından da daha nizamlı şəkildə bu kağızlarda qeyd olunmuşdu. Sınıf rəhbərimizin Seuldakı müəllimlərlə müqayisədə çox səliqəsiz və səfeh olmasına dair sözlərim də birinin üstünə beşi qoyularaq yazılmış, qapıbir qonşumuzun altıncı sinifdə oxuyan Yunhi adlı qızıyla bir neçə dəfə oyun oynamağım belə, birlikdə əxlaqsız əməllərlə məşğul olurmuşuq kimi kobud və çirkin bir şəkildə kağızlarda öz əksini tapmışdı.

Məndən savayı ən çox haqqında bəhs olunan məsələ isə əqli inkişafında qüsurlar olan Yonggi Kim adlı sinif yoldaşımızın etdikləri idi. Ancaq, bu uşağın etdiyi səhv əməllər təbii ki onun pis niyyətindən deyil, əqli cəhətdən geri qalmasından qaynaqlanırdı. Ondan başqa yetimxanada qalan Hido İ adlı bir uşağın da bir neçə xoşagəlməz hərəkətləri və başqa bir neçə uşağın da səhvlərinə kağızlarda rast gəlinə də, məni ən çox təəccübləndirən o idi ki, Sokde ilə bağlı heç bir kağızda bir cümlə belə yazılmamışdı. İçərisində onun pis əməllərindən, başqalarına etdiyi təyziqlərdən bəhs olunan yeganə kağız isə mənim yazdığım idi.

Yazılanların hamısını oxuduqdan sonra hiss etdiklərim, məyusluqdan və ya ədalətsizlik olunmasından yaranan nifrətdən daha çox, dərinliyini bilmədiyi bir bataqlıqda batan insanın keçirdiyi çarəsizlik hissinə bənzəyirdi. Elə bil ki, düz qarşımda möhkəm və hündür bir divar əmələ gəlmişdi. Bütün bu olanlar mənə çox pis təsir etmiş və elə yerimdəcə donub qalmışdım. Sınıf rəhbərimizin yumşaq səs tonu sanki göydən yerə səpilirmiş kimi qulaqlarımda əks-səda verirdi.

- Hal-hazırda hiss etdiklərini başa düşə bilirəm. Özünün də gördüyün kimi, təəssüf ki, hər şey sənin istədiyin kimi olmaya da bilər. Bura sənin üçün Seul deyil. Xoşuna gəlsə də, gəlməsə də, onun hərəkətləri sənin üçün çox sərt görünsə də, görünməsə də sinif nümayəndəliyi vəzifəsini Sokde kimi biri icra etməlidir. Sən qəbul etsən də, etməsən də bunların hamısı buraların qaydasıdır. Hər şeyə müzakirə edilərək demokratik yollarla qərar verildiyi və sinif nümayəndələrinin yalnız müəllimlərlə şagirdlər arasında əlaqəni təmin etməklə məşğul olduqları məktəblərdən mən də xəbərdaram. Yəni, Seuldakı uşaqlar kimi bütün uşaqlar mədəniyyətli və intellektli olsalar sinifdə nizam-intizamına əməl olunmasına nəzarət etmək bizim üçün də daha asan olardı. Həm də Seuldakı sistemin özü də müəyyən bir nizam çərçivəsində qurulduğu üçün hadisələri idarə etmək o qədər də çətin deyil. Ancaq, təəssüflər olsun ki, bu sistemi olduğu kimi qəbul edib bütün sahələrə tətbiq etmək qeyri-mümkündür. Buranın öz qaydaları var. Sən, hər şeydən əvvəl, buranın sistemində öyrəşməlisən. Seuldakıların düz, burdakıların isə səhv olması fikrini ümumiyyətlə beynindən çıxarmalısan. Yox əgər o sistemin doğru olduğuna dair qətiyyət göstərmək niyyətindəsənsə, ilk növbədə davranışlarında dəyişikliklər edərək bura uyğunlaşdıqdan sonra sən üçün doğru olan sistemi ətrafındakılara qəbul etdirməyə çalışmalısan. Öz tərəfinə çəkə bilməmişən deyə sinifdəki uşaqlarla dalaşmaq və ya onların hamısı tərəfindən kənarlaşdırılaraq yalnız qalmaq düzgün deyil. Bu gün özün də şahidi oldun. Altmış nəfərin içərisində sən tərəfində olan bircə nəfər belə yox idi. Birdəfəlik Sokdeni sinif nümayəndəliyindən xaric etdirib bizim sinifi də Seuldakı köhnə sinifin kimi etmək istəyirdinsə, əvvəlcə bu uşaqları öz tərəfinə çəkə

bilməli idin. Ola bilsin ki, sən əvvəldən Sokde bütün uşaqları öz nəzarəti altında saxladığı üçün heç nə edə bilmərəm, deyə düşünürdün. Buna baxmayaraq, yenə də sən qaça-qaça mənim yanıma şikayət etməyə gəlməmişdən qabaq uşaqları öz tərəfinə çəkə bilməli idin. Bəlkə də, elə bunu edə bilmədiyən üçün çarəsiz qalıb gəlib mənə hər şeyi danışmışan. İlk baxışda uşaqlar hələ doğru ilə yalınışı ayırd edə biləcək şüura sahib olmadıqları üçün təbii olaraq mənim onları yönləndirməli olduğumu da düşünə bilərsən. Ancaq, sinifdəki bütün uşaqların dəstəyini qazanan Sokdeyə güvənib sinifi ona əmanət etməkdən başqa çarə görmürəm. Əminəm ki, sən Sokde uşaqlara təyziqlər göstərdiyi üçün onların da məcbur qalıb onu dəstəklədiklərinə inanırsan. Ancaq, lap belə olduğu təqdirdə belə mənim edə biləcəyim bir şey yoxdur. Uzun sözün qıssası, uşaqları bu şəkildə öz nəzarəti altında saxlayan Sokdenin gücünə hörmətlə yanaşmayım, bəs nə edim? İndiyə qədər heç bir iğtişaş baş vermədən, yaxşı bir nizam-intizamla yoluna davam edən sinifimizi əsas olmayan ümidlərlə hansısa qarmaqarışıqlığa sürükləyə bilmərəm. Üstəlik kimin nə deməsindən asılı olmayaraq, Sokde məktəbimizin ən çalışqan şagirdidir. Və liderlik xüsusiyyətlərinə sahib olan nümunəvi bir sinif nümayəndəsidir. Səbəbsiz yerə Sokdeyə qərəzli yanaşaraq ona qarşı duyduğun nifrəti aradan qaldırmalı, az da olsa onun yaxşı cəhətlərini görüb qəbul etməlisən. İlk növbədə bu uşaqlarla qaynayıb qarış. Onlarla yenidən dostluq etməyə çalış. Sokdeni özün üçün bir rəqib hesab edib onunla rəqabətə girmək istəyirsənsə də ədalətli şəkildə mübarizə apar. Məni başa düşə bildin?

Sinif rəhbərimizin danışığı dərhal bitəcəkmiş kimi görünsə də, xeyli uzun çəkmişdi. Əgər səsini yüksəldərək məni danlasaydı, bəlkə də mən hər şeyi gözə alaraq öz fikirlərimi müdafiə etməyə çalışacaqdım. Ancaq, müəllimimiz mülayim tərzdə danışdığı üçün ona heç bir qarşılıq vermədən sakitcə qulaq asdım. Bəlkə də, elə bu səbəbdən müəllimimizin öz hislərini bir kənara qoyaraq mənim anlamağıma səy göstərən səs tonu və həqiqətən də, mənim üçün qayğılanırmış kimi görünən gözləri bütün müqavimət gücümü birdən-birə yoxa çıxartmışdı.

Müəllimimizin bu dərk olunması çox çətin olan məntiqi qarşısında donub qalmışdım. Daha sonra çölə çıxar-çıxmaz sanki böyük bir mənğənədən xilas olunmuş kimi bədənimin və ürəyimin azadlığa qovuşduğunu hiss etdim.

Əgər mübarizə anlayışına sadəcə təcavüz şüuru və ya aktiv şəkildə müdafiə olunmaq kimi tərif verilsə, Sokde ilə apardığım mübarizəm o gündən etibarən sona çatmışdı. Lakin, kiməsə boyun əyməmək və ya kimləsə razılaşmamaq da mübarizənin başqa bir növü kimi qəbul olunursa, təkbaşına apardığım bu yorucu mübarizəm o gündən sonra daha iki-üç ay davam elədi. Böyüklərin dili ilə desək, axmaq və qorxaq bir çoxluq ucbatından müdafiə etdiyim doğruların bu cür ayaqlar altına atılması içimdəki ağrını daha da artırmış və bu da öz növbəsində yorulmadan mübarizəmi davam etdirməkdə mənə böyük kömək olmuşdu.

Ağıma gələn bütün üsullardan istifadə etmişdim və bundan sonra da nələrdə biləcəyimə dair heç bir fikrim yox idi. Ən qəribəsi də bu idi ki, Sokdenin həmin gündən sonra gücümün yox olduğunu görməsinə baxmayaraq bilavasitə mənimlə işi olmamış, həmişəki kimi özü arxa planda qalaraq başqa uşaqları üstümə göndərmişdi. Üstəlik budəfəki təcavüzlər əvvəlkilərə nisbətən daha şiddətli idi və ardı-arası kəsilmirdi. Buna görə də, təkbaşına qalan mənim üçün məktəb həyatı daha da dözülməz olmağa başlamışdı.

O gündən sonra məni ən çox narahat edən şey isə hər an, hər yerdə döyüşməyə hazır olan uşaqların qarşıma çıxmaları idi. O vaxtlar uşaqlar öz aralarında dərstdəki nailiyyətlərinə görə təsnif olunduqları kimi döyüş bacarıqlarına görə də fərqlənirdilər. Fiziki gücümü və dayanıqlılığımı göz önünə gətirdikdə, döyüş sıralamasında on üç-on dördüncü yerdə idim. Ancaq, bu göstəricilərimə uşaqların heç biri tərəfindən önəm verilmir, hətta o vaxta qədər mənə məğlub olan və güclü olduğumu qəbul edənlər belə böyük cəsarətlə üstümə gəlirdilər. Bir sözlə, bütün bu meydan oxumalara qarşı var gücümle müqavimət göstərirdim. Ancaq, çox təəssüf ki, gündən-günə döyüş keyfiyyətlərim geriləyirdi. Dözümlü iradəmdən istifadə edərək və ya fiziki gücüm hesabına qalib gələ biləcəyimi düşündüyüm uşaqlarla döyüşdükdə belə, artıq məğlub olurdum. Əvvəllər mənə sataşmağa cəhd edən bəzi uşaqları döyərdim və onlar da

dərhal ağlayaraq qaçardılar. Ancaq, hətta bu uşaqların belə, son zamanlarda səbəbini dərk edə bilmədiyim bir şəkildə özlərinə inamları artmışdı və mənimlə hər hansı bir uşaq dalaşdıqda onlar da digər uşaqlarla birlikdə məni dava-dalaşa sövq edən uşağı dəstəkləyirdilər. Məhz elə yavaş-yavaş cəsarətimi itirməyimin səbəbi də bütün uşaqların mənimlə dalaşan uşaqları dəstəkləmələri idi. Başdan-ayağa palçığa batmış halda uşağın biri ilə boğuşarkən, birdən başqa bir uşağın məni itələməsindən sonra yerə yığılmağım kimi hallara tez-tez rast gəlirdim. Çaxmaq məsələsinin üstündən heç bir-iki ay keçməmişdi ki, sinifdəki bir neçə uşaqdan başqa, qalan bütün uşaqlar tərəfindən döyülmüşdüm. Artıq, döyüş sıralamasında demək olar ki, ən axırıncı olmuşdum.

Bu dava məsələsindən sonra məni ən çox narahat edən dostluq qurmaq problemi idi. Uzun müddət idi ki, bu məktəbdə oxuyurdum, amma o vaxta qədər heç kimlə səmimi bir dostluq münasibəti qura bilməmişdim. Çaxmaq hadisəsi baş verməmişdən qabaq mənim böyük səylər göstərərək səmimi olmağa çalışdığım bəzi uşaqlar ən azından mənimlə oynayırdılar. Hətta bizim evə gəlib mənimlə oynayan demək olar ki, beş-altı uşaq var idi. Ancaq, o hadisədən sonra sinifimizdəki uşaqlar yalnız məktəbdə deyil, yaşadığımız məhəllədə belə mənimlə birgə görünmək, mənimlə oynamaq istəmirdilər. Əvvəllər də məruz qaldığım lağa qoyulmalar və rişxənd olunmalarla müqayisə etdikdə bu, sadəcə olaraq dözülməz bir təcrid olunma idi.

O vaxtlar indiki kimi uşaqlar üçün yaxşı düzəldilmiş oyun meydançaları da yox idi. Təkbaşına oynaya biləcəyim, bu cür sıxıntıları yaddan çıxarmağıma kömək edə biləcək televizor və ya elektron oyun cihazları bir tərəfə qalsın, heç oxuya biləcəyim düz-əməlli bir kitab və ya oynaya biləcəyim bir oyuncağım belə yox idi. Belə bir vaxtda bircə dostumun belə olmaması mənim üçün böyük bir əziyyət idi. O aralar məktəbdə keçirdiyim nahar saatlarını və dərs başlamamışdan əvvəlki və sonrakı boş saatları xatırladıqca, hətta indinin özündə belə, özümə acıyıram. Heç bir oyuna alınmayan mənim üçün sinif otağında pəncərənin kənarında və ya idman meydançasında kölgəliyi olan bir küncdə durub uşaqların komandalara bölünərək

oynamaqlarını seyr etmək artıq adi bir hala çevrilmişdi. Yeni doğulmuş bir körpənin başı böyüklüyündə olan rezin top ilə oynanılan futbol adlı oyunun kənardan baxılan zaman nə qədər əyləncəli göründüyünü sözlərlə ifadə etmək mümkün deyildi. Ccimbu (rezin topla oynanılan beysbola bənzər oyun-H.M.) və ya qaçdı-tutdu oynayarkən otuz iki dişini də göstərərək gülən uşaqlar necə də xoşbəxt görünürdülər.

Evə qayıtdıqda da vəziyyət elə oradakı kimi olurdu. Məhəlləmizdə edə biləcəyim şeylər də çox məhdud idi. Həmin vaxtlar uşaqlarla dostluq qura bilmək üçün ya xor görülməyi göz önünə alaraq yad biri kimi başqa sinifin uşaqlarına qoşulmalı, ya siravi bir əsgər kimi yuxarı sinif şagirdlərinin arxasıya düşərək onların bütün əməllərini yerinə yetirməli, ya da aşağı sinif şagirdlərini ətrafıma yığıb lüzumsuz yerə sanki onların liderləri imişəm kimi hərəkət etməli idim. Bunlardan savayı etdiyim işlər isə, işıqlandırılması çox zəif olan karikatura kitabları satılan dükana gedərək ən sondakı zala keçib karikaturalara baxmaq və ya məndən dörd yaş kiçik olan qardaşımla dalaşaraq anamı əsəbiləşdirmək idi.

Bir dəfə belə bir hadisə baş verdi. Qonşu sinifə Sokdeyə nisbətən daha uzun və daha güclü görünən yeni bir uşaq gəlmişdi. Sokde və bu uşaq dərs başa çatdıqdan sonra məktəbin yaxınlığındakı şam meşəsində dava etməyə qərar vermişdilər. Biz də öz növbəmizdə, bütün siniflə bir yerdə onlara baxmağa, təzahürat etməyə getmişdik. Mən də həmin gün sinif uşaqları ilə birlikdə Sokdeni dəstəkləmişdim. Və həmin gün niyəsə, uşaqlar da onlarla bir yerdə olmağıma heç nə deməmişdilər. Mən də bunun sayəsində o günə qədər heç bir şey baş verməyibmiş kimi onlarla birlikdə ola bilmiş, hətta Sokdenin qələbəsi ilə başa çatan bu döyüşdən sonra da uşaqlarla birgə olmuşdum. Bütün uşaqların böyük bir zəfər qazanmış qəhrəman kimi gördükləri Sokdenin başına yığılıb təriflər yağdırdıqları bir vaxtda uşaqlardan biri Sokdeyə:

- “Bu ağır döyüşdə həddindən çox tərlədin, üst-başın da toz-torpaq olub.” – deyərək ona yaxınlıqdakı dərəyə gedib yuyunmasını təklif etmişdi. Qalan uşaqların da hamısı onun bu təklifini müsbət qarşılamışdılar, mən də həmçinin. Dərəyə çatanə yaxın mənimdə orda olduğumu görəən Sokde yüngülcə qaşlarını çatan anda vəziyyət birdən dəyişdi.

- Ey! Byongte, sən niyə gəlmisən ?

Mənim də orada olduğuma hamıdan əvvəl diqqət yetirən sinif yoldaşlarımızdan biri belə deyəndə ardınca başqaları da məni günahlandırmağa başlayaraq üzərimə gəlməyə başladılar.

- Həqiqətən, bu bizə nə vaxt qoşuldu ki ?

- Səndən kim Sokdeyə təzahürat edib onu dəstəkləməyini istədi ki ?

Bu hərəkətlərin və tənqidlərin qarşısında ani olaraq nələrin baş verdiyini anlaya bilməmiş və göz yaşlarımı saxlaya bilməmişdim. Dəqiq xatırlamıram, amma göz yaşlarımın səbəbi o vaxtlar sinif yoldaşlarımın məni özlərindən kənarlaşdırmalarının verdiyi məyusluq idi, yəqin ki.

Məni narahat edən digər bir şey isə mənə qarşı edilən bu zülm və təyziqlər idi. Daha əvvəl də ötəri şəkildə qeyd etdiyim kimi böyüklərin, yəni yetkin insanların dünyalarında mövcud olub, uşaqların dünyasında da riayət edilməsi lazım olan qaydaların olması təbii haldır. Və bundan savayı böyüklərin hər an bütün bu qaydalara riayət edərək yaşamaqlarının mümkün olmadığı kimi uşaqların da eynilə bəzi qaydalara bütünlüklə əməl etmələri çox çətindir. Doğurdan da daha yaxından nəzər yetirdikdə görürük ki, uşaqlar da böyüklərin qanundan kənar və ya əxlaqdan kənar hərəkətləri ilə ekvivalentlik təşkil edən bir neçə xırda “cinayətlər” törətməklə günlərini keçirirlər. Məktəb müdiriyyətinə tabe olmamaq, müdirin öyüdlərinə və bildirişlərinə əməl etməmək, sinif rəhbərinin sözünü eşitməmək və buna bənzər bir çox qayda pozuntularına tez-tez rast gəlmək olur. Bundan başqa, ata-anasının və böyüklərin nəsihətlərinə qulaq asmayıb cəmiyyətin ümumi əxlaq normalarına ciddi yanaşmayanlar da mövcuddur. Bax mən bütün bu qaydalara hər dəfə də diqqətli və intizamlı bir şəkildə riayət etmək məcburiyyətində qalanlardan olmuşam.....

II FƏSİL

İ MUN YOLUN HƏYAT VƏ YARADICILIĞI, “DƏYİŞƏN QƏHRƏMANIMIZ” ROMANINDA OBRAZIN DAXİLİ TƏKAMÜLÜ

2.1. İ Mun Yolun həyat və yaradıcılığı

“Koreya ədəbiyyatının yaşayan əfsanəsi” adlanan İ Mun Yol 1948-ci il mayın 18-də Seulda anadan olmuşdur. Atası kommunist olduğuna görə təyziqlər altında, çətin həyat keçirmiş İ Mun Yol ibtidai və orta təhsilini fərqli bölgələrdəki fərqli tədris ocaqlarında almışdır. Çünki, o zamanlar - Koreya Müharibəsi zamanı bu cür ailələrə hər yerdə xor baxıldığından anası, İ Mun Yol və 5 bacı-qardaşı tez-tez bir yerdən digərinə köç etmək məcburiyyətində qalmışlar. O, 1968-ci ildə Seul Dövlət Universitetinin Koreya Dili Pedoqogikası fakültəsinə qəbul olsa da, tezliklə(1970) oradan kənarlaşdırılır. Universitetdən qovulduqdan sonra ailə həyatı qurur və həmin vaxtda hərbi xidmətə yollanır. Daha sonra Dequ şəhərində kursda müəllim kimi çalışan zaman 2 dəfə ədəbi mükafata layiq görülməklə o, gənc bir roman müəllifi kimi debüt etmiş olur. Onu məşurlaşdıran əsərlərə “Dəyişən qəhrəmanımız”(1987), “Gənclik dövrü portreti”(1981), “İmperator uğrunda”(1982), “Qəhrəmanlar əsri”(1984) və s.-ni misal göstərmək olar. Bundan başqa onun “Fərziyyə” adlı hekayələr toplusu da mövcuddur. Ümumilikdə isə 1980-ci illər onun yaradıcılığının çiçəklənmə dövrü hesab olunur. 1980-ci illərdə onun əsərlərinin satış miqdarını təkrarlamaq biləcəkdir yazıçı mövcud deyildi. Məhz bu zamandan etibarən yazıçı fikrini əsasən yazıçılıq fəaliyyətinə yönəltməyə başlayıb. Həmin dövrdə yazıçının ard-arda olaraq “Buğa”, “Həmin ilin payızı”, “Qaranlığın kölgəsi”, “Anlaşılmaz işlər”, “Qızılquş”, “Adsız ada”, “Evə qayıda bilmərik”(1980), “Gənclik dövrü portreti”(1981), “İmperator uğrunda”(1982), “Qəhrəmanlar əsri”(1984) kimi əsərləri çap olunmuşdur. Onun “Gənclik dövrü portreti”(1981) adlı avtobioqrafik əsərini mütləq etdikdə yazıçının məlum səbəblərdən dolayı nə qədər acınacaqlı bir həyat yaşadığını müşahidə etmək mümkündür. [25, s. 15-19] Mükafatlara gəldikdə isə o, “Qızılquş” elmi-fantastik povesti ilə Asiya ədəbiyyat mükafatı(1982), “İmperator uğrunda” tarixi romanı ilə Cənubi Koreya Respublikası ədəbiyyat mükafatı(1983),

“Qəhrəmanlar əsri” əsəri ilə Mərkəzi Asiya Mədəniyyət mükafatları(1984) ilə təltif olunmuşdur. [19, s. 3-4] Ancaq, bunların ardınca 1984-cü ildən 1987-ci ilə qədərki təxminən 3 illik bir müddət ərzində yaradıcılıq fəaliyyətinə fasilə vermişdir. Ardınca isə, bu 3 illik aradan sonra məhz “Dəyişən qəhrəmanımız”(1987) romanı ilə ədəbiyyat aləminə geri dönüş etmişdir. [33]

Ümumiyyətlə 1980-ci illərin sonlarına təsadüf edən bu dövrdə də İ Mun Yolun çoxsaylı əsərləri işıq üzü görmüşdür. Onun həmin dövrdə nəşr olunan əsərləri içərisindən “Enmənin qanadları var”(1988) adlı romanı xalq arasında xüsusi marağa səbəb ola bilmişdi. [26, s. 102] 1991-ci ildə nəşr olunan “Şair” adlı tarixi romanı isə kommersiya cəhətindən yazıçıya böyük uğur gətirə bilməsə də, tənqidçilərin və xarici oxucu kütləsinin böyük rəğbətini qazanmışdı. O, 1987-ci ildə “Dəyişən qəhrəmanımız” romanı ilə Yi Sanq Ədəbiyyat mükafatı və 1992-ci ildə “Şair və oğru” romanı ilə isə Müasir Ədəbiyyat mükafatınlarına da layiq görülmüşdür. Bunun ardından bir müddət(1994-1997) Seconq Universitetində müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir. Onun 1997-ci ildə nəşr etdirdiyi “Seçim” adlı povesti isə feminizm tərəfdarlarının sərt etirazlarına səbəb olmuşdur. 1998-ci ildə isə 1986-cı ildən bəri üzərində çalışdığı 12 cildlik “Dəyişiklik” adlı epik romanını tamamlamışdır. [22, s. 119] Bundan başqa o, 1998-ci ildə “Ötən gecə” adlı romanı ilə 21-ci əsr Ədəbiyyat mükafatı və 1999-cu ildə “Dəyişiklik” epik romanı ilə Ho-Am İncəsənət mükafatı ilə də təltif olunmuşdur. [39]

21-ci əsrə qədəm qoyduqdan sonra o, “Körpə”(2000), “Əbədiyyət”(2010), “Litvalı qadın”(2011) kimi əsərləri qələmə almışdır. O, 2012-ci ildə “Litvalı qadın” adlı romanı ilə Donq-Ri Ədəbiyyat mükafatı və 2015-ci ildə isə mədəniyyət sahəsindəki xidmətlərinə görə medalla təltif olunmuşdur. Yazıçı 2009-cu ildən etibarən Hankuk Xarici Dillər Universitetində Dünya ədəbiyyatı fənni üzrə mühazirələr oxumaqdadır. [36]

İ Mun Yol mühafizəkar siyasi meyillərə sahib bir insandır. O, beşinci respublika dövründə hakim Demokratik Ədalət Partiyasında millət vəkilliyinə namizədlik təklifi alsa da, siyasətə qoşulmaqdan imtina etmişdir. Buna baxmayaraq,

2004-cü ildə bir müddət “Böyük Millət” partiyasında vəzifədə çalışmışdır. Ancaq, o, Koreyanın inkişaf meyillərinə dair narazılığını artıq uzun müddət idi ki, biruzə vermişdi. Onun əsərlərindən də bu aşkar şəkildə aydın olduğundan liberalist yazıçıların sərt reaksiyaları ilə də dəfələrlə üzləşmişdir. O, anti-feminizm və anti-demokratiya yönümlü əsərlərinə görə çoxlu tənqidlərə məruz qalmışdır. [37]

İ Mun Yol romanlar vasitəsilə “mövcud faciəvi gerçəkliklərin öhdəsindən gələ biləcək bir qəhrəman” tapmaq niyyətində idi. Buna gözəl nümunə ola biləcək “Bizim yalnız qəhrəmanımız” romanından da göründüyü kimi onun romanları daxilindəki qəhrəmanlar təhrif olunmuş varlıqlardır. Bu qəhrəmanlar tamamilə qüsursuz görünsələr də, əslində, real komplekslərlə üst-üstə düşməyən arzular ilə mübarizə aparınlardırlar. Əlbəttə ki, buradakı uçurum çox acınacaqlıdır. Ancaq, bu uçurumu yaradanlar da məhz qəhrəmanların özləridir. [41]

Bundan başqa, yazıçının romanlarındakı ata obrazlarına nəzər yetirdikdə bir qayda olaraq onların partizanlıq fəaliyyəti məşğul olarkən öldürüldüyünün və ya Şimali Koreyaya qaçmağa məcbur qaldıqlarının şahidi oluruq. Məs: “Liberallar Partiyası hakimiyyətinin sona çatdığı ilin mart ayının ortalarında, o zamana qədər qürurla davam etdirdiyim, sayılıb-seçilən Seul ibtidai məktəbini tərk edərək kiçik bir qəsəbədəki adi bir məktəbə köçürülmüşdüm. Seulda dövlət məmuru olan atam haqsızcasına sürgün olunduğu üçün bütün ailəmiz də onunla birlikdə köçmək məcburiyyətində qalmışdı. Həmin vaxt mənim on iki yaşım var idi və yenicə beşinci sinifə keçmişdim.” (“Dəyişən qəhrəmanımız”(1987)). Bu, birbaşa olaraq yazıçının şəxsi həyatı ilə bağlıdır, belə ki, İ Mun Yolun atasının Koreya müharibəsi zamanı Şimali Koreya rejimi ilə əməkdaşlıq etdiyi aşkara çıxır və atası Şimali Koreyaya qaçmağa məcbur olur. Bu səbəbdən o zamanlar, yazıçının ailəsi “kommunist ailəsi” kimi qiymətləndirilib çoxlu təqiblərə və təzyiqlərə məruz qalmışdır. Ona görə də, yazıçının yaradıcılığında solçulara dair nifrətin açıq-aşkar duyulması çox normaldır. [32]

Əsərdə (“Dəyişən qəhrəmanımız”) yazıçının mövcud siyasi hadisələrə münasibətini ifadə edən də birbaşa olaraq qəhrəman obrazıdır. Əsərdə təsvir olunan

cəmiyyətin yaxşı və ya pis olduğunu qəhrəman obrazının sözləri və hərəkətlərindən asanlıqla anlamaq mümkün olur. Məs: “Həmin gün anlamaqda çətinlik çəkdiyim daha iki hadisə baş vermişdi. Onlardan birincisi nahar yeməyi zamanı olmuşdu. Sokde ilə etdiyimiz söhbət başa çatdıqdan sonra o, yemək çantasını dərs masasının üzərinə qoyar-qoymaz bütün uşaqlar yemək çantalarını açmağa başladılar. Uşaqlardan beş-altısı əllərində yeməli şeylərlə Sokdenin yanına gəldi. O uşaqların Sokdenin dərs masasının üzərinə qoyduqları şeylər arasında qaynadılmış kartof, yumurta, qovrulmuş fıstıq və alma kimi qidalar var idi. Bunun ardınca ən qabaq sıradan bir uşaq fincana su töküb ehtiramla masanın üzərinə qoydu. Hamı ona qarşı piknikə gedən zaman sinif rəhbərinə davranılan kimi davranırdı. Ancaq, Sokde təşəkkür belə etmədən uşaqların gətirdiklərini qəbul etmiş və yalnız yumurta gətirən uşağa əvəzində kiçik bir təbəssüm göstərmişdi.” [24, s. 21]

2.2. “Dəyişən qəhrəmanımız” romanında obrazın daxili təkamülü

“Dəyişən qəhrəmanımız” əsərinin baş qəhrəmanı Byongte Hanın yad mühitdə apardığı mübarizə əsərin əsas mövzusunun əhatə edir. Baş qəhrəmanın dövlət məmuru olan atasının Sueldan kiçik bir əyalətə təyinat alması nəticəsində başqa bir məktəbdə təhsilini davam etdirən on iki yaşlı uşağın yalnızlıq duyğusu əsərin əsas süjetini təşkil edir. Orta məktəb şagirdinin çətin mübarizələr aparması onun yaddaşında dərin izlər qoyur. Öyrəşdiyi mühitin dəyişməsi ilə bərabər yeni mühitə uyğunlaşa bilməməsi qəhrəmanın daxili sıxıntılar keçirməsinə gətirib çıxarır. Bu hadisədən otuz il keçməsinə baxmayaraq, Byongte Hanın həmin illərdə apardığı mübarizə kədərli bir uşaq illərini ona xatırladır. [31]

Özünü taxtdan endirilmiş şahzadə kimi hiss edən Byongte Hanın kiçik bir məktəbdə qarşılaşdığı səhnələr, xüsusilə sinif rəhbəri və sinif nümayəndəsi Sokde Om ilə görüşü onda xoş bir təəssürat yaratmır. İki mühit arasında olan fərqlər bədii obrazın qarışıq hisslər keçirməsinə gətirib çıxarır. Əslində bu, əsər kiçik qəhrəmanın duyğuları fonunda siyasi iqtidarın öz fəaliyyət mexanizmini necə qurmasını alleqorik formada göstərən bir əsərdir. Orta məktəbdə baş verən “hakimiyyət iddiası” quruluş sisteminin ümumi mənzərəsini aydın şəkildə biruzə verir. Yazıçı həmin dövrdə

Cənubi Koreyadakı hərbi rejimi ibtidai sinif şagirdlərinin arasında baş tutan bir hakimiyyət oyunu vasitəsilə tənqid edir. Siyasi həyatdakı iqtidar, təzyiq, zorakılıq və boyun əymə əlaqələri, ibtidai sinif şagirdlərinin gündəlik həyatında zorakı sinif nümayəndəsinin rüşvət, əl qoyma və zorakılıq fəaliyyətləri ilə öz əksini tapır. Bundan əlavə, zorakılığın bu cür hərəkətlərlə mücəssimə edən qanuniliyi, nizam-intizamı mühakimə edən danışanın – məktəbə yenicə gələn bir şagirdin, naəlaclıqdan apardığı mübarizəsinə baxmayaraq müəllimlər, məktəb rəhbərliyi və digər şagirdlər tərəfindən də qeyd-şərtsiz qəbul edilir. Halbuki zülmkarın hakimiyyəti kart kağızlarından qurulmuş qüllələr kimi asanlıqla yıxmağın mümkün olduğu bir təmələ əsaslanır. [29]

Psixoloji çaşqınlıq içərisində yeni mühitin qayda-qanunlarını öyrənməyə çalışdıqca Han özünü bu mühitə qarşı yad hiss edirdi. Çünki düzgün bilib qəbul etdiyi prinsiplər, qaydalar yeni mühitin tələblərinə uyğun gəlmirdi. Saf duyğuların hökm sürdüyü on iki yaşlı uşağın keçirdiyi tərəddüd hissləri onu iki yol qarşısında qoya bilər: ya hər şeyi qəbul edib, rejimlə barışmalı idi, ya da mübarizə aparıb problemi həll etməli idi. Han yeni mühitin qaydalarını qəbul etsəydi, doğru bildiyi bütün anlayışlara qarşı çıxmış olardı. Ona görə də çətin olsa da, azadlıq və ədalətli quruluş uğrunda mübarizə aparmaq yolunu seçir. Byongtenin oxuduğu məktəbdəki sinif idarəetmə siyasətinin Cənubi Koreyanı təcəssüm etdirdiyini düşünsək, bu zaman hadisələrin onun sinifinin də mövcud olduğu geniş çərçivələri aşdığını görə bilərik. Məktəbin özü və ayrı-ayrılıqda müəllimlər də sinifdəki vəziyyəti dəyişmə gücünə malik olsalar da, əslində onlar, bunu etməmək kimi bir yolu da seçə bilərlər. İlk baxışdan nəzər yetirdikdə yazıçının bu mühüm çərçivə daxilində Amerikan imperializminin Park Çunq Hi və Çung Do Hoanın zülmkar siyasətlərinə göz yummasını qabartmaq istədiyi düşünülərsə də, əslində, bu həqiqətdən daha çox məcazi mənə daşıyır. [43]

Mübarizə yolunun ilk addımı Sokde Omun yerinə keçmə ehtimalı olur. Lakin rəqibi daha güclü idi. Sinif yoldaşları tərəfindən gördüyü əziyyətlər zamanı Sokde Omun yardım əlini uzatması qəhrəmanın qəlbində ona qarşı nifrət və düşmənçilik hissini daha da artırırdı, bu onu apardığı mübarizədə uğur qazanmaq üçün daha da

motivasiya edirdi. Çünki Han rəqibinin güclü olduğunu dərk edirdi. Bütün bunların məhz onun tərəfindən qurulmuş oyun olduğunu bilirdi.

Həm əqli, həm də fiziki cəhətdən Sokdeyə qalib gələ bilməyən Han uşaqlarda olan daxili qorxunu aradan qaldıra bilmir. Artıq dərinliyini bilmədiyi bir bataqlıqda batan insanın keçirdiyi çarəsizlik hissi ilə nə edəcəyini bilmir. Müəllimin sözləri onu özünə gətirir, məcburi də olsa yeni mühitin qaydalarına tabe olmağa çalışır: “Hal-hazırda hiss etdiklərimi başa düşə bilirəm. Özünün də gördüyün kimi, təəssüf ki, hər şey sənin istədiyən kimi olmaya da bilər. Bura sənin üçün Seul deyil. Xoşuna gəlsə də, gəlməsə də, onun hərəkətləri sənin üçün çox sərt görünsə də, görünməsə də sinif nümayəndəliyi vəzifəsini Sokde kimi biri icra etməlidir. Sən qəbul etsən də, etməsəndə bunların hamısı buraların qaydasıdır. Hər şeyə müzakirə edilərək demokratik yollarla qərar verildiyi və sinif nümayəndələrinin yalnız müəllimlərlə şagirdlər arasında əlaqəni təmin etməklə məşğul olduqları məktəblərdən mən də xəbərdaram. Yəni, Seuldakı uşaqlar kimi bütün uşaqlar mədəniyyətli və intellektli olsalar sinifdə nizam-intizamına əməl olunmasına bu şəkildə nəzarət etmək bizim üçün də daha asan olardı. Həm də Seuldakı sistemin özü də müəyyən bir nizam çərçivəsində qurulduğu üçün hadisələri idarə etmək o qədər də çətin deyil. Ancaq, təəssüflər olsun ki, bu sistemi olduğu kimi qəbul edib bütün sahələrə tətbiq etmək qeyri-mümkündür. Buranın öz qaydaları var. Sən, hər şeydən əvvəl, buranın sisteminə öyrəşməlisən. Seuldakıların düz, burdakıların isə səhv olması fikrini ümumiyyətlə beynindən çıxarmalısan. Yox əgər o sistemin doğru olduğuna dair qətiyyət göstərmək niyyətindəsənsə, ilk növbədə davranışlarında dəyişikliklər edərək bura uyğunlaşdıqdan sonra sənin üçün doğru olan sistemi ətrafındakılara qəbul etdirməyə çalışmalısan. Öz tərəfinə çəkə bilməmişən deyə sinifdəki uşaqlarla dalaşmaq və ya onların hamısı tərəfindən kənarlaşdırılaraq yalnız qalmaq düzgün deyil. Bu gün özün də şahidi oldun. Altmış nəfərin içərisində sənin tərəfində olan bircə nəfər belə yox idi. Birdəfəlik Sokdeni sinif nümayəndəliyindən xaric etdirib bizim sinifi də Seuldakı köhnə sinifin kimi etmək istəyirdinsə, əvvəlcə bu uşaqları öz tərəfinə çəkə bilməli idin. Ola bilsin ki, sən əvvəldən, Sokde bütün uşaqları öz nəzarəti altında saxladığı üçün heç nə edə bilmərəm, deyə düşünürdün. Buna baxmayaraq, yenə də sən qaça-

qaça mənim yanıma şikayət etməyə gəlməmişdən qabaq uşaqları öz tərəfinə çəkə bilməli idin. Bəlkə də, elə bunu edə bilmədiyən üçün çarəsiz qalıb gəlib mənə hər şeyi danışmışan. İlk baxışda uşaqlar hələ doğru ilə yalnışı ayırd edə biləcək şüura sahib olmadıqları üçün təbii olaraq mənim onları yönləndirməli olduğumu da düşünə bilərsən. Ancaq, sinifdəki bütün uşaqların dəstəyini qazanan Sokdeyə güvənib sinifi ona əmanət etməkdən başqa çarə görmürəm. Əminəm ki, sən Sokde uşaqlara təzyiqlər göstərdiyi üçün onların da məcbur qalıb onu dəstəklədiklərinə inanırsan. Ancaq, lap belə olduğu təqdirdə belə mənim edə biləcəyim bir şey yoxdur. Uzun sözün qıssası, uşaqları bu şəkildə öz nəzarəti altında saxlayan Sokdenin gücünə hörmətlə yanaşmayım, bəs nə edim ? İndiyə qədər heç bir iğtişaş baş vermədən, yaxşı bir nizam-intizamla yoluna davam edən sinifimizi əsas olmayan ümidlərlə hansısa qarmaqarışıqlığa sürükləyə bilmərəm. Üstəlik kimin nə deməsindən asılı olmayaraq, Sokde məktəbimizin ən çalışqan şagirdidir. Və liderlik xüsusiyyətlərinə sahib olan nümunəvi bir sinif nümayəndəsidir. Səbəbsiz yerə Sokdeyə qərəzli yanaşaraq ona qarşı duyduğun nifrəti aradan qaldırmalı, az da olsa onun yaxşı cəhətlərini görüb qəbul etməlisən. İlk növbədə bu uşaqlarla qaynayıb qarış. Onlarla yenidən dostluq qurmağa çalış. Sokdeni özün üçün bir rəqib hesab edib onunla rəqabətə girmək istəyirsənsə də ədalətli şəkildə mübarizə apar. Məni başa düşə bildin ?” . [24, s. 53]

Qırx yaşlı insanın qəlbindən silinməyən bu xatirələr azadlıq və demokratiyaya olan meylin insanın yaşından asılı olmayaraq formalaşdığını üzə çıxarır. Ümumilikdə “Dəyişən qəhrəmanımız” bir o qədər də oxunaqlı əsər olmasa da belə, o, Cənubi Koreyadakı dərinləşən diktatorluğun doğru və səhv addımlarını balanslaşdırılmış şəkildə qiymətləndirmək baxımından çox maraqlıdır. Lakin, əsərdə tez-tez rast gəlinən siyasi alleqoriyalar obrazların təsvir olunmasına maneəçiliklər törədir və nəticə etibarilə də biz əsərin qəhrəmanlarından heç birinə rəğbət bəsləyə bilmirik. [10, s. 228]

III FƏSİL

“DƏYİŞƏN QƏHRƏMANIMIZ” ROMANININ AZƏRBAYCAN DİLİNƏ TƏRCÜMƏSİ ZAMANI QARŞIYA ÇIXAN ÇƏTİNLİKLƏR

3.1. Tərcümə və bədii tərcümə anlayışları haqqında ümumi məlumat

Əsərin Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı qarşıya çıxan çətinliklərdən bəhs etməmişdən əvvəl isə qeyd etmək yerinə düşərdi ki, tərcümə özü, geniş mənada, insanlar arasında ünsiyyət vasitəsidir. Birinin anlamadığını ona anlatmaq üçün yeganə yol məsələyə onun bildiyi anlayışlar vasitəsi ilə açar axtarmaqdan ibarətdir. Uşaq bilmədiyi bir sözün mənasını valideynindən soruşduqda valideyn yalnız uşağın bildiyi sözlər vasitəsilə onu başa sala bilər. Bu halda söz ehtiyatı böyük olan valideynin dilindən söz ehtiyatı dar olan uşaq dilinə tərcümə işi baş verir. Mənimsemiş olduğumuz söz, ifadə və anlayışlar vasitəsilə elmi anlayışların sadə tərifini vermək də elmi dildən daha sadə dilə tərcümə etmək deməkdir. Birisi bilərəkdən, süni surətdə və ya bacarıqsızlıq üzündən anlaşılmaz ifadələrlə danışarsa – “tərcümə et, görək nə deyirsən” deyə müsahibləri onu yüngülcə qınayır. Dilimizdə işlətdiyimiz “Tarixi-Nadiri yarıya kimi oxumuşam, amma sənə nə danışdığını başa düşmürəm” kimi ifadələr də, bəzən doğma dil içərisində də tərcüməyə ehtiyac olduğuna işarədir. Beləliklə, eyni bir dildə danışanlar da öz aralarında arasıkəsilmədən tərcümə fəaliyyətindədirlər.

Tərcümələr verbal olmaya da bilər, tərcümənin, yəni keçidin ən azı bir ucunda dil deyil, başqa ünsür ola bilər. Məsələn, kitab oxumaq hərflərdən təşkil olunmuş yazılı mətnin göz vasitəsi ilə oxunub anlaşılması deməkdir; burada göz tərcüməçi rolunu oynayır, yazılı mətni təhlil üçün düşüncə sistemimizə, beynimizə ötürür, tərcümə edir. Əgər oxuduğumuz mətni səsləndiririksə, növbə gözdən dilə keçir, yəni mətn dil vasitəsilə səsə çevrilir. Mümkündür ki, ağılınızda toplananları bir zaman biz yenidən yazıya çevirmək istəyəcəyik və onda daha bir tərcümə prosesi baş tuta bilər – bu, elmi və ya ədəbi yaradıcılıq yoludur (şairlər və digər sənət adamları ağılda toplananları deyil, qəlbə olanları kağıza köçürdüklerini iddia edirlər). Rəssam gözlə

gördüyü dünyanı düşüncə və hislərinin süzgecindən keçirərək fırça vasitəsilə müəyyən bir rəsm əsərinə, insanların görə biləcəyi təsvirə çevirir, tərcümə edir. Bəstəkar müxtəlif qaynaqlardan (canlı və cansız adlanan təbiətdən və insanlardan) toplanan səs qatlarını, ünsürlərini yoğurub-yapıb musiqi əsərinə döndərir, notlar, yəni simvollar vasitəsilə yazıya çevirir, sonra isə ifaçılar vasitəsilə musiqi səsləndirilir və eşidilir, yəni ifaçılar notlarla yazılmış əsəri dinləyicilərə təqdim edirlər və ya tərcümə edirlər.

Digər tərəfdən insanlar dil sədləri ilə bir-birindən aralı düşüb. Dil fərqləri ayrı-ayrı xalqlar və mədəniyyətlər arasında ünsiyyət yaranması yolunda böyük əngələ çevrilib.

Tərcümə həm böyük coğrafi məkanda, ölkələr və xalqlar arasında, həm də keçmişlə bu gün arasında əsas ünsiyyət vasitəsidir, gediş-gəlişi təmin edən körpüdür. Tərcümə bir yerdə və ya bir dövrdə əldə olunmuş məlumatları, elmi-texnoloji nailiyyətləri, bədii gözəllikləri başqa yerə və ya başqa dövrə daşıyan zəhmətkeşdir. A.S.Puşkin gözəl demişdir: “ tərcüməçilər maarifin poçt atlarıdır”.

İnkişaf etmiş ədəbiyyata malik olan xalqların ən çox öyündüyü və fəxr etdiyi milli sərvətlərdən biri də onun dilidir. Xalqın kimliyini, düşüncə biçimini, həyat tərzini nümayiş etdirən abidələrin başında onun öz dili və bu dildə yaratdığı yazılı və şifahi ədəbi əsərləri durur. Ərəb, ibrani və sanskrit dillərinin müqəddəs kitabların yazıldığı və ya Allah tərəfindən göndərildiyi dil olaraq üstün mövqedə olduqlarını iddia edənlər az olmayıb. Dilin böyüklüyünü dil daşıyıcılarının, yəni o dili sərbəst bilənlərin sayı və ya həmin dildə çap olunmuş əsərlərin həcmi kimi əlamətlərlə ölçənlər də az deyil. Müxtəlif dillərin müxtəlif fəaliyyət sahələrini daha uyğun, daha gözəl ifadə etməsi fikri və ümumiyyətlə, dilin gözəlliyi anlayışı da mövcud olub. Şərqdə bir zamanlar ərəb dili – elm dili, fars dili – şeir dili və türk dili – ordu və ya saray dili hesab olunub. Bu, müəyyən zaman kəsiyində həmin dillərin sadalanan sahələrdə özünü daha qabarıq göstərməsindən irəli gəlir. Əlbəttə ki, zaman dəyişdikcə hər şey dəyişdiyi kimi əsas olan və ya qabardılmış bu dil monopoliyaları da aradan qalxır, hərçənd ki, keçmiş nüfuz və şöhrətin izləri tamam itib-batmır.

Dillərin zərifliyi və ya kobudluğu kimi anlayışlar da mövcud olub, əlbəttə ki, burada şişirtmələr daha çoxdur. 16-cı yüzilliyin alman hökmdarı 5-ci Charles(Çarlz) deyilənə görə kişilərlə fransızca, qadınlarla italyanca, Allahla ispanca və atlarla almanca danışmağın doğru olduğunu iddia edirdi. [6, s. 2, 3]

Babil qülləsi haqqında əfsanədə deyilir ki, bir zamanlar insanların hamısı bir dildə danışmış. Bir dəfə onlar qərara gəlirlər ki, uca bir qüllə tikib Allahın dərgahına yetişsinsinlər. Aralarında dil birliyi, anlaşma olduğu üçün iş sürətlə irəliləyir. Tikintinin tezliklə başa çatacağını görüb Allah onların dilini dəyişir, hərə bir dildə danışır, heç kəs bir-birini başa düşmür, qüllə yarımçıq qalır. Nəticə belədir ki, dil insanları bir araya gətirir, dildən gözəl anlaşma vasitəsi yoxdur. Müxtəlif dillərdə danışan insanlar arasında isə bu rolu tərcümə oynayır. [1, s. 3]

Hal-hazırda isə dünyada minlərlə dil mövcuddur, onlardan təxminən 200-nün əlifbası və yazısı var. Dünyada təkə bir dil bilən, yəni öz doğma dilindən başqa heç bir dil bilməyən insanlar, yəqin ki, az deyil. Digər tərəfdən isə, şübhə yoxdur ki, insanların çox böyük əksəriyyəti poliqlot deyil və öz doğma dillərindən əlavə bir, iki və ya üç dil bilirlər. Bəşər övladı birbaşa danışmaq vasitəsilə ünsiyyət qura bilmədiyi xalqların, müxtəlif gözəl mədəniyyətlərin əhatəsindədir. Bu gözəgörünməz hasarları aradan götürən insanların tərcümə fəaliyyətləridir.

Elmi-ədəbi aləmdə tərcümə termini, əsasən bir dildə danışılanların və ya o dildə yazılmış əsərlərin başqa dilə çevrilməsini izah etmək üçün işlədilir. Azərbaycanca bunu tərcümə(və ya, bəzən, onunla eynigüclü hesab olunan çevirmə) sözü ilə ifadə edirlər, sadəcə iki növ tərcüməni fərqləndirmək üçün yazılı tərcümə və şifahi tərcümə ifadələrini də işlədirlər. Geniş yayılmasa da, şifahi tərcümə edənə dilmanc, şifahi tərcümə işinə isə dilmanlıq da deyirlər. Ruscada “perevod” sözü oxşar mənada və formalarda tətbiq edilir, yazılı və şifahi tərcümə də uyğun olaraq “ustniy perevod” və “pismenny perevod” ifadələri ilə verilir. İngiliscə, almanca və fransızcadada isə yazılı və şifahi tərcümə üçün nəzərdə tutulmuş iki ayrı söz, uyğun olaraq “translation”, “traduction” və “interpretation” terminləri mövcuddur. [6, s. 3,4]

Daha konkret tərif verməyə çalışsaq, hər hansı bir məlumatın ilkin dildən(İD), yəni orijinalın dilindən, tərcümə dilinə(TD) çevrilməsi ilə bağlı yaradıcı-intellektual fəaliyyətə tərcümə deyilir.[12, s. 6] Qeyd edək ki, orijinalın dilinə həm də məxəz(mənbə, resurs) dil, tərcümənin olunduğu dilə isə hədəf və ya alan(reseptor) dil də deyilir.[6, s. 5] Məlumatı İD-dən TD-nə çevirən zaman hər iki dili mükəmməl bilən şəxs olaraq, tərcüməçi dillərarası əlaqənin yaradılması kimi mühüm bir vəzifəni həyata keçirir.

Tərcüməçilik fəaliyyətinin intellektual baxımdan əhəmiyyətli dərəcədə gərgin bir proses olması heç kəsdə şübhə doğurmur. Hər iki dildə özünü tam sərbəst hiss etməklə yanaşı(bu, necə deyərlər, tərcüməçi fəaliyyətinə olan aksiomatik tələbdir), tərcüməçi qəbul etdiyi və ötürməli olduğu məlumatı(mətni, nitq əsərini) təfərrüatlarına qədər dərk etməli, onu orijinala maksimal dərəcədə yaxın şəkildə ikinci bir dilə çevirməyi bacarmalıdır. Bu zaman işçi dillər kimi çıxış edən iki dilin kodlaşdırma sistemləri arasındakı fərqlər minimuma endirilməli, informasiya vahidlərini ifadə etməli olan sözlərin registrləri, semantik tutumları, sintaktik və mənə(assosiativ) əlaqələri və s. nəzərə alınmalıdır. Bundan əlavə, müxtəlif mənalarda işlənə bilən sözlərin, söz birləşmələrinin(realilər, idiomatik ifadələr, sabit birləşmələr, frazeoloji vahidlər və s.), xüsusi dil konstruksiyalarının, o cümlədən də bütöv cümlələrin TD-də ekvivalentlərinin müəyyən edilməsi məsələsi də tərcüməçi qarşısında duran və ondan xüsusi bacarıq və yüksək səviyyəli intellektual hazırlıq tələb edən bir nömrəli vəzifələrdəndir. [12, s. 6,7]

Bədii tərcümə tərcümənin peşə fəaliyyətinin ən mürəkkəb və vacib formalarından biridir. Tərcümənin bu növü hər hansı bir xalqın ədəbi nümunələrini xalqa çatdırmaqla yanaşı, həm də orijinalın dilində danışan xalqın mədəniyyəti, adət-ənənələri, mentallığı, dünyagörüşü və s. haqqında məlumat verir və bu xalq, onun həyat tərzini haqqında TD daşıyıcılarında müəyyən fikir formalaşdırır. Odur ki, bu baxımdan tərcüməçinin üzərinə böyük məsuliyyət düşür və ondan ümumi inkişaf, həmçinin yüksək professionalizm, iki dili mükəmməl bilməklə yanaşı ədəbi istedad və obrazlı düşüncə tərzini də tələb olunur. [17, s. 191]

3.2. Şəxs, yer və s. adların Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı yaranan problemlər

Tərcümə prosesi zamanı müxtəlif çətinliklərə rast gəlinməsi qaçılmazdır. Tərcümə etdiyim əsərin məxəz dili(koreya dili) ilə hədəf dil(azərbaycan dili) arasında çoxsaylı struktur-semantik, morfoloji, sintaktik və s. fərqlər mövcud olduğundan və bundan savayı məxəz dil daşıyıcılarının(koreyalılar) sahib olduqları mədəniyyət ilə mədəniyyətimiz arasında kəskin fərqlər mövcud olduğundan mən də tərcümə zamanı mənə orijinala maksimum dərəcədə yaxın tərcümə ərsəyə gətirməkdə mane ola biləcək və məni uzun-uzun düşünüb araşdırmalar aparmağa vadar edəcək bir sıra çətinliklərlə rastlaşmışam.

Belə çətinliklərdən biri məxəz dildəki(koreya dili) şəxs, yer, əyalət adlarının hədəf dilə - dilimizə tərcüməsi olub. İlk öncə koreya dilindəki şəxs adlarının azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı yaranan maraqlı məqama nəzər salaq. Təbii ki, koreya və azərbaycan dillərinin yazı sistemləri fərqli olduğundan koreyalıların adları azərbaycan və başqa latın əlifbasından istifadə edən dillərə tələffüz olunduqları şəkildə(transliterasiya) tərcümə edilir və yazılır. İş burasındadır ki, koreyalılar gündəlik danışqda bir-birilərinə müraciət edərkən, özlərini təqdim edərkən və həmçinin yazıda, eləcə də, bədii əsərlərdə ilk öncə soyadlarını, daha sonra isə adlarını söyləyirlər və yazırlar. Dilimizdə isə xüsusilə nəsr nümunələrində əksər hallarda əvvəlcə ad, daha sonra soyad yazıldığı üçün(Məs: “Başqa bir pəncərədən baxsaq, bu salon Səməd Vurğunun, Rəsul Rzanın, Süleyman Rəhimovun, Əhməd Cəmilin, Mirzə İbrahimovun, İsmayıl Şıxlının, Nigar Rəfibəylinin, Mirvari Dilbazinin, Balas Azəroğlunun, Hüseyn Arifin, Məmməd Arazın... nəfəs aldığı, sevindiği, əsəbiləşdiyi, narahat olduğu, sözünü dediyi, haqqı tələb etdiyi, dilimizi, sözümüzü qoruduğu salondur. [7, s. 11]” tərcümə tərəfimdən koreyaca şəxs adlarında soyad və adların yeri dəyişdirilərək edilib. Bundan başqa da daha əvvəllər də koreyalıların adlarının azərbaycan dilinə tərcüməsi problemi ilə rastlaşdığım və o zamanlar digər latın əlifbasından istifadə edən dillərdəki(ingilis dili, türk dili və s.) tərcümələrə nəzər salıb orada da şəxs adlarının eynilə əvvəlcə ad, daha sonra soyad ardıcılığı ilə tərcümə

olunduğu diqqətimi çəkdiyi üçün eynilə mən də tərcümə zamanı bu qaydanı tətbiq etmişəm. Fikrin daha aydın şəkildə anlaşılması üçün nümunə gətirək. Məs: “하지만 삼십 년이 가까워지는 오늘까지도 그 전학 첫날을 생생하게 기억하도록 만든 것은 아무래도 엄석대(嚴石大)와의 만남이 될 것이다”[Haciman samşib nyoni qaqqavocinin onılqacido qı conhaq çodnarıl senqsenqhaqe qioqhadoroq mandın qosın amuredo Om Sokdevae mannami doel qoşıda]. Bu cümləni tərcümə etdikdə şəxs adını da tərcüməli etməli oluruq və bu zaman şəxsin adının tərcüməsində heç bir dəyişiklik etməsək(hərfi tərcümə) tərcümə bu şəkildə olacaq: “Ancaq, mənə, üzərindən otuz ildən də çox bir vaxt keçməsinə baxmayaraq mənə həmin məktəbin ilk gününü bugünkü kimi xatırladan hadisə məhz *Om Sokde* ilə tanış olmağımız idi”. Lakin, dilimizə tərcümə zamanı cümlənin “Ancaq, mənə, üzərindən otuz ildən də çox bir vaxt keçməsinə baxmayaraq mənə həmin məktəbin ilk gününü bugünkü kimi xatırladan hadisə məhz *Sokde Om* ilə tanış olmağımız idi.” kimi tərcümə olunması daha məqbul sayılır. Ümumilikdə əsərdə “한병태”[Han Byonqte] – Byonqte Han, “엄석대”[Om Sokde] – Sokde Om, “김영수”[Kim Yonqsu] – Yonqsu Kim, “윤병조”[Yun Byonqco] – Byonqco Yun, “김영기”[Kim Yonqqi] - Yonqqi Kim, “이희도”[İ Hiido] – Hiido İ kimi şəxs adları bu şəkildə soyad, ad ardıcılıqlarında yerdəyişmə olunaraq tərcümə olunmuşdur.

Yer, əyalət adlarının tərcüməsinə gəldikdə isə onu qeyd etmək lazımdır ki, eynilə az öncə yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi koreya və azərbaycan dillərinin yazı sistemləri fərqli olduğundan yer, əyalət adları da tələffüz olunduqları şəkildə(transliterasiya) tərcümə olunur və yazıya köçürülürlər. Əsərdəki “서울”[Soul] – Seul kimi şəhər, “경기”[Qyonqqi] – Qyonqqi kimi vilayət, “남대문”[Namdemun] – Namdemun kimi bazar adları və s. qeyd etdiyimiz kimi tərcümə olunmuş və bu sözlərdən bəzilərinin mənalarının oxuculara daha aydın çatdırıla bilinməsi məqsədilə şərhərdən istifadə olunmuşdur.

3.3. Azərbaycan və Koreya dillərində kəmiyyət kateqoriyası

Bundan başqa daha öncə də qeyd etdiyimiz kimi orijinalın dili(koreya dili) və hədəf dil(azərbaycan dili) arasında çoxsaylı struktur-semantik, morfoloji, sintaktik və s. fərqlər mövcud olduğundan qrammatik aspektdən yanaşdıqda da tərcümə zamanı çətinliklər yaradan bir sıra hallara rast gəlirik. Belə hallardan biri qrammatik kateqoriyaların, daha dəqiq desək, kəmiyyət kateqoriyası və onun hər iki dildəki təzahür formaları arasındakı fərqlərin tərcümə prosesi zamanı qarşıya çıxardığı çətinliklərdir.

Ümumiyyətlə fəlsəfi kateqoriyaların dildə ifadəsi həmişə filosofların və dilçilərin diqqətini cəlb etmişdir. Bu mənada qrammatik kateqoriyalar dilçilik üçün maraq doğurmaya bilməz. Xüsusən də müxtəlif sistemli dillərdə qrammatik kateqoriyaların ifadə vasitələri müasir dilçilik üçün olduqca maraqlı faktlar verə bilər. Qrammatik kateqoriya barədə danışarkən B.Xəlilov yazır: “ Qrammatik kateqoriya – yekcins qrammatik mənaların məcmuyudur. Ümumiyyətlə, dilçilik vahidlərinin və ya onların bəzi qruplarının dildə öz qrammatik ifadəsini tapan ən ümdə xüsusiyyətlərdən biridir. Hər bir qrammatik kateqoriya bir sıra qrammatik mənaları özündə əks etdirir. Məsələn, qrammatik fəel kateqoriyasına zaman, şəxs, tərz, növ və s. kimi qrammatik mənalar aiddir. Qrammatik isim kateqoriyasına hal, mənsubiyyət, kəmiyyət, şəxs qrammatik mənaları daxildir” [5, s. 15]. Müasir dilçilik elmində maraq doğuran kateqoriyalardan biri də kəmiyyət kateqoriyasıdır. Bu kateqoriya yalnız isimləri deyil, bütün nitq hissələrini əhatə etdiyi üçün daha çox ümumi hesab olunur. İstər saylar və istərsə də kəmiyyət kateqoriyası anlayışı insanların əmək fəaliyyətində - əmək təcrübəsində əldə edilmişdir. İnsan təfəkkürünün inkişafı ilə birlikdə onlar (insanlar) miqdarı tək olan əşyaları miqdarı çox olan əşyalardan fərqləndirməyi öyrəndiyi kimi, onları ifadə etmək üçün dildə müəyyən qrammatik vasitələr də yaratmalı idilər; məsələn: qələm-qələmlər, tələbə-tələbələr, kəndli-kəndlilər, stol-stollar, şüşə-şüşələr və s. (Azərbaycan dilində); 학생 – 학생들[haqsənq – haqsənqdil](şagird-şagirdlər), 선생님 – 선생님들[sonsənqnim – sonsənqnimdil](müəllim-müəllimlər), 아이 – 아이들[ai – aidil](uşaq-uşaqlar), 방 – 방들[banq – banqdil](otaq-otaqlar), 학교 –

학교 들[haqqyo - haqqyodil](məktəb-məktəblər) və s. (koreya dilində). İstər Azərbaycan dilindən, istərsə də koreya dilindən gətirilən misallar öz leksik mənalarına görə müxtəlif olsalar da, onların cəmlənmə üsulunun (hər dilin özünəməxsus) qrammatik vasitələri vardır. “Məntiqi kateqoriya kimi, kəmiyyət anlayışı bütün dünya xalqları üçün eyni olsa da, onların təzahür formaları müxtəlifdir. Məsələn, Azərbaycan dilində qeyri-müəyyən çoxluğu ifadə etmək üçün sözlərin axırına *-lar, -lər* şəkilçisi artırılır” [8, s. 123]. Qrammatik cəhətdən cəmi bildirmək üçün müasir Azərbaycan dilində *-lar, lər* şəkilçisindən istifadə olunur. *-lar, lər* şəkilçisi cəm anlayışını konkret şəkildə ifadə edir. İsmi daha dəqiq kəmiyyətini bildirmək üçün isə onun qarşısına müvafiq miqdar sayı artırılır. Məsələn, iki kitab, beş dəftər və s.

Koreya dilində isə qeyri-müəyyən çoxluğu ifadə etmək və qrammatik cəhətdən cəmi bildirmək üçün “-들”[dıl] şəkilçisindən istifadə olunur. Azərbaycan dilindəki *-lar, lər* şəkilçisi kimi Koreya dilinin “-들”[dıl] şəkilçisi də eynilə cəm anlayışını konkret şəkildə ifadə edir. İsmi daha dəqiq kəmiyyətini bildirmək üçün isə azərbaycan dilindən fərqli olaraq koreya dilində ismin qarşısına müvafiq miqdar sayı, həmçinin öz növbəsində mütləq şəkildə həmin miqdar sayının da qarşısına isimə müvafiq olan numerativ söz qoşulmalıdır(isim+miqdar sayı+numerativ söz). Məsələn, 책 한 권[çeq han quon](hərfi tərcümə: kitab bir ədəd), 양 세 마리[yanq se mari](hərfi tərcümə: qoyun üç baş) və s. [34] Təbii olaraq, əsəri tərcümə edərkən də bu qəbildən olan hallarla dəfələrlə rastlaşmışam. Məs: “그러나 내가 그를 엇비슷한 학생 육십 명 가운데 금방 구분해 낼 수 있었던 것은 그가 급장이어서라기보다는 다른 아이들과 머리통 하나는 더 있어 벌만큼 큰 앞은키와 쏘는 듯한 눈빛 때문이었다” [Qirona neqa qırıl odbisıdhan haqsenq yuqşib myonq qaunde qımbanq qubunhe nel su issoddon qosın qıqa qıbcanqiosoraqıbodanın darın aidılqva moritonq hananın do isso boelmankım kın ancınkıva ssonın dıdhan nunbiç ddemuniotda]. Cümlənin azərbaycan dilinə tərcüməsi belədir: “Ancaq, mənim onu sinifdəki bir-birinə bənzəyən altmış nəfər şagirdin

içərisindən seçə bilməyimin əsas səbəbi onun sinif nümayəndəsi olmasından daha çox, yazı stolu arxasında oturduqda belə digər uşaqlardan açıq-aydın fərqlənə biləcək dərəcədə uzun görünməsi və iti baxışlara sahib olması idi”. Bu cümlədə də həmçinin, cümlənin bizə lazım olan hissəsi – “altmış nəfər şagird” ifadəsi orijinalın dilində hərfi tərcümə etsək, yuxarıda qeyd olunan ardıcılığa uyğun olaraq (isim+miqdar sayı+numerativ söz) “şagird altmış nəfər” kimi qələmə alınıb. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi buradan da bir daha koreya və azərbaycan dillərində ismin daha dəqiq kəmiyyətini bildirmək üçün kəmiyyət anlayışının fərqli təzahür formalarının ortaya çıxdığının şahidi oluruq.

Dilçilikdə kəmiyyət anlayışına münasibət iki cürdür: birinci halda dilçilər tərəfindən əgər ümumiyyətlə, sırf morfoloji anlayışdan danışılırsa, bəzi dilçilər isə bütün kəmiyyət anlayışını, bu kateqoriyaya aid edirlər. Professor Y.Seyidov bu barədə yazır: “Kəmiyyət kateqoriyasını iki aspektdə öyrənmək lazımdır. Birinci, təmiz kəmiyyət kateqoriyası. Bu *-lar*, / *-lər* şəkilçisi ilə formalaşır. Bu şəkilçi sırf kəmiyyət şəkilçisidir və ona heç bir kateqoriyanın qarışığı yoxdur” [3, s.160]. Professor Y. Seyidov kəmiyyət kateqoriyasının ikinci tipindən danışarkən yazır: “Kəmiyyət kateqoriyasının ikinci tipi qrammatik kateqoriyalar fonunda özünü göstərir. Bu halda kəmiyyət şəkilçisi həm mənsubiyət, həm də şəxs-xəbərlik şəkilçisidir. Bu halda şəkilçi, *-lar* / *-lər* kimi birtərəfli deyil, yalnız cəm tərəf üçün deyil. Burada tək tərəfin də forması var, cəm tərəfin də. Ona görə də şəkilçilərin özlərini də tək və cəmə görə qarşı-qarşıya qoymaq olur” [13, s. 162]. B.Xəlilov isə yazır: “Kəmiyyət kateqoriyası ümumi qrammatik kateqoriyalardan biri olmaqla geniş əhatə dairəsinə malikdir. Kəmiyyət anlayışı təkcə dilçilikdə deyil, həm də riyaziyyatda özünü göstərir. Lakin riyaziyyatdan fərqli olaraq, dilçilikdə kəmiyyət anlayışı qrammatik kateqoriya kimi öyrənilir. Onun ifadə vasitələri, morfoloji göstəriciləri vardır.” [5, s. 230].

Göründüyü kimi, B.Xəlilov kəmiyyət kateqoriyasını ümumi qrammatik kateqoriya hesab edir. Çünki, kəmiyyət kateqoriyası təkcə ismə deyil, digər nitq hissələrinə də aid olur. “Kəmiyyət kateqoriyasını hər hansı bir nitq hissəsi ilə

məhdudlaşdırmaq olmaz. Ona görə ki, bu kateqoriya ismə, sifətə, sayə, əvəzliyə, fəle aid olan ümumi qrammatik kateqoriyadır. Bunun səbəbi isə kəmiyyət kateqoriyasının obyektiv reallıqla, praktik həyatla bağlı olmasıdır. Misallara diqqət yetirək. Məs.: ev- evlər, gözəl- gözəllər, yeddi- yeddilər, o- onlar, bu- bunlar, hansı- hansılar, uzaq- uzaqlar, danışan- danışanlar, oxuyan-oxuyanlar və s.” [5, s. 230].

Azərbaycan dilində kəmiyyət kateqoriyasının əsas göstəricisi *-lar/*, *-lər/* şəkilçisidir. Bu şəkilçinin tarixi inkişafına nəzər yetirsək görürük ki, türk dillərinin tarixində özünəməxsusluq burada da özünü göstərir, yəni, *-lar/*, *-lər/* şəkilçisi qədim dövrlərdən bu günə qədər demək olar ki, dəyişməz qalmışdır.

Tarixən Azərbaycan dilində kəmiyyət kateqoriyası müxtəlif morfoloji əlamətlərlə ifadə olunsada, onların içərisində əsas yeri *-lar*, *-lər* şəkilçisi tutmuşdur. Çoxluq, cəm bildirən bu şəkilçi tarixən dəyişmədən öz forma və məzmununu saxlayaraq müasir dövrümüze qədər gəlib çıxmışdır.

A.Əlizadə də XIV-XIX əsr yazılı abidələrinin dilini araşdırarkən *-lar*, */ -lər* şəkilçisinin geniş işləndiyini qeyd edir: “XIV-XIX əsr yazılı abidələrində *-lar*, */ -lər* şəkilçisi bəzən fonetik qısaldılmış formada *-la*, */ -lə* kimi, daha doğrusu, sondakı “*r*” səsinin düşməsi ilə işlənir. Müqayisə et: məsələn, *Sürtəllə* (sürtəllər əvəzində) *məni məzari yarə*. (Füzuli XVI əsr); *Heyrətdədi bu məsələdə cümlə mühəqqəq; Acizdülə* (*acizdirlər* əvəzinə) *mütləq*. (Nəbati XVIII əsr); *Yol gedirdilə* (*gedirdilər* əvəzinə) *çox dimaq ilə*. (S.Şirvani XIX əsr)” [15, s. 17].

Ümumiyyətlə, türk dillərində *-lar*, *-lər* cəm şəkilçisinə kifayət qədər ciddi tədqiqatlar həsr edilmiş və demək olar ki, türkoloqların həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Bəlkə də, bu şəkilçi türk dillərində çox nadir şəkilçilərdəndir ki, demək olar ki, həmin dillərdə eyni mənada və cüzi fonetik fərqlərlə işlədilir.

Bu şəkilçinin etimologiyasına gəlicə isə M.Novruzov yazır: «Bizim fikrimizcə, *-lar* şəkilçisi *-la* və *-r* şəkilçisinin qovuşması nəticəsində yaranmışdır. –*r* morfeminin –*la* morfeminə qovuşmasının səbəbini –*la* şəkilçisinin birgəlik hal şəkilçisi ilə (belə hal yoxdur. Söhbət –*la* (ilə, birlə) qoşmasından gedə bilər) oxşar olmasında görür. Lakin birgəlik hal (!) şəkilçisinin –*lar* morfemindən əvvəl yarandığını söyləməyə imkan verən faktlar yoxdur. Buna görə də, B.A.Serebrennikovun məlum fikri fərziyyə

olaraq qalır. Lakin –la şəkilçisinin ayrılıqda cəm şəkilçisi kimi işlənməsinə türk dillərində tez-tez rast gəlinir» [11, s. 30].

XV əsr Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafında böyük rol oynamış Kişvəri “Divanı”nın morfoloji xüsusiyyətlərini araşdırarkən tanınmış dil tarixçisi R.Eyvazova yazır: “Azərbaycan dilinin yazılı abidələrində, həmçinin Kişvərinin dilində *-lar, -lər* şəkilçisi bütün nitq hissələrinə artırılmışdır. Məsələn, Qalmışəm mən yarsız, yar *özgələri* yar olub (K.,5); Bisərvü *samanlarə* həm xanə buldum aqibət (K.,8); Yürəgimdə *çaklar* çaki-giribandin nə ğəm (K., 45); *Səbzələr* hər yanı bitmiş abi heyvandur dirəm (K., 59); *Nələr* çəkdum mən ol namehribandin (K., 138)” [3, s. 121].

Koreya dilində isə kəmiyyət kateqoriyası yalnız ismə və əvəzliyə aid olunur. Məsələn, 책 – 책 들[çeq - çeqdıl](kitab-kitablar(isim)), 이-이 들[i- idıl](bunlar(əvəzlik)), 그-그 들[qı - qıdıl](o-onlar(əvəzlik)) və s. Sifət, say, fel, zərf kimi nitq hissələri isə cəmlənmir. Bundan başqa, sifətlər və fellər cümlə üzvü kimi xəbər funksiyasını yerinə yetirdikdə daha əvvəlki kontekstdən xəbərdar olmadıqda və ya cümlə daxilində hər hansı şəxs əvəzliyi işlənmədikdə cümlənin hansı şəxsə işləndiyini bilmək də mümkün deyildir. Bunun səbəbi isə ondan ibarətdir ki, koreya dilində sifətlər və fellər şəxsə görə dəyişmir və həmçinin xəbər funksiyasını yerinə yetirdikdə cümlənin mübtədasının ifadə etdiyi kəmiyyətdən asılı olmayaraq heç bir qrammatik vasitə qəbul etmir. Məsələn, 여자가 예쁘다. - 여자들이 예쁘다[Yocaqa yebbıda. – Yocadıri yebbıda].(Qız gözəldir. – Qızlar gözəldirlər.(sifət)). 내가 학교에 갑니다. - 그들이 학교에 갑니다[Neqa haqqyoe qamnıda. – Qıdıri haqqyoe qamnıda].(Mən məktəbə gedirəm. – Onlar məktəbə gedirlər.(fel)) və s. [40] Koreya və azərbaycan dillərində verilən nümunələrə baxdıqda görürük ki, azərbaycan dilində verilən nümunələrdə cümlənin mübtədası təkdə olduqda xəbər cəmlilik bildirəcək heç bir qrammatik vasitə qəbul etməsə də, mübtədə cəmdə olduqda cümlənin xəbəri cəmlilik, topluluq ifadə edən qrammatik vasitə də(-lar/, -lər/ şəkilçisi) qəbul edə bilir. Koreya dilində verilən nümunələrdən isə hər iki halda xəbərin dəyişilməz qaldığının

və heç bir qrammatik vasitə(şəkilçi) qəbul etmədiyinin şahidi olur. Tərcümə olunan əsərdən verilən bir nümunəyə nəzər salaq: “그런데 겨울교실 하나 넓이의 그 교무실에는 시골 아저씨들처럼 후줄그레한 선생님들이 맥없이 앉아 골똥같이 담배 연기만 뿜어대고 있는 것이었다”[Qıronda qyoulqyoşil hana nolbie qı qyomuşilenin şiqol acoşşidılçorom huculqırehan sonsenqnimdiri meqobşi anca qulddoqqaçi dambe yonqıman bbumodeqo innın qoşiotda]. Cümlənin azərbaycan dilinə tərcüməsi belədir: “Ancaq, demək olar ki, bir sinif böyüklüyündə olan bu müəllimlər otağında müəllimlər kəndli libasında və əldən düşmüş şəkildə oturub, baca kimi siqaret tüstülədirdilər”. Burada koreya dilindəki cümlənin xəbəri təkdə olsa da, tərcümə mətnində cümlənin xəbəri cəmdə verilib. Təbii ki, azərbaycan dilində cümlənin mübtədası cəmdə olduqda xəbərin cəmdə və ya təkdə olacağı bir çox hallarda danışanın, yazıçının və ya tərcüməçinin və s. istəyindən asılı olub həm tək, həm də cəm formada ola bilər. Burada bizim diqqəti yönəltmək istədiyimiz əsas məqam isə koreya dilində fellər, eləcə də sifətlər cümlə üzvü kimi xəbər funksiyasını yerinə yetirdikdə mübtədanın təkdə və ya cəmdə olmasından asılı olmayaraq xəbərin həmişə təkdə işlənməsidir. Yəni, məsələn, yuxarıdakı cümlənin mübtədə və xəbəri koreya dilində “ müəllimlər siqaret tüstülədirlər” deyil, “ müəllim siqaret tüstülədir” kimi olsa belə(eləcə də əksinə) koreya dilində cümlənin xəbəri eynilə olduğu kimi qalacaqdır.

“Kişvərinin “Divan”ında kəmiyyəti ifadə etmək üçün daha bir neçə morfoloji üsullardan – birinci və ikinci şəxsin cəmini bildirən *-mız, -miz, -nız, -niz* mənsubiyyət şəkilçilərindən istifadə olunmuşdur. Həmin şəkilçilər haqqında mənsubiyyət və xəbərlik kateqoriyalarında bəhs edilmişdir” [3, s. 32].

Koreya dilində isə ümumiyyətlə mənsubiyyət kateqoriyasının səciyyəvi qrammatik vasitələri mövcud olmadığından kəmiyyəti ifadə etməkdə bu kateqoriyanın(mənsubiyyət kateqoriyası) heç bir köməyi olmur. Bu fikrimizi əsərdən verilmiş bir parça ilə daha da aydın şəkildə ifadə edək: ““이게 나의 첫싸움이다”—문득 그런 생각이 들며 버티는 데까지 버티볼 작정이었다”[“İqe nae çodssaumida” – mundıq qıron senqqaqi dilmyo botinin deqqaci botyobol

caqconqiotda]. Verilmiş cümlənin dilimizə tərcüməsi belədir: ““Bu mənim ilk mübarizəmdir” - qəflətən belə düşünərək dözə biləcəyim yerə qədər dözmək qərarına gəldim”. İndi isə fikrimizi daha mükəmməl şəkildə əsaslandırma bilmək üçün nümunədəki “mənim mübarizəm” – “나의 싸움”[nae ssaum] birləşməsini hər iki dildə(azərbaycan və koreya dilləri) mənsubiyyətə görə dəyişək: 나의 싸움[nae ssaum](mənim mübarizəm), 너의 싸움[noe ssaum] (sənin mübarizən), 그의 싸움[qie ssaum] (onun mübarizəsi), 우리의 싸움[urie ssaum] (bizim mübarizəmiz), 너희들의 싸움[noiidire ssaum] (sizin mübarizəniz), 그들의 싸움[qidire ssaum] (onların mübarizələri). Gördüyünüz kimi azərbaycan dilindəki “mübarizə” sözü şəxslərə uyğun şəkildə mənsubiyyətə görə dəyişsə də(mübarizəm, mübarizən, mübarizəsi, mübarizəmiz, mübarizəniz, mübarizələri), koreya dilindəki ”싸움[ssaum] (mübarizə)” sözü bütün şəxslərdə dəyişilməz olaraq qaldı. Məlumat üçün bildirək ki, koreya dilində sözün hansı şəxsə mənsubluğunu bildirmək üçün mütləq şəkildə ya sözdən əvvəl onun mənsub olduğu şəxsə yiyəlik hal şəkilçisi əlavə etmək, ya da kontekstin daha əvvəlki hissələrində sözün aid olduğu şəxs haqqında məlumat vermək zəruridir. Əks halda sözün hansı şəxsə mənsubluğunu bilmək qeyri-mümkündür və bu zaman əsasən sözün birinci şəxsin təkinə mənsubluğu qəbul olunur və tərcümə zamanı da birinci şəxsin təkinin mənsubiyyət şəkilçisi ilə tərcümə olunur.

Ümumiyyətlə, müqayisə edilən dillərin kəmiyyət kateqoriyalarını bir-biri ilə müqayisə etdikdə belə bir qənaətə gəlmək olur ki, Azərbaycan dilindən fərqli olaraq Koreya dilində ismin daha dəqiq kəmiyyətini bildirmək üçün ismin qarşısına müvafiq miqdar sayı, həmçinin öz növbəsində mütləq şəkildə həmin miqdar sayının da qarşısına isimə müvafiq numerativ söz qoşulur(isim+miqdar sayı+numerativ söz). Bundan başqa Azərbaycan dilindən fərqli olaraq Koreya dilində kəmiyyət kateqoriyası yalnız ismə və əvəzliyə aid olan qrammatik kateqoriyadır. Qeyd edək ki, haqqında bəhs etdiyimiz kateqoriya Azərbaycan dilində isim, sifət, say, əvəzlik və felin hər birinə aid olunur. Və nəhayət, koreya dilində ümumiyyətlə mənsubiyyət kateqoriyasının səciyyəvi qrammatik vasitələri mövcud olmadığından kəmiyyəti ifadə

etməkdə bu kateqoriyanın(mənsubiyyət kateqoriyası) heç bir köməyi olmur. [9, s. 163]

3.4. Əsərdəki realilər və onların Azərbaycan dilinə tərcümə üsulu

İndi isə əsərdəki reali sözlərin tərcüməsi və bu zaman qarşıya çıxan bəzi çətinliklər haqqında bəhs edək. Təbii ki, reali sözlərin tərcümə problemlərinə keçid almazdan əvvəl reali anlayışının özü haqqında biraz məlumat vermək yerinə düşərdi.

Realilər xalq dili sözləri olub, coğrafi mühitə, mədəniyyətə, maddi məişətə, yaxud xalqa, millətə, ölkəyə aid əşya, anlayış və hadisələrin adlarıdır, yerli və tarixi koloritin daşıyıcılarıdır. Bu leksik vahidlərin başqa dillərdə qarşılığı yoxdur.

Realilərin milli mənsubiyyəti olur, hansı xalqın dilində yaranıbsa, o xalqa da mənsub olur. Başqa xalqların dillərinə ədəbiyyat və kütləvi informasiya vasitəsilə daxil olur. Həmin realilər işləndikləri dillərdə ya müvəqqəti, ya da həmişəlik yaşayırlar, alınma söz kimi o dilləri zənginləşdirirlər.

Q.V. Çernov milli koloritli vahidləri “ekzotik” sözlər kimi qeyd edir. A.D. Şveyser isə bu tipli sözləri “ekvivalentsiz leksika” adlandırır.

Repinə görə ədəbi-bədii əsərlərdə sözlər obrazlı funksiya daşıyır. S.Marşaka görə, sözlər təkcə onların mənaları ilə deyil, samit, saitle, bütünlükdə kütləsi və rəngarəngliyi ilə, tarixi epoxanın məişəti xatırladan hisslərilə verilir. Realilər burada xüsusi mənə kəsb edir.

A.V. Fyodorov yalnız yerli xalqa məxsus, digər xalqların məişətində mövcud olmayan milli xüsusiyyətli sözləri realilər adlandırmışdır.

Realini söz-leksik vahid hesab edən müəlliflər də vardır. E.M. Vereşaqinin fikrincə, nominativ söz birləşməsi əslində semantik cəhətdən bərabər yüklü sözlərin birləşməsidir ki, reali rolunda çıxış edir.

Realilərin başqa bir forması ixtisarlardır(abreviatura). Onların realilərin tərkibinə daxil edilməsi, əlbəttə, məntiqlidir. Bu ixtisarlər çoxlu leksik vahidləri özündə birləşdirən hər hansı bir sahəyə aid təkcə ad yox, eyni zamanda məzmun

daşıyıcılarıdır. Nominativ birləşmə hesab edilən belə ixtisarlar əslində söz kimi anlaşılır. Məsələn, YUNESCO, ZAQS və s.

Realilərin forması dedikdə, nəzərdə fonetik və qrafik forma tutulur. Transkripsiya, daha doğrusu, transliterasiya realinin tələffüzünü tərcümə dilində imkan qədər orijinal mətndəki tələffüzə daha yaxın, maksimum oxşar formada saxlamağı nəzərdə tutur.

Alınma realilərin forması məsələsinin həllinə gəldikdə, bu məsələ realinin tərcümə dilinə məxsus lüğətdə olub-olmamasından çox asılıdır. Çünki lüğət realiləri tərcümə dilinin leksik tərkibinə daxildir, deməli, artıq müəyyən formaya malikdir, bu dilin orfoqrafik və fonetik qaydaları ilə möhkəmlənib. Bununla belə, bu qəbildən olan realilər, yəni alınma realilər tərcümə dilinin öz doğma realilərindən az-çox fərqlənə bilər. Bu da təbii hesab edilir. Çünki belə realilər müxtəlif dillərin fonetik qaydalarına tabe olan vahidlərdir.

Realilər milli koloriti daha aydın əks etdirən sahədir. Kolorit adətən ədəbiyyata, bədii tərcümələrə şamil edilir.

Hər bir mədəniyyətin öz çərçivəsinə uyğun olaraq özünün çoxsaylı milli-spesifik realiləri mövcuddur. Məhz bu realilər məişətə, insanın mənəvi həyatına, dünyəvi təbiətə uyğun olaraq müxtəlif qruplara bölünə bilərlər.

Realilər coğrafi və etnoqrafik, folklor və mifoloji anlayışlar, məişət, ictimai və tarixi anlamda bir sıra leksik – semantik qruplara bölünür. Onomastik vahidlər-xüsusi adlar da leksik – semantik qruplara bölünür: insan adları, coğrafi adlar, şəhər adları, qəzet və jurnal adları, gəmi və təyyarə adları, firma və şirkət adları. [16, s. 105]

Daha əvvəl İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” əsərinin həm koreya dilindəki, həm də Azərbaycan dilinə tərcümə variantlarından götürülmüş misalların müqayisəli təhlili vasitəsilə insan adları, coğrafi, şəhər, və s. adların Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı qarşıya çıxan çətinliklərdən yetərincə bəhs etdiyimizi düşünərək bu barədə yenidən fikirlər bildirib təkrarçılıq etmək niyyətində deyilik.

Realilərin adlarının tərcüməsinin dörd halda mümkünlüyünü müşahidə etmək olar :

- I. Transliterasiya və transkripsiya- verilmiş realilərin tərcümə olunmuş dilə uyğun şəkildə hərflərlə verilməsidir.
- II. Perifrastik, təsviri- dildə mövcud olan elementlərin köməyi ilə verilmiş realilərin yeni və ya mürəkkəb sözlərlə veriləmsi
- III. Funksiyasına görə bir qədər realilərə yaxın olan sözlərin köməyi ilə verilməsi
- IV. Hiponomik- realilərin tərcüməsinə qismən yaxın olan tərcümə. [18, s. 89]

Transliterasiyadan tez-tez ictimai-siyasi, məişət əşyalarının və iş yerlərində olan danışıqların tərcüməsində istifadə olunur. Transliterasiyadan o zaman istifadə olunur ki, orijinaldakı sözün mənasının leksik lakonikliyinə fikir verilir və əgər dildə həmin sözün tərcüməsinə uyğun söz olmur. Transliterasiya üsulunun heç də həmişə əlverişli olmaması ilə yanaşı, bunu da qeyd etmək lazımdır ki, əgər milli koloritli leksik vahidin ifadə etdiyi məna hamı üçün anlaşılıqdırsa, bu üsul əlverişli üsula çevrilir.

Ədəbiyyatda xüsusi semantikasına olan adların tərcüməsində tərcüməçi mütləq qaydalara riayət etməlidir. Məşhur coğrafi adların, tarixi şəxsiyyətlərin adlarının ötürülməsi transliterasiya, amma nisbətən məşhur olmayan adların ötürülməsi isə (küçə, bina adları) tərcümə yolu ilə aparılır.

Bu sözlərdə hissəciklərin artırılması və ya ixtisar olunması tərcüməçinin üslubundan asılıdır. [4, s. 53]

Dillərdə olan əlifbanın müxtəlifliyinə görə heç də həmişə adların transliterasiyası üst-üstə düşmür. Məsələn, Şərqi ədəbiyyatı ilə Qərbi ədəbiyyatının əlifbası tamamilə fərqləndiyindən transliterasiyalar həmişə uğurlu alınmır.

Lakin hər yerdə məşhur olan adların transliterasiyasına gəldikdə, tərcüməçi məcburi halda sözləri öz əlifbasına uyğun transliterasiya edir.

Koreya dilində mövcud olan milli koloritli leksik vahidlərin Azərbaycan dilinə ötürülməsində transkripsiya və ya transliterasiya üsullarından istifadə etmək mümkün olmadıqda tərcümə üsulundan istifadə edilir.

İlk dəfə tərcümə mətnində transliterasiya olunmuş söz haqqında tərcüməçi oxucuya məlumat verməlidir. Amma xarici mənşəli sözün imkanları bu şərhə əsasən təyin olunmur. Sözün mənası kontekstə görə tam açılmasa da, hər halda bu kontekst predmet haqqında müəyyən qədər təsəvvür yaradır. Şərq dillərindən olan müasir tərcümələrdə tez-tez sözlərin transliterasiyasına rast gəlinir, xüsusən də söhbət əşya və hadisələrdən gedərsə. Və bu zaman da transliterasiya olunmuş sözə ilk dəfə rast gəldikdə bir çox hallarda tərcüməçi sözün əsər oxucuları tərəfindən daha aydın başa düşülə bilməsi üçün məlumat, şərh verməli olur. Bu da təbii haldır. Çünki, Azərbaycan oxucusunda Şərq, xüsusilə Uzaq Şərq mədəniyyətinə, yaşayış tərzinə, həmin ərazi insanların dünyagörüşü səviyyələrinə dair təsəvvürlər elə də geniş olmadığından və həmin mədəniyyətlər insanlarımız üçün bir növ “sirlə” qaldığından tərcümə zamanı realilərə rast gəldikdə əksər hallarda tərcüməçinin realı haqqında şərh, məlumat verməsi labüd olur. Və bununla da tərcüməçi həm də öz növbəsində, Azərbaycan oxucusu üçün “sirlə” qalmaqda davam edən Şərq, xüsusilə də Uzaq Şərq mədəniyyəti haqqında əlindən gəldiyi qədər insanlara-oxuculara məlumat vermiş, onları maarifləndirmiş olur. Tərcümə olunmuş əsərdə qarşıya çıxmış bir realı, onun dilimizə tərcümə üsulu və realı haqqında verilmiş məlumat ilə tanış olaq: “아름답고 상냥한 여선생님까지는 못 돼도 부드럽고 자상한 멋쟁이 선생님쯤은 될 줄 알았는데, 딱결리방울이 튀어 하얗게 말라붙은 양복 윗도리소매부터가 아니었다”[Arımdabqo sanqnyanqhan yosonsenqnimqqacının mod doedo budırobqo casanqhan modcenqi sonsenqnimccımın doel cul arannında, *maqqolli* banquli tuio hayahqe mallabuçın yanqboq uiddorisomebutoqa aniotda]. Orijinaldan verilmiş nümunənin tərcüməsi belədir: “Gözəl və mehriban qadın müəllimə olmasa belə, mülayim və qayğıkeş olmaqla yanaşı, yaxşı görünüşlü bir kişi müəllim olacağını gözləyirdim. Ancaq, pencəyinin qolundakı maqqolli ləkəsi onun belə bir insan olmadığını dərhal biruzə verdi”. Gördüyümüz kimi orijinalda işlənmiş koreya dilinə

mənsub reali(“makqolli”) Azərbaycan dilinə transliterasiya vasitəsilə köçürülmüş, tərcümə olunmuşdur. Eyni zamanda bu sözün – realinin əksər oxucular tərəfindən anlaşılmayacağı güman edilərək sözə “düydən hazırlanmış Koreyaya aid xüsusi içki növü” deyə bir şərh də verilmişdir. “Makqolli” adlı realidən söhbət açılmışkən bundan yararlanıb onun haqqında daha ətraflı məlumat verməyə çalışaq.

“Makqolli” Koreyanın ənənəvi spirtli içki növlərindən biridir. Əsasən, düyü və ya buğdaya maya əlavə edib qızcırtmaq yolu ilə əldə edilir. Daha dəqiq desək, düyü, arpa, un və s.ni buğlayır, bir müddət gözlədikdən sonra maya və su əlavə edərək müəyyən hərarətdə qızcırdıb, tərkibindəki spirt bulantılarını ayıraraq əldə edirlər. Qızcırdıldıqda spirt turşusu ilə bərabər laktik(süd) turşu da əmələ gəlir. “Makqolli”nin tərkibindəki spirt sıxlığı 6-8% təşkil edir. [42]

Spesifik realiləri ifadə edən sözlərin ötürülməsinin ikinci yoluna və həmçinin dəqiq olaraq yeni söz və söz birləşməsinin yaradılmasına dildə az-az rast gəlinir.

Ümumiyyətlə tərcümə təcrübəsində bütün dörd növ bir-biri ilə əlaqəli şəkildə mövcud olur.

Tərcümədə sinonimlik məsələsi bu və ya digər ölkəyə və konkret xalqa məxsus spesifik söz və ifadələrin, xüsusilə ictimai həyat və ailə-məişət mövzusunda terminlərin, necə deyərlər, realilərin verilməsi baxımından həll edilməmiş məsələ kimi qalmaqdadır. Söhbət burada elə anlayışdan, elə əşyadan gedir ki, onu söz və sözbirləşməsi ilə yox, təsviri yolla, bəzən əlavə izahatlarla verdikdə mahiyyət anlaşılır. Bəzən hətta tərcümə dilində münasib variant da tapırsan, lakin bu variantın orijinala tam adekvat olmasına tərəddüd edirsən və hiss edirsən ki, hansı səviyyədəsə tarazlıq itir. Bu onunla bağlıdır ki, belə realilər özünün ailə- məişət xarakterinə görə terminoloji çalarlardan, stilistik əlamətlərdən bir qayda olaraq məhrum olur. [2, s. 61]

Təbiidir ki, hər xalqın özünəməxsus xalq oyunları , xalq oyunu adları mövcuddur. Tərcümədə belə xalq oyunu adlarının verilməsi adətən ciddi çətinliklər törədir. Lakin bütün dünya xalqları tərəfindən eyni səviyyədə qəbul edilən bəzi oyun adlarının verilməsi adətən ciddi çətinliklər törətmir. Buna baxmayaraq, bütün dünya

xalqları tərəfindən eyni səviyyədə qəbul edilməyən bəzi xalq oyunu adlarının tərcüməsində isə bir qayda olaraq tərcümə zamanı bir sıra problemlərlə üzləşilir.

Eləcə də elə xalq oyunu adları da vardır ki, onlar tərcümə dilində olduğu kimi (transliterasiya) verilir. Tərcümə olunmuş əsərdən gətirilən bir nümunəyə nəzər salaq: “짬뽀(방망이 없이 하는 소프트볼같은 놀이)나 자놀이를 하며 이빨이 쏠아질듯 웃어대던 그 아이들은 또 얼마나 즐겁고 행복해 보였던지” [Ccimbu (banqmanqi obşi hanın sopıtıbolqatın nori) na canoriril hamyo ibbari ssodacildıt usodedon qı aidırın ddo olmana cılqobqo henqboqhe boyoddonci]. Verilmiş nümunənin azərbaycan dilinə tərcüməsi bu cürdür: “Ccimbu (rezin topla oynanılan beysbola bənzər oyun) və ya qaçdı-tutdu oynayarkən otuz iki dişini də göstərərək gülən uşaqlar necə də xoşbəxt görünürdülər”. Nümunələrdən də gördüyümüz kimi burada “ccimbu” anlayışı, sözü transliterasiya üsulu vasitəsilə hədəf dilə - dilimizə tərcümə olunmuş, köçürülmüşdür. Bir qədər əvvəl də yuxarıda qeyd etdiyimiz, şərq dillərindən olan müasir tərcümələrdə, xüsusən də söhbət əşya və hadisələrdən gedərsə tez-tez sözlərin transliterasiyasına rast gəlinməsi fikrinin nə dərəcədə reallığı əks etdirdiyinin bir daha özümüz şahidi olmuş oluruq. Məxəz dildə sözün əsərin oxucu kütləsinin bütün təbəqələri üçün anlaşılıq ola bilməsi üçün mötərizə içərisində şərh (“방망이 없이 하는 소프트볼같은 놀이” [banqmanqi obşi hanın sopıtıbolqatın nori]) verildiyindən tərcümə zamanı da hədəf dildə eynilə həmin proses həyata keçirilmiş, yəni sözün şərh (“rezin topla oynanılan beysbola bənzər oyun”) verilmişdir. Ancaq, söhbət elə realılərdən düşmüşkən, gəlin, “ccimbu” adlanan Koreya ənənəvi xalq oyunu ilə də daha yaxından tanış olaq və nə üçün realı hesab edildiyinin özümüz də şahidi olaq.

“Ccimbu” resin topla oynanılan beysbola bənzər məhəllə oyununun bir növüdür. Bölgədən asılı olaraq “əl beysbolu” və ya “yumruq beysbolu” da adlanır. Bəzi mənbələrdə oyunun adı “짬뽀 [Ccambol]” kimi də keçir. [38]

Oyunun bir çox qaydaları beysbol qaydaları ilə oxşarlıq təşkil etsə də, atıcının topu atması hissəsi ixtisar edilib və əvəzində resin materialdan hazırlanmış yumşaq

topu vurucu(hücumçu) özü havaya atdıqdan sonra boşda qalan əli ilə topa zərbə endirərək oyuna başlamış olur. Yalnız hücumçu “hazırsan?” deyə qışqırıb, müdafiəçi “hazıram” deyə cavab verdikdən sonra topa zərbə endirməklə hücumu başlamaq olar. [30]

Bundan başqa beysboldakı çoxlu qoruyucu geyimlər lazım olan və çətin eyni zamanda da təhlükəli hesab olunan(bundan əlavə, məhəllə beysbolundakı ən sıxıcı və çətin mövqe) tutucu mövqesinin olması zərurəti mövcud olmadığından və top da yumşaq olduğu üçün zədələnmə təhlükəsi demək olar ki, olmadığına görə hətta əlcək, dəbilqə və s. kimi qoruyucu geyimlərə də ehtiyac duyulmadığından və oyun zamanı istifadə edilən rezin top ətrafdakı tikililərə və s. böyük zərər vurmadiğına görə “ccimbu” valideynlərin də rahatlıqla övladlarının oynamalarına icazə verdikləri oyunlardan biridir. Və hamı tərəfindən bilinən beysbolu oynamaq qabiliyyətində olmayan azyaşlıların da məhəllələrindəki boş ərazidə beysbol əvəzinə oynaya biləcəkləri bir oyundur. Oyundakı iştirakçı sayı da məhdud deyil və oynamaq istəyən uşaqların sayı ilə müəyyənləşir. Oyunun adı koreya dili izahlı lüğətlərində “짚뿌[ccimbu]” kimi verilsə də, Koreyanın fərqli bölgələrində fərqli adlarla tanınmaqdadır. [35]

Tərcümə olunan əsərlərdə işlənən realilər dilin leksik sistemində xüsusi yer tutur. Tərcümə ədəbiyyatında işlənərək onlar(realilər) həmin tərcümənin mənsub olduğu dilin lüğət tərkibini zənginləşdirir, əsərin mənsub olduğu xalqın adət-ənənələri, milli koloriti, geyim tərzini, dini mərasimləri haqqında geniş məlumat verir, əsərin mövzusunun bağlı olduğu dövr haqqında, həmin dövrün tarixi xüsusiyyətləri, sosial-iqtisadi münasibətləri haqqında oxucuda geniş təsəvvür yaradır.

NƏTİCƏ

Biz bəşər tarixində misli görünməmiş bir fenomenin – ümumdünya sivilizasiyasının təşəkkül tapdığı və formalaşdığı bir dövrdə yaşayırıq. Bu və ya digər xalqın həyatında az-çox əhəmiyyətə malik elə bir hadisə yoxdur ki, onun əks-sədası bütün dünyada səslənməsin. Dünya xalqlarının bu cür yaxınlaşmasının ilkin şərti və hərəkətverici qüvvəsi xalqlar arasında həmişə mövcud olmuş, bu gün həyatımızın ən vacib atributlarından birinə çevrilmiş mədəni əlaqələrdir. Paradoksal hal olsa da, lakin bu da bir həqiqətdir ki, hər bir xalq öz varlığını, dözümlülüyünü yalnız başqa xalqlarla qarşılıqlı əlaqələrdə, qarşılıqlı mədəni təsirlərin fonunda və kontekstində təsdiq edir. Xalqların ədəbi əlaqələrinin başlıca forması tərcümədir.

Təsadüfi deyil ki, müxtəlif dövrlərdə, müxtəlif alim və filosoflar tərcümə işinə yüksək qiymət vermiş, mədəni əlaqələrin inkişafında onun əvəzsiz rolunu qeyd etmişlər. Bu mənada tərcüməni “bəşəriyyət tarixində xalqları bir-birinə bağlayan mənəvi körpü” adlandıranlar yanılmırlar. Regional sivilizasiyaların dünya sivilizasiyalarına çevrilməsi ilə xarakterizə olunan XX əsrin sonunda tərcümə doğrudan da xalqların əsl mənəvi körpüsünə çevrilir. Xalqlar bir-birinin ədəbi nailiyyətlərindən bəhrələnir, bir-birinin ədəbi-mədəni dəyərləri ilə zənginləşirlər. Mütəxəssislər tərcümənin bir sənət kimi lap qədimlərdən mövcud olduğunu çoxdan sübut etmişlər. Hələ eramızdan əvvəl III-II əsrlərdə Luçiy Liviy Andronik Homerin məşhur “Odisseyə” əsərini latın dilinə tərcümə edərək dünya ədəbiyyatı tarixində bədii tərcümənin bizə məlum nümunəsini yaratmışdır. Bəlkə də bədii tərcümə daha qədimlərə gedib çıxır. Hələlik mütəxəssislər bədii tərcümə tarixini bu əsərin adı ilə bağlayırlar. Lakin bütün xalqların ədəbi fikri daha çox inkişaf etmiş qonşu xalqların ədəbiyyatından edilən müxtəlif tipli iqtibaslar əsasında təşəkkül tapır ki, bu iqtibasların özlərini də müəyyən mənada bədii tərcümənin ilk nümunələri hesab etmək olar.

Ümumiyyətlə, ədəbi əsərlər bu və ya digər dilə tərcümə olunaraq həmin xalqın mənəvi sərvətinə çevrilir. Lakin, dünya dilləri həm qrammatik modellərin strukturu, həm də leksik material baxımından və s. müəyyən qanunauyğunluqlar üzərində

qurulduğu və bu və ya digər dərəcədə bir-birilərindən fərqləndiyi üçün şübhəsiz ki, ədəbi əsərlərin də bir dildən digər dilə tərcüməsi zamanı müəyyən çətinliklərlə üzləşilir. Tədqiqat işim “İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” romanının Azərbaycan dilinə tərcüməsi problemləri(1-40-cı səhifələr əsasında)” də verilmiş bədii əsər əsasında Koreya dilindən Azərbaycan dilinə bədii tərcümə zamanı qarşıya çıxan problemlər və onların həlli yollarından bəhs edir. Tədqiqat işinin sonunda əldə edilən nəticələr aşağıdakı kimidir:

1. Bu dissertasiya işi göstərir ki, Koreya dili də azərbaycan, türk, monqol, tunqus-mancur dilləri kimi Altay dil ailəsinə mənsub olsa da, orijinalın dili(koreya dili) və hədəf dil(azərbaycan dili) arasında çoxsaylı struktur-semantik, morfoloji, sintaktik və s. fərqlər mövcuddur. Bu fərqlər, xüsusilə özünü bədii üslubda daha aydın göstərir. Çünki bədii üslub digər üslublara nisbətən emosiyalılıq, obrazlılıq, rəngarənglik, bədii çalarlıq cəhətdən daha geniş əhatə dairəsinə malikdir və bütün bu deyilənlərin ifadə üsulları fərqli dillərdə başqa cürdür. Orijinalın dili ilə hədəf dil arasındakı fərqli cəhətlərə həm dialoq, monoloq, müəllif nitqində və s. tez-tez rast gəlinir.

2. Koreya və Azərbaycan dillərinin yazı sistemləri fərqli olduğundan koreyalıların adları azərbaycan və başqa latın əlifbasından istifadə edən dillərə tələffüz olunduqları şəkildə(transliterasiya) tərcümə edilir və yazılır. İş burasındadır ki, koreyalılar gündəlik danışmada bir-birilərinə müraciət edərkən, özlərini təqdim edərkən və həmçinin yazıda, eləcə də, bədii əsərlərdə ilk öncə soyadlarını, daha sonra isə adlarını söyləyirlər və yazırlar. Dilimizdə isə xüsusilə nəsr nümunələrində əksər hallarda əvvəlcə ad, daha sonra soyad yazıldığı üçün(Məs: “Başqa bir pəncərədən baxsaq, bu salon Səməd Vurğunun, Rəsul Rzanın, Süleyman Rəhimovun, Əhməd Cəmilin, Mirzə İbrahimovun, İsmayıl Şıxlının, Nigar Rəfibəylinin, Mirvari Dilbazinin, Balas Azəroğlunun, Hüseyn Arifin, Məmməd Arazın... nəfəs aldığı, sevindiği, əsəbiləşdiyi, narahat olduğu, sözünü dediyi, haqqı tələb etdiyi, dilimizi, sözumüzü qoruduğu salondur”. Azərbaycan dilinə tərcümə zamanı da koreyaca şəxs adlarında soyad və adların yerinin dəyişdirilək hədəf dilə transliterasiya olunması daha məqbul hesab olunmalıdır. Bundan başqa da daha əvvəllər də koreyalıların adlarının azərbaycan dilinə tərcüməsi problemi ilə rastlaşdığım və o zamanlar digər latın əlifbasından

istifadə edən dillərdəki(ingilis dili, türk dili və s.) tərcümələrə nəzər salıb orada da şəxs adlarının eynilə əvvəlcə ad, daha sonra soyad ardıcılığı ilə tərcümə olunduğu diqqətimi çəkdiyi üçün eynilə mən də tərcümə zamanı bu qaydanı tətbiq etmişəm.

3. Bundan savayı, Azərbaycan oxucusunda Şərq, xüsusilə Uzaq Şərq mədəniyyətinə, yaşayış tərzinə, həmin ərazi insanların dünyagörüşü səviyyələrinə dair təsəvvürlər elə də geniş olmadığından və həmin mədəniyyətlər insanlarımız üçün bir növ “sirli” qaldığından tərcümə zamanı realilərə rast gəldikdə əksər hallarda tərcüməçinin realı haqqında şərh, məlumat verməsi labüd olur. Və bununla da, tərcüməçi həm də öz növbəsində, Azərbaycan oxucusu üçün “sirli” qalmaqda davam edən Şərq, xüsusilə də Uzaq Şərq mədəniyyəti haqqında əlindən gəldiyi qədər insanlara-oxuculara məlumat vermiş, onları maarifləndirmiş olacaqdır.

4. Dissertasiya işindən bir şey də məlum olur ki, məxəz və hədəf dillərin kəmiyyət kateqoriyalarını bir-biri ilə müqayisə etdikdə belə bir qənaətə gəlinir ki, Azərbaycan dilindən fərqli olaraq Koreya dilində ismin daha dəqiq kəmiyyətini bildirmək üçün ismin qarşısına müvafiq miqdar sayı, həmçinin öz növbəsində mütləq şəkildə həmin miqdar sayının da qarşısına isimə müvafiq numerativ söz qoşulur(isim+miqdar sayı+numerativ söz). Bundan başqa Azərbaycan dilindən fərqli olaraq Koreya dilində kəmiyyət kateqoriyası yalnız ismə və əvəzliyə aid olan qrammatik kateqoriyadır. Qeyd edək ki, haqqında bəhs etdiyimiz kateqoriya Azərbaycan dilində isim, sifət, say, əvəzlik və felin hər birinə aid olunur. Və nəhayət, koreya dilində ümumiyyətlə mənsubiyyət kateqoriyasının səciyyəvi qrammatik vasitələri mövcud olmadığından kəmiyyəti ifadə etməkdə bu kateqoriyanın(mənsubiyyət kateqoriyası) heç bir köməyi olmur. Verilmiş bədii əsərin tərcüməsi zamanı da hədəf dil Azərbaycan dili olduğundan, tərcümə zamanı da bu qəbildən olan çətinliklərlə rastlaşıldıqda dilimizin – Azərbaycan dilinin kəmiyyət kateqoriyasının səciyyəvi xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq tərcümə həyata keçirilmişdir.

Tədqiqat işimin məqsədi məşhur koreyalı yazıçı İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” romanı əsasında Koreya dilindən Azərbaycan dilinə bədii tərcümə zamanı tez-tez qarşıya çıxan bəzi problemlərə və onların həlli yollarına diqqəti yönəltməkdən ibarətdir. İşin predmeti isə əsərdən gətirilmiş Koreya dilində olan

nümunələrin Azərbaycan dilinin qayda qanunlarına riayət edərək tərcümə olunması, hərfi tərcüməyə yol verilməməsi və bu nümunələr əsasında iki dilin oxşar və fərqli xüsusiyyətlərinin göstərilməsidir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ

1. Bayramov Q.H. Tərcümə sənəti, Bakı: “OKA Ofset”, 2008, 218 s.
2. Cəfərov S. Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı: “Azərbaycan Universitetinin Nəşriyyatı”, 1958.
3. Eyvazova R. Kişvəri “Divan”ın dili, Bakı: “Elm”, 2005, 370 s.
4. Həsənov İ. Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı: 2007.
5. Xəlilov B. Müasir Azərbaycan dilinin morfoloqiyası, Bakı: 2000, 280 s.
6. İ saxanlı H. Poetik tərcümə. Məhdud çərçivələr içində xoş ahəng və gözəllik axtarışı. Poetik tərcümələr 1-ci toplu. Bakı: Xəzər Universiteti, 2005.
7. Kamil Vəli. “Sovet Ədəbiyyatı”: gerçəkliklər, həqiqətlər, ziddiyətlər – Azərbaycan jurnalı
8. Məmmədov N., Axundov A. Dilçiliyə giriş, Bakı: 1980
9. Məmməd zadə H.A. Azərbaycan və Koreya dillərində kəmiyyət kateqoriyası // AMEA İ.Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, Tədqiqələr, N3, Bakı: 2016, s. 159-164
10. Məmməd zadə H.A. İ Mun Yolun “Dəyişən qəhrəmanımız” əsərində obrazın daxili təkamülü // ADU-nun Elmi Xəbərləri, Cild 1, N5, Bakı: 2016, s.226-229
11. Novruzov M. Kəmiyyət anlayışının dildə ifadəsi, Fil.elm.dok. . . diss. avtoreferatı, Bakı: 2003, 69 s.
12. Novruzov R.M. Bədii tərcümənin nəzəriyyəsi və təcrübəsi, Bakı: “Mütərcim”, 2011, 256 s.
13. Seyidov Y. Azərbaycan dilinin qrammatikası. Morfoloqiya, Bakı: “BDU Nəşriyyatı”, 2006, 368 s.
14. Şahbazlı F., Alxasov O. Uzaq və Yaxın Koreya, Bakı: “Şərq-Qərb”, 2012, 58 s.

RUS DİLİNDƏ

15. Ализаде А.Дж. Категория числа в Азербайджанском языке (на материале письменных памятников XIV-XIX веков) автореферат диссертации кандидата филологических наук, Баку: 1966, 25 с.
16. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Изд.2-ое. М.: Русский язык, 1976
17. Солодуб Ю.П., Альбрехт Ф.Б., Кузнецов А.Ю. Теория и практика художественного перевода, Москва: «Академия», 2005, 304 с.

18. Федоров А.В.. Основы общей теории перевода. М.: 1983

KOREYA DİLİNDƏ

19. 이문열. 금시조. 서울: «동서문화사», 1983
20. 이문열. 변경 제1부. 서울: “문학과지성사”, 1989
21. 이문열. 변경 제2부. 서울: “문학과지성사”, 1992
22. 이문열. 변경 제3부. 서울: “문학과지성사”, 1998
23. 이문열. 사람의 아들. 서울: «민음사», 1979
24. 이문열. 우리들의 일그러진 영웅. 서울: "세계의 문학", 1987
25. 이문열. 젊은 날의 초상. 서울: "세계의 문학", 1981
26. 이문열. 추락하는 것은 날개가 있다. 서울: «자유문학사», 1988
27. 이문열. 호모 엑세쿠탄스. 서울: "세계의 문학", 2006
28. 이문열. 황제를 위하여. 서울: «동광출판사», 1983

ELEKTRON VƏSAİTLƏR

29. <http://londonkoreanlinks.net/2012/10/19/yi-mun-yol-our-twisted-hero/>
30. <http://refdb.ru>
31. <http://www.kitapyurdu.com>
32. <https://ko.wikipedia.org/wiki/이문열>
33. <https://ko.wikiquote.org>
34. <https://koreanhangul.wordpress.com>
35. <https://namu.wiki/search/짚뽕>
36. <https://namu.wiki/w/이문열>
37. <https://www.britannica.com/biography/Yi-Munyo>
38. www.chosun.com
39. www.daum.net
40. www.dic.naver.com
41. www.donga.com
42. www.google.kor

43. www.mbn.co.kr